

ก้าวไปด้วยกัน (ฉบับพิเศษ)

จุลสารเพื่อชุมชนพิพิธภัณฑสถาน ศูนย์มานุษยวิทยาสิรินธร (องค์การมหาชน)
ปีที่ 9 ฉบับที่ 1 มิถุนายน 2555 - มกราคม 2556 ISSN 1906 - 5515

เทศกาล
พิพิธภัณฑสถานท้องถิ่น
ครั้งที่ ๗

รู้ลึก ภูมิรู้ วิถีเกษตร

๒๓-๒๗

พฤศจิกายน ๒๕๕๕

ก้าวไปด้วยกันหายไปนาน แต่ไม่ได้หายไปไหน เพราะช่วงที่ผ่านมา ทีมงานต้องเตรียมงานเทศกาลอย่างหนัก ตอนนี้ทุกคนกลับมาประจำหน้าที่แล้ว และพร้อมที่จะเอาประสบการณ์ ความรู้ ความสนุกสนาน เพลิดเพลิน จากงานเทศกาลพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติ ครั้งที่ 3 มาถ่ายทอดเป็นตัวหนังสือและภาพถ่ายจากความทรงจำให้กับผู้ที่มาร่วมงาน ชมงาน รวมถึงคนที่ไม่ได้มา ได้ดูได้ชมกัน และขอรวบยอดจุลสาร 2 ฉบับ คือ ฉบับที่ 3 (มิถุนายน - กันยายน 2555) มาเป็นฉบับเดียว คือ ฉบับปีที่ 9 ฉบับที่ 1 (มิถุนายน 2555 - มกราคม 2556) เป็นฉบับพิเศษเพื่อที่จะได้ถ่ายทอดเรื่องราว งานเทศกาลได้อย่างครบถ้วน ท่านจะได้เห็นภาพรวมตั้งแต่เริ่มงานจนจบงานกันเลยทีเดียว

งานเทศกาลจัดมาแล้ว 3 ครั้ง แต่แต่ละครั้งก็มีความเปลี่ยนแปลง สำหรับผู้จัดเองเห็นความเปลี่ยนแปลงในหลายแง่มุมทั้งตัวของทีมงานเอง และของเพื่อนๆ ชาวพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติ บางแห่งมีประสบการณ์การจัดงาน เทศกาลกับศูนย์มาหลายครั้ง รู้จักพื้นที่ กลุ่มผู้ชม ก็ตระเตรียมกันมา เรียกได้ว่าจัดเต็ม พระครูปลัดสุวัฒนจริยคุณ จากหอวัฒนธรรมนิทัศน์ วัดศรีโคมคำกล่าวว่า “นิทรรศการชุดนี้ตอนแรกไม่ได้ออกแบบแบบนี้ออกแบบไปในแนวเก่าๆ แต่พอเห็นประชาสัมพันธ์ของงาน มีพีไทม์ ก็พอจะมองธีมงาน (Theme) ออก เลยเปลี่ยนรูปแบบให้เข้ากับงาน

มากขึ้น การจัดงานก็ทำให้เกิดประสบการณ์ เกิดความคิด อยู่เฉยๆ ไม่เกิดความคิด อย่างครั้งแรกมาจัดงานก็มาเป็นแผ่นไวนิล ครั้งที่ 2 ค่อยดีขึ้น มีซอง มีหุ่น มีองค์เจ้าประกอบ ครั้งที่ 3 นี่จัดเต็ม ส่วนครั้งหน้าก็คิดเอาไว้แล้วว่าจะจัดยังไง คิดรูปแบบไว้แล้ว ยังขาดแต่เรื่องเท่านั้น” แต่คนที่เพิ่งมาจัดครั้งแรกก็ไม่ได้มีหน้าจัดกันมาเต็มที่ ทั้งนิทรรศการ ความรู้ และการถ่ายทอดเรื่องราว นอกจากการจัดนิทรรศการแล้ว เราได้เห็นความช่วยเหลือกัน การร่วมมือกัน การพัฒนาความเป็นเครือข่าย เป็นเหมือนพี่น้องดูแลกัน ช่วยเหลือซึ่งกันและกัน ทำให้ความย่อท้อ ความเบื่อหน่าย ความเหน็ดเหนื่อยเมื่อยล้าที่มี หายไป เปลี่ยนเป็นกำลังใจดีๆ และพลังในการทำงานต่อ หลังจัดงานมีอะไรให้คิดหลายอย่าง มีทั้งคำติคำชม ทั้งหมดทั้งหมดนี้ทีมขอน้อมรับและนำไปแก้ไขปรับปรุงให้ดีขึ้น และขอขอบคุณชาวพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติที่เหน็ดเหนื่อย ออดทน ตั้งใจ และให้ใจกับศูนย์ฯ ในการมาร่วมเป็นเจ้าภาพในการถ่ายทอดความรู้และภูมิปัญญาสร้างสรรค์ท้องถิ่น ขอขอบคุณทุกๆ อาสาสมัครทุกคน ที่สละเวลาแรงงานแรงใจมาช่วยงาน และขอขอบคุณผู้ชมที่สนใจและเห็นคุณค่าของพิพิธภัณฑสถานท้องถิ่น หวังว่างานครั้งนี้จะสร้างแรงบันดาลใจน้อยใหญ่ให้กับใครหลายคน

เรื่องเล่าท้ายเล่ม เป็นเรื่องราวของเพื่อนชาวชัยภูมิ “พี่ตุ๊ก” ที่ได้เข้าร่วมโครงการนักมานุษยวิทยาเดินดิน ในการนำเครื่องมือทางมานุษยวิทยาไปใช้ในการเก็บเรื่องราวชุมชน เพื่อพัฒนาพิพิธภัณฑ์มีชีวิตของชุมชนบ้านชีเหล็กใหญ่ ต.ในเมือง อ.เมือง จ.ชัยภูมิ ได้เขียนมาบอกเล่าความรู้สึกของการนำเครื่องมือมานุษยวิทยาไปเก็บเรื่องราวของชุมชน ซึ่งไม่เพียงได้บันทึกประวัติชุมชน เหนือสิ่งอื่นใดคือ การได้บันทึกเสียงของพ่อ ซึ่งเป็นหนึ่งเสียงในจำนวนของผู้เล่าประวัติศาสตร์ชุมชน ก่อนที่ท่านจะจากไปอย่างไม่มีวันกลับ เสียงของพ่อที่เล่าถึงชีวิต ชุมชน จึงมีไว้เพียงคุณค่าทางประวัติศาสตร์ แต่ยังเป็นคุณค่าทางใจของพี่ตุ๊กที่ได้บันทึกเรื่องราวไว้ให้ลูกหลานได้รำลึกและจดจำ

สารบัญ

- 2 จากใจบรรณาธิการ
- 6 พระราชดำรัส
- 8 ภูมิรู้ สู้วิกฤต
- 12 นับหนึ่งถึงสิบ
กว่าจะถึงงานเทศกาล

หน้า 6

หน้า 18

18 เรื่องน่าสน คนเล่าเก่ง เจ๋งที่ของ

- ภูมิรู้ สู้ภัยธรรมชาติ
- ภูมิรู้ สู้โรคภัย
- ภูมิรู้ สู้สงคราม - การเมือง
- ภูมิรู้ สู้เศรษฐกิจ
- ภูมิรู้ สู้การเปลี่ยนแปลงทางวัฒนธรรม

37 ร้อยภูมิรู้สู้วิกฤต

- เสวนาแลกเปลี่ยนเรียนภูมิรู้
- ร้องรำทำเพลง เพิ่มภูมิรู้ สู้วิกฤต
- แปะข้าวแปงของ
- ครว้อาสาสร้างภูมิ เมนูต้านภัย

48 เสวนาสู้วิกฤต

- สงครามโลกในบ้านเรา : ความทรงจำจากเกาะเกร็ดและแก่งคอย
- สิ่งศักดิ์สิทธิ์ พิธีกรรม ความหวัง และกำลังใจ
- พะชาซ้อง: ประสบการณ์การฟื้นฟูภาษาถิ่นจันทบุรี

หน้า 37

63 เรื่องเล่าจากอาสา

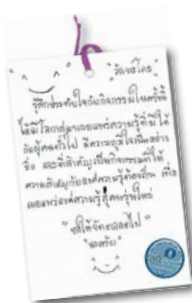
■ เรื่องเล่า “ภูมิรู้ สู่วิกฤต”

จากนักศึกษา(อาสา)ฝึกงาน

■ จากสมัครมาอาสาสู่การเป็น “อาสาสมัคร” งานเทศกาลฯ

หน้า 100

หน้า 71

71 เสียงสะท้อน

■ เสียงสะท้อนจากผู้ชม

■ เสียงสะท้อนจากชาวพิพิธภัณฑ

81 คมคิด สะกิดใจ

82 เก็บภาพมาเล่า

90 จดหมายจากเพื่อน

92 Anatomy of Museum Festival

96 เก็บตรอบเทศกาล

100 ไว้เป็นที่ระลึก

104 เรื่องเล่าท้ายเล่ม

โอกาสของ “เสียงสุดท้าย”

หน้า 112

108 พี่เหว

112 กิจกรรมน่าสนใจ

114 ชาวพิพิธภัณฑกับภูมิรู้สู่วิกฤต

หน้า 104

“ข้าพเจ้ามีความยินดีที่ได้ทราบว่า งานเทศกาล พิพิธภัณฑสถานท้องถิ่น ที่ศูนย์มานุษยวิทยาสิรินธร ได้ จัดขึ้นเป็นครั้งที่ ๓ นี้ เกิดจากการพัฒนาองค์ความรู้ เกี่ยวกับพิพิธภัณฑสถานท้องถิ่น และการศึกษาเพื่อทำ ความเข้าใจอย่างลึกซึ้งเกี่ยวกับประสบการณ์และภูมิปัญญาของชุมชนท้องถิ่น อันจะทำให้งานพิพิธภัณฑสถานสามารถสร้างความเข้มแข็งให้แก่ชุมชน และเชื่อมโยง เข้าสู่สังคมส่วนรวมได้อย่างมีคุณประโยชน์ยิ่งขึ้น

ในปัจจุบัน เป็นที่ตระหนักรู้กันโดยทั่วไปว่า พิพิธภัณฑสถานมีความสำคัญยิ่งต่อระบบ การศึกษา เป็นทั้งแหล่งเรียนรู้ตลอดชีวิตและแหล่งสั่งสมพลังภูมิปัญญาในอดีต ที่ทำให้เข้าใจวิถีการที่ชุมชนสามารถดำรงรักษาความอยู่รอดปลอดภัยของวิถีชีวิต ผู้คนและมรดกวัฒนธรรมของชาติและชุมชน พิพิธภัณฑสถานจึงมีบทบาทสำคัญในการ ถ่ายทอดบทเรียนจากอดีตให้เกิดความสัมพันธ์กับปัจจุบัน เพื่อนำภูมิปัญญานั้น มาปรับใช้กับชีวิตและปัญหาได้อย่างเหมาะสม ตลอดจนสร้างแรงบันดาลใจในการ ร่วมกันพัฒนามรดกภูมิปัญญาวัฒนธรรม ให้เป็นพลังของสังคมไทยในการดำรงอยู่ ในประชาคมโลกได้อย่างภาคภูมิใจและสง่างาม

ข้าพเจ้าหวังว่างานเทศกาลพิพิธภัณฑ์ท้องถิ่น ครั้งที่ ๓ ในหัวข้อ ภูมิรู้ สู้วิกฤต นี้ จะเป็นประโยชน์ทั้งต่อผู้ปฏิบัติงานพิพิธภัณฑ์ท้องถิ่นและผู้เข้าชมงานทุกรุ่นวัย เพื่อให้เกิดการแลกเปลี่ยนเรียนรู้และความเข้าใจคุณค่ามรดกวัฒนธรรมของชาติ นำไปสู่การสร้างความสำเร็จรุ่งเรืองและความสุขอันเป็นที่ปรารถนาร่วมกัน

ข้าพเจ้าขออวยพรให้งานเทศกาลพิพิธภัณฑ์ท้องถิ่น ประสบความสำเร็จตามเจตจำนง และขอให้ท่านทั้งหลาย มีความสุขความเจริญโดยทั่วกัน”

พระราชดำรัส

สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี

ในโอกาสเสด็จพระราชดำเนิน

ทรงเปิดงานเทศกาลพิพิธภัณฑ์ท้องถิ่น ครั้งที่ ๓ ภูมิรู้ สู้วิกฤต

ณ ศูนย์มานุษยวิทยาสิรินธร (องค์การมหาชน)

วันศุกร์ที่ ๒๓ พฤศจิกายน ๒๕๕๕

“ภูมิรู้ สุ่วิกฤต” เมื่อคนเราช่างคิดแก้ปัญหา จึงเกิดเป็นภูมิปัญญาในท้องถิ่น

เราอาจคุ้นเคยกับวิธีแก้ไขปัญหามาด้วยการพึ่งพาความรู้จากตำรา นักวิชาการ หรือ เทคโนโลยีสมัยใหม่ แต่รู้หรือไม่ว่า คนธรรมดาสามัญ คนเล็กคนน้อยในท้องถิ่น ต่างมีศักยภาพทางปัญญาในการจัดการกับปัญหาในแบบของตนเองที่น่าสนใจ ทั้งการหันกลับนำเอาความรู้และวิถีปฏิบัติดั้งเดิมมาปรับใช้ การประดิษฐ์คิดค้นนวัตกรรม การใช้ระบบประเพณีและพิธีกรรมมาแก้ไขปัญหามา รวมถึงการสร้างสรรค์ผลงานบางอย่างเพื่อบันทึกเหตุการณ์วิกฤตที่เกิดขึ้น

งานเทศกาลพิพิธภัณฑสถานท้องถิ่นครั้งที่ 3 พิพิธภัณฑสถานท้องถิ่นจำนวน 69 แห่ง ภูมิใจนำเสนอความหลากหลายของความรู้ในสังคมไทย ทั้งที่อยู่ในตัวคน ชุมชน ธรรมชาติ และวัฒนธรรม ที่แต่ละท้องถิ่นนำมาใช้จัดการกับวิกฤตการณ์ที่ตนเองเผชิญ ทั้งโรคภัยไข้เจ็บ ภัยธรรมชาติ ภัยสงคราม ภัยเศรษฐกิจ และโลกาภิวัตน์ ที่ทำให้วัฒนธรรมท้องถิ่นเปลี่ยนแปลง

ภูมิรู้ สู้ภัยสงคราม การเมือง

ชาวบ้านไม่เคยจนมุม
ท่ามกลางภาวะความไม่ปกติ
ของบ้านเมือง

สงครามมหาเอเชียบูรพา (พ.ศ. 2485 - 2488) เป็นช่วงเวลาที่ชีวิตความเป็นอยู่ไม่สามารถดำเนินไปได้ตามปกติ เต็มไป

ด้วยความวิตกกังวลและหวาดกลัว ข้าวของขาดแคลน แต่ชาวบ้านก็ไม่เคยจนมุม พวกเขาใช้สติปัญญาคิดหาวิธีทำให้ตัวเองอุ่นใจ โดยการพึ่งอาหารทางธรรมจาก พระสงฆ์ ดัดแปลงสิ่งที่มีอยู่แล้วในท้องถิ่นให้เป็นหลุมหลบภัยอันแยบยล และปรับตัวหาสิ่งของในท้องถิ่นมาทดแทนข้าวของที่หายากและมีราคาแพง

ยุคที่รัฐไทยกลัวภัยคอมมิวนิสต์ มีเรื่องเล่าจากชนกลุ่มน้อยและผู้อพยพเกี่ยวกับการต่อสู้ ปรับตัว และการใช้ชีวิตของพวกเขาในสังคมไทย ที่ยังคงไว้ซึ่งการสืบทอด ภาษา ประเพณี อาหาร และวัฒนธรรมของตนเอง และเรื่องราวในอดีตของคนอีสาน ที่รู้สึกว่าวิถีชีวิตดั้งเดิมถูกคุกคามจาก ส่วนกลาง เกิดการรวมตัวต่อต้าน โดยใช้การแสดงพื้นบ้านอย่างหมอลำเป็น เครื่องมือ

ภูมิรู้ สู้ภัยธรรมชาติ ความมหัศจรรย์ของปัญญา ชาวบ้านใต้เงาธรรมชาติ

ธรรมชาติสอนให้มนุษย์รู้จักและเรียนรู้ ความเป็นไปของธรรมชาติ เพื่อดำรง ชีวิตได้อย่างชาญฉลาดตามวิถีจักรของ ธรรมชาติ แต่เมื่อธรรมชาติเป็นภัยคุกคามวิถีชีวิตปกติ เช่น น้ำท่วม ฝนแล้ง สึนามิ

ทำให้มนุษย์คิดหาหนทางจัดการเพื่อให้ชีวิตดำเนินต่อไปได้ ทั้งการเรียนรู้และสังเกตระบบเตือนภัยธรรมชาติ การคิดประดิษฐ์กรรมต่างๆ เพื่อเตรียมพร้อม รวมถึง การ “เตรียมใจ” ที่มักจะพึ่งพาสิ่งศักดิ์สิทธิ์ ประเพณี และพิธีกรรม เช่น แห่นางแมว เชิงบังไฟ เพื่อสื่อสารกับ อำนาจเหนือธรรมชาติ ขณะเดียวกันก็เป็นการพยุงไว้ ซึ่งระบบเครือข่ายความช่วยเหลือในท้องถิ่น

3

มะโย่งดีอีรี ปิดเป้าโรคภัย

การจำสวดมนต์และสวดสังฆะของชาวลาหู่ภาคใต้
คำอธิษฐานเพื่อป้องกันภัยและป้องกันโรคภัยจากภูตผีปิศาจ

3

ภารกิจช่วยชีวิต ในวิกฤตโรคระบาด

พ.ศ. 2564 ใช้พื้นที่และพื้นที่สาธารณะของชุมชนเพื่อช่วยเหลือผู้ประสบภัย
เพื่อเป็นแบบอย่างแก่ชุมชนเพื่อช่วยเหลือผู้ประสบภัย
ด้วยไม่ละทิ้งใครไว้ข้างหลังในยามวิกฤต

ภูมิรู้ สู้โรคภัย

วัฒนธรรมสุขภาพพื้นบ้าน ช่วยปิดเป้าโรคภัย

ในห้องถื่น ความเจ็บป่วยไม่ใช่แค่
ปัญหาทางร่างกาย แต่สัมพันธ์อยู่กับ
ครอบครัว ญาติมิตร และชุมชน ดังนั้น
การต่อสู้กับโรคภัยไข้เจ็บ ไม่ใช่แค่
ร่างกาย แต่ต้องเยียวยาจิตใจและฟื้นฟู
ความสัมพันธ์ของคนในครอบครัวและ
ชุมชนไปพร้อมกัน โดยใช้วิธีการปฏิบัติ
ที่วางอยู่บนรากฐานความรู้ความเชื่อทาง
ศาสนา และสิ่งเหนือธรรมชาติ ที่เป็นภูมิ
ความรู้ที่สอดคล้องกับบริบทสังคมของ

แต่ละห้องถื่น แตกต่างกับการแพทย์สมัยใหม่ ที่แยกส่วนความเจ็บป่วยและวิธีการ
รักษาออกจากระบบสังคมวัฒนธรรม

ท่ามกลางความเป็นความตาย ยังมีเรื่องราวดีๆ
จากห้องถื่นที่แสดงถึงความดีงามของเพื่อนมนุษย์
ในการช่วยเหลือชีวิตเพื่อนมนุษย์ด้วยกันเอง ถือเป็น
ความงอกงามเมื่อยามเผชิญทุกข์

ภูมิรู้ สู้เศรษฐกิจ

สำนึกความเป็นชุมชนและ คุณค่าวัฒนธรรมเป็นภูมิคุ้มกันในโลกทุนนิยม

ระบบเศรษฐกิจทุนนิยม มักทำให้ผู้คนโดยเฉพาะคนเล็กคนน้อย คนห้องถื่น
ไร้อำนาจการต่อรอง แต่ผู้คนเหล่านี้ต่างก็ค้นรื้อคิดหาหนทางเพื่อให้ดำรงชีพต่อไปได้

4

กิโลละ 25 บาท ชีวิตลูกหาบถูกกระด้าง

ไม่ใช่แค่แค่ได้กำไรเพียงอย่างเดียวที่ลูกหาบต้องคำนึงและ
จะขายอะไรและต้องขายที่ไหนด้วย

เรื่องเล่าที่หลากหลายจากผู้คนในท้องถิ่นที่ถูกกระทบจากการพัฒนา และการใช้ชีวิตของคนอาชีพต่างๆ ในโลกทุนนิยมที่มีการแข่งขันกันสูงและต่างคนต่างอยู่ สะท้อนถึงการหันกลับมาใช้สำนึกความเป็นชุมชนร่วมกันและวัฒนธรรมมาเป็นทุน เป็นภูมิคุ้มกัน และเครื่องมือต่อสู้ เพื่อให้มีที่ยืนและดำเนินชีวิตต่อไปได้อย่างมีความหวังกำลังใจ

ภูมิรัฐ สู่การเปลี่ยนแปลง ทางวัฒนธรรม

“มรดกวัฒนธรรม”
กลับมาเป็นพลังสร้างตัวตน
และความภาคภูมิใจ

ยุคหนึ่งประเพณีและวัฒนธรรมท้องถิ่น ถูกเปลี่ยนเป็นสินค้าเพื่อรับใช้การท่องเที่ยว หลายชุมชนกระโจนเข้าไปสู่กระแสการเปลี่ยนแปลงนี้ ขณะเดียวกันอัตลักษณ์วัฒนธรรมท้องถิ่น เช่น ภาษา

ศิลปะ การแสดง งานฝีมือ ประเพณี ถูกมองข้ามเนื่องจากไปขัดขวางวัฒนธรรมเมืองหลวง วัฒนธรรมข้ามชาติ และความเป็นสมัยใหม่ แต่ภายหลังท้องถิ่นคิดว่า การกระทำแบบนั้นเป็นการทำลายคุณค่าเดิมของวัฒนธรรมที่สัมพันธ์กับวิถีชุมชน นำไปสู่การกลับมาอนุรักษ์ รื้อฟื้น และสืบทอดมรดกวัฒนธรรมตัวเองอีกครั้ง แต่ครั้งนี้ไม่ใช่เพื่อสนองต่อนักท่องเที่ยว แต่เพื่ออำนวยประโยชน์แก่ชุมชน

กว่าจะเป็น เทศกาล พิพิธภัณฑท์ท้องถิ่น ครั้งที่ 3

สวัสดีค่ะ ชาวก้าวไปด้วยกันทุกท่าน

ฉบับนี้ เราพบกันในฉบับพิเศษแบบ “ภูมิรู้ สู้วิกฤต” ท่านไหนที่มาชมงานคงได้พบปะ พูดคุยกับชาวพิพิธภัณฑท์ ชม ฟัง ลองทำ และร่วมชิม จากเวทีการแสดง เสวนา ห้องแบ่งของ และครัวอาสาของเราเป็นอย่างไรบ้างคะ? งานปีนี้สนุกไหม? ฉบับนี้ เราจะขอเล่าขั้นตอนการเตรียมงานและการทำงานของคนเบื้องหลังให้ทุกท่านได้รับรู้ด้วยค่ะ เพราะเราเชื่อว่างานเบื้องหลังก็สำคัญไม่แพ้งานเบื้องหน้าเช่นกัน เราหวังว่ากระบวนการทำงานของเราอาจจะสร้างแรงบันดาลใจให้กับใคร

บางคนที่น่าสนใจ ให้ลุกขึ้นมาดัดแปลง แก้ไข ประยุกต์แนวทางการทำงานของเราเข้ากับวิถีทางของเขา ให้เกิดเป็นการทำงานรูปแบบใหม่ก็ได้ค่ะ

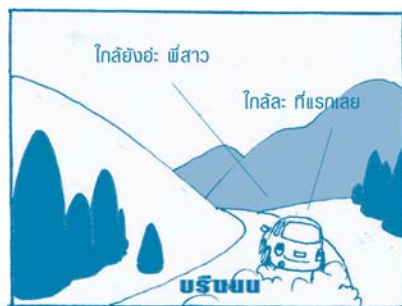
การประชุมเครือข่ายพิพิธภัณฑท์ท้องถิ่น 4 ภูมิภาค

ชาวพุทธกับที่นำเสนอประเด็นวิกฤต-คิดสร้างสรรค์ ในงานประชุม

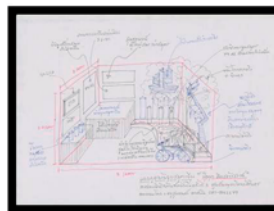
ในช่วงแรกของการเตรียมงาน เราคิดถึง “ประเด็นหลัก” Theme หรือที่ชอบเรียกกันว่า “หัวข้อ” ในการจัดงานก่อนค่ะ เพราะประเด็นหลักคือสิ่งที่เราตั้งไว้ เพื่อวิ่งไปในแนวนี้นี้ ซึ่งประเด็นที่เข้ารอบก็คือ “ของเก่าล้ำค่า” “สงครามโลก” “พลังศรัทธาและความเชื่อ” และ “ความหลากหลายของกลุ่มชาติพันธุ์” จากนั้นเราได้จัดเวทีระดมความคิดจากนักวิชาการต่างๆ เพื่อคัดเลือกประเด็นซึ่งได้ข้อสรุปว่า ประเด็น “สงคราม” น่าจะเป็นประเด็นหลักในการจัดงานเทศกาลฯ ครั้งนี้ โดยเน้นไปที่

- ➔ วิธีชีวิตและภูมิปัญญาท้องถิ่นในภาวะสงคราม
- ➔ ความทรงจำ การรับรู้เกี่ยวกับสงคราม
- ➔ ความเชื่อกับสงคราม
- ➔ ความเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นจากภาวะสงคราม
- ➔ การบันทึก / เอกสาร / หนังสือ ที่เกี่ยวกับสงคราม

ขั้นต่อมาเราศึกษาค้นคว้า หาข้อมูล
พร้อมกับนำประเด็นนี้เข้าที่ประชุมเครือข่าย
พิพิธภัณฑท์ท้องถิ่นภาคอีสาน เพื่อศึกษาความ
เป็นไปได้ ซึ่งก็ได้ผลออกมาว่าประเด็นเรื่อง
“สงคราม” ค่อนข้างมีความอ่อนไหวในเรื่อง
ข้อมูลและหลักฐานเกินไป อีกทั้งพิพิธภัณฑท์
ท้องถิ่นที่ไม่มีเรื่องนี้ก็อาจจะเข้าร่วมแสดง
นิทรรศการได้ยาก เราจึงคิดจะขยายประเด็น
ขึ้น ประกอบกับช่วงนั้นน้องน้ำก็แวะมาเที่ยว
กรุงเทพฯ และภาคกลางพอดี จึงมีการพูดถึง
เรื่องราวความวิฤตต่างๆ ที่แต่ละคนได้ไป
พบเจอมา ขณะเดียวกันเราพบว่าท่ามกลาง
ความวิฤต (น้ำท่วม) คนเราพยายามทุกอย่าง
ทุกทาง เพื่อให้ชีวิตยังสามารถดำรงอยู่ได้ แต่
ขณะเดียวกันท่ามกลางความโหดร้ายของ
ธรรมชาติ เรากลับพบความงดงามของใจคน

ตัวอย่างร่างบูรณนิทรรศการของชาวพิพิกันท์ท้องถิ่น

การลงพื้นที่เพื่อเก็บข้อมูลภาคสนาม

ลงพื้นที่เก็บข้อมูลที่
พิพิธภัณฑ์เรือไทย
จ.พระนครศรีอยุธยา

พิพิธภัณฑ์สถานแห่งชาติสมเด็จพระนารายณ์
จ.กรุงธนบุรี

สิ่งต่างๆ เหล่านี้จึงเป็นแรงผลักดันอันหนึ่ง
ให้เราขยายประเด็นจากเรื่อง “สงคราม”
มาเป็น “วิกฤต- คิดสร้างสรรค์” เราคิดว่า
“วิกฤต” คือ เหตุการณ์หรือสถานการณ์
อะไรก็ได้ที่ทำให้เราไม่สามารถดำเนินชีวิต
ได้อย่างปกติ ส่วน “คิดสร้างสรรค์” คือ
ความคิด วัตถุสิ่งของ หรืออะไรก็ตาม ที่ทำให้
เรานำมาใช้เพื่อให้สามารถดำเนินชีวิตต่อไป
ได้ท่ามกลางความไม่ปกตินั้น

เมื่อเราคิดได้ คิดตก เราจึงนำประเด็นนี้
ไปพูดคุยกับชาวเครือข่ายพิพิธภัณฑ์ท้องถิ่น
ทั้ง 4 ภาคผ่านการประชุม จากนั้นเราก็มี
โอกาสได้ลงพื้นที่ไปเก็บข้อมูล ไปร่วมรับรู้
เรียนรู้ แลกเปลี่ยน และร่วมกันพัฒนาเนื้อหา
นิทรรศการกับชาวพิพิธภัณฑ์ และเพื่อให้ทั้ง
ทีมพิพิธภัณฑ์ของศูนย์ฯ และชาวพิพิธภัณฑ์
ท้องถิ่นที่จะมาจัดแสดงเข้าใจเนื้อหา รูปแบบ

เตาเผาหาลระเบิด พิพิธภัณฑ์บ้านกวางนอมนาน

แท่นางแมวขอฝน

การนำเสนอและรูปแบบของงาน เราจึงได้จัดประชุมใหญ่ร่วมกันอีกครั้ง พร้อมกับการแจ้งเปลี่ยนชื่องานนิดหน่อย จาก “วิกฤต-คิดสร้างสรรค์” มาเป็น “ภูมิรู้ สู่วิกฤต” (เราโดนบ่นจากชาวพิพิธภัณฑฯ ด้วยค่ะ...) เพราะเราคิดว่าคำว่า “สร้างสรรค์” ค่อนข้างเข้าใจยาก และไม่ครอบคลุมกับเนื้อหาและเรื่องราวที่พิพิธภัณฑฯ นำเสนอ ส่วนคำว่า “ภูมิรู้” ซึ่งเราหมายถึงความรู้ ความคิด ปัญญา น่าจะมีความหมายตรงและครอบคลุมกว่า

เท่าที่ทุกท่านได้อ่านมา เป็นส่วนของการเตรียมเนื้อหานิทรรศการ แต่งานเทศกาลฯ ไม่ได้มีแค่กิจกรรมจากพิพิธภัณฑฯ ท่อถึงเท่านั้น แต่ยังประกอบด้วยการจัดการที่เป็นเบื้องหลัง และผู้คนกลุ่มอื่นๆ ที่เกี่ยวข้องอีกมากมาย ทั้งส่วนโครงสร้าง อุปกรณ์ตกแต่ง ช่างภาพ ช่างวิดีโอ วิทยากร นักแสดง นักเรียน นักศึกษา คุณครู ชาวพิพิธภัณฑฯ เจ้าหน้าที่งานต่างๆ ฯลฯ จึงบอกทุกท่านได้คำเดียวว่า

ชาวพิพิธภัณฑ์ท้องถิ่นเตรียมจัด
นิทรรศการ ก่อนวันเปิดงาน

ยิ่งใกล้เปิดงานเทศกาลฯ มากเท่าไร ระดับ “ความเครียด” “ความดัน” “ความวุ่นวาย” และอีกหลายๆ “ความ...” พุ่งสูงปรี๊ด จริงๆ และลดลงตามลำดับเมื่อวันจัดงานผ่านไปเรื่อยๆ แต่ทุกวันก็มีเรื่องให้ต้องมาคิด มาปรับ แก่กัน ดังนั้น ในช่วงเย็น หลังปิดงานแล้ว ทีมงานจะประชุมกัน เพื่อฟังปัญหาที่เกิดขึ้น พร้อมกับหาทางแก้ไข และเตรียมการเพื่อรับมือสิ่งที่คุณคิดว่า จะเกิดขึ้นในวันรุ่งขึ้นค่ะ

สิ่งสำคัญที่เราเห็นว่าเป็น “หัวใจ” ในการทำงานแบบนี้ คือ “การสื่อสาร” ค่ะ ยิ่งเรา สื่อสารกันชัดเจน และตรงเป้าประสงค์มากเท่าไร เราก็จะเข้าใจและทำงานร่วมกันได้มีประสิทธิภาพมากขึ้น อย่าพึ่งเชื่อเรานะคะ แต่อยากให้ลองนำไปใช้ดู

สุดท้ายสำหรับฉบับนี้ คือ “ขอบคุณ” ทุกท่านที่เกี่ยวข้อง ทุกท่านที่ห่วงใย และทุกท่านที่ทำให้กำลังใจ ขอขอบคุณค่ะ

งานเทศกาลครั้งนี้ชาวพิพิธภัณฑที่ท้องถิ่น 69 แห่ง นำเรื่องเล่า และข้าวของสู่วิฤกฤต มาถ่ายทอดให้ทุกท่านได้เรียนรู้กันอย่างหลากหลาย ที่ไหนน่าจะโรมาบ้าง ลองไปดูกัน เลยคะ

ภูมิรู้ สู้ภัยธรรมชาติ

พิพิธภัณฑที่ไทยพวนหลุมข้าว

“การแห่นางแมว” ไม่ใช่เพียงการเล่นสนุก แต่เป็น ความพยายามร้องขอจากธรรมชาติ เมื่อน้ำไม่มี ฝนไม่มา ชาวไทยพวนหลุมข้าวพยายามหาวิธีเรียกฟ้าเรียกฝน ด้วยการแห่นางแมว และสังเกตรธรรมชาติ เพื่อคาดเดา ปริมาณน้ำฝนในแต่ละปี เช่น สังเกตรังผึ้ง หากปีนี้ ผึ้งทำรังสูงแสดงว่าน้ำจะมาก แต่ถ้ารังอยู่ต่ำใกล้พื้นดิน ก็แสดงว่าปีนี้ น้ำจะน้อย ฯลฯ เพื่อเลือกพันธุ์ข้าวให้เหมาะสม ปริมาณน้ำ

พิพิธภัณฑที่บ้านแพรกกษุณย์ศึกษาประวัติศาสตร์ และวัฒนธรรมลุ่มแม่น้ำลพบุรี

บ้านแพรกกต้องเผชิญกับปัญหาเรื่องน้ำทุกปีทั้งน้ำท่วมน้ำแล้ง น้ำแล้งจะแหร นางแมวขอฝน การแห่นางแมวนอกจากจะเป็นพิธีเพื่อขอฝน ยังสร้างขวัญกำลังใจ และความสามัคคีให้กับชาวบ้านที่ต้องเผชิญกับความเดือดร้อนร่วมกัน

พิพิธภัณฑวัดบ้านโนน

การทำนาทำไร่หลายพื้นที่ในเมืองไทยยังคงพึ่งพาฟ้าฝน ความเชื่อเกี่ยวกับเทวดาฟ้าดิน ก็ยังคงมีอยู่มาก ชาวบ้านโนนเลือกใช้วิธีการ

จุดบั้งไฟ เพื่อเป็นการบูชาพญาแถนให้ฝนตกต้องตามฤดูกาล แต่ปัจจุบันความหมายของการจุดบั้งไฟมีการเปลี่ยนแปลงไป ชาวบ้านโนนจึงพยายามที่จะรื้อฟื้นประเพณีแบบดั้งเดิมขึ้นมาอีกครั้งเพื่อสืบทอดภูมิปัญญาไว้ให้ได้มากที่สุด

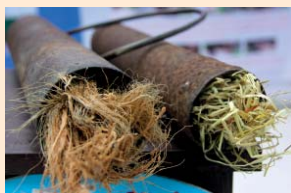
โครงการจัดตั้งพิพิธภัณฑ์ มหาวิทยาลัยมหาสารคาม

“หมอลำ” ศิลปะของศิลปินพื้นบ้านชาวอีสาน แต่น้อยคนที่จะทราบว่า “หมอลำ” เคยเป็นเครื่องมือหากินยามที่หมู่บ้านขาดแคลนปีใดฝนไม่ตกหรือตกน้อย ทำนาไม่ได้หรือมีข้าวไม่พอ หมอลำในหมู่บ้านจะรวมตัวและพากันออกเดินทางไปยังหมู่บ้านอื่นๆ ร้องลำเพื่อแลกกับข้าวสักขัน อาหารสักหน้อย รวบรวมได้มาน้อย ก็ช่วยให้ไม่อดอยากกันไปได้ช่วงหนึ่ง “หมอลำขอข้าว” จึงเป็นที่รู้จักกันทั่วไป

พิพิธภัณฑ์มรดกภูมิปัญญา บ้านกู่กาสิงห์

ชาวนาที่กู่กาสิงห์ต้องเผชิญกับปัญหาน้ำท่วม นานเข้าก็ต้องทำนํานกลางน้ำนี้ละ การปลูกข้าวได้น้ำ เป็นวิถียการชาวบ้านที่พัฒนามาจากการสังเกต การปรับตัว การพยายามสู้กับปัญหาเพื่อให้ได้ทำนา และมีข้าวกิน ในหน้าแล้ง ก็ต้องมาเจอปัญหา “หนู” ศัตรูตัวร้ายของชาวนา ที่ทั้งกัดกินข้าวและเป็นสาเหตุของโรคฉี่หนู “บั้งเปาหนู” จึงเป็นสิ่งประดิษฐ์สร้างสรรค์ที่ใช้กำจัดหนูอย่างได้ผล ซึ่งได้มาจากการสังเกตและไหวพริบอันชาญฉลาดของชาวนา

พิพิธภัณฑ์ตลาดน้ำคลองลัดมะยม

เมื่อปลายปี 2554 เกิดน้ำท่วมใหญ่ที่กรุงเทพมหานคร หลายพื้นที่ต้องแช่น้ำอยู่นาน เรือจึงเป็นสิ่งสำคัญขึ้นมาในทันที คุณสุรัชจึงนำความรู้ในการต่อเรือมาทดลองต่อเรือบดจากไม้จำปาเพราะเป็นไม้หาง่าย ราคาไม่แพง และรับสอนให้ผู้สนใจนำไปต่อเรือใช้เอง นอกจากนี้ข้าวของมากมายที่ลอยมากับน้ำเมื่อน้ำท่วมถูกนำมาจัดแสดงในพิพิธภัณฑ์เพื่อเล่าประวัติศาสตร์น้ำท่วมกรุงเทพฯ

พิพิธภัณฑ์เรือไทย

นำเสนอภูมิปัญญาไทยในการอยู่ร่วมกับน้ำ โดยเฉพาะเหตุการณ์น้ำท่วมปลายปี 2554 และเรือผ้าขาวม้าที่ประดิษฐ์ขึ้น เพราะเป็นวัสดุทดแทนไม้ที่หายากและมีราคาแพง

บ้านฮอลันดา

จะป้องกันพื้นที่พิพิธภัณฑ์อย่างไรให้ปลอดภัยจากน้ำท่วม บ้านฮอลันดานำเอาความรู้เทคนิคการป้องกันน้ำและการอยู่ร่วมกับน้ำจากประเทศฮอลแลนด์มานำเสนอ

ห้องไทยศึกษานิทัศน์ มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีสุรนารี

ระหัดวิดน้ำภูมิปัญญาชาวบ้าน ช่วยได้ทั้ง
น้ำแล้งและน้ำมาก วิดน้ำเข้าวิดน้ำออกเพื่อ
การเกษตร เป็นภูมิปัญญาด้านกลไกที่ช่วยพัฒนา
เครื่องมือทำมาหากิน

หอวัฒนธรรมบ้านละโม

“พ่อตาช่วยด้วย พ่อตาช่วยที” คำติดปากของ
ชาวบ้านละโมเมื่อเกิดความเดือดร้อนขึ้น ทุกคน
นึกถึงพ่อตา สิ่งศักดิ์สิทธิ์ของบ้านละโม เกาะสมุย
เสมอ โดยเฉพาะเมื่อเกิดเหตุภัยธรรมชาติ ทุกปี
คนบ้านละโมจะกลับมาร่วมกันจัดงานบูชาพ่อตา ณ
ศาลาพ่อตาหน้าหาดละโม

พิพิธภัณฑ์สมเด็จพระเจ้าพะโคะ

ประวัติและเรื่องราวของ“หลวงพ่อดาว” พระเกจิซึ่งเป็นที่เคารพ
นับถือของพี่น้องชาวใต้ เมื่อเกิดความเดือดร้อนพี่น้องชาวใต้หลายคน
ก็จะนึกถึงสิ่งศักดิ์สิทธิ์เพื่อขอให้ช่วย ให้รอดพ้นจากความเดือดร้อน
เหล่านั้น ทั้งคราวพายุลินดาและพายุเกย์ หลายคนก็เชื่อว่าพื้นที่ของ
ตนรอดพ้นจากภัยพิบัติมาได้ด้วยบารมีหลวงพ่อดาวนั่นเอง

พิพิธภัณฑ์พื้นบ้านบ้านขุนสมุทรจีน

วิวัฒนาการของเชือกหลากหลายรูปแบบ
จนมาลงตัวที่เชือกสลวยคลื่น 49A2 การพัฒนา
รูปแบบเชือก เพื่อป้องกันการกัดเซาะชายฝั่ง
ทะเลที่ชาวบ้านขุนสมุทรจีนพยายามพัฒนาขึ้น
เพื่อรักษาผืนดินของชุมชน

พระราชวังรัตนรังสรรค์ (จำลอง)

สิ้นامي ปี 2547 ได้ทำความเข้าใจความเสียหายทั้งชีวิตและชุมชนกับบ้านทะเลนอกอยู่ไม่น้อย แต่หลังจากที่เหตุการณ์ผ่านไป ชาวบ้านก็พยายามที่จะฟื้นตัวเองขึ้นด้วยการสร้างกลุ่มอาชีพ การเริ่มต้นอาชีพใหม่ๆ เพื่อยังคงอยู่ที่เดิมได้

พิพิธภัณฑ์เฉลิมพระเกียรติ (ศูนย์อำนวยการและประสาน การพัฒนาพื้นที่ลุ่มน้ำ ปากพนัง อันเนื่องมาจาก พระราชดำริ)

จาก พืชพื้นถิ่นของคนปากพนัง นอกจากจะใช้ทำประโยชน์ในการทำน้ำตาลจาก ที่คนปากพนังทำกินทำขายมายาวนานแล้ว ยังช่วยพลิกฟื้นนาทุ่งร้างให้สามารถกลับมาเพาะปลูกได้อีกครั้ง

พิพิธภัณฑ์บ้านเขายี่สาร

ด้วยความที่พื้นที่บ้านเขายี่สารเป็นพื้นที่น้ำกร่อย ขาดแคลนน้ำจืด คนยี่สารจึงต้องออกไปลมน้ำจืด มาไว้ใช้ และหาพืชพื้นถิ่น เช่น ชะคราม ครุ่ย ตะบูน มากินแทนผักผลไม้ เพราะปลูกพืชอื่นไม่ได้ การใช้ภูมิปัญญาและวิธีการหาอยู่หากินของคนที่บ้านเขายี่สาร จึงเป็นการเรียนรู้ที่จะอยู่ให้ได้ตามสภาพแวดล้อมของคนยี่สาร

พิพิธภัณฑ์พื้นบ้านวัดสำโรง

ชุมชนตั้งอยู่ริมฝั่งแม่น้ำนครชัยศรี บางเวลาแม่น้ำก็เต็มไปด้วยต้นสวะ กีดขวางทางน้ำ ทำให้ทั้งการคมนาคมและการทำมาหากินติดขัดปลายปี 2554 สวะแน่นคลองอัดแน่นหลายเมตร ชาวบ้านจึงนำสวะมาทำปุ๋ย บำรุงพืชได้งอกงามดี สวะเหล่านั้นจึงไม่ใช่แค่ขยะ แต่สามารถทำให้เกิดประโยชน์ได้ ด้วยความรู้ที่มีอยู่ในชุมชน

ภูมิรู้ สุโรภักย์

พิพิธภัณฑ์กองกัพอากาศ

เครื่องบินของกองทัพอากาศนั้น ไม่ใช่แค่เครื่องบินรบเท่านั้น แต่ในอดีตที่ผ่านมาเครื่องบินเหล่านี้ได้มีการปรับให้เป็นเครื่องบินลำเสียงเวชภัณฑ์ และเครื่องบินพยาบาลเพื่อช่วยเหลือประชาชนเมื่อเกิดโรคระบาด

พิพิธภัณฑ์เพื่อการศึกษา วัดหนึ่งราชวรวิหาร

หลวงปู่ผล และหลวงปู่ช้วน อดีตเจ้าอาวาสวัดหนึ่ง หมอยาสมุนไพรที่เป็นที่เคารพนับถือและศรัทธาของชาวบ้าน ท่านใช้ทั้งยาสมุนไพรในการรักษาทางกาย และมนต์คาถาที่ช่วยรักษาทางใจ ให้ชาวบ้านหายจากโรคภัยไข้เจ็บ

ศูนย์วัฒนธรรมเฉลิมราช พิพิธภัณฑ์พื้นบ้านทอเบ็ง

“มะโย่ง” การร่ายรำที่ผสมผสานทั้งพิธีกรรมความเชื่อ การละคร นาฏศิลป์ และดนตรีเข้าไว้ด้วยกัน เป็นทั้งการแสดงเพื่อความบันเทิงและพิธีกรรมรักษาความเจ็บป่วยของคนในชุมชน

ศูนย์วัฒนธรรมผู้ไทยเรณูนคร

“เหยา” พิธีกรรมการรักษาที่เกี่ยวกับความเชื่อว่าการเจ็บป่วยเกิดจากการกระทำของ “ผี” พิธีจัดขึ้นเพื่อสื่อสารระหว่างคนกับผี ค้นหาสาเหตุและวิธีการรักษาอาการเจ็บป่วยเหล่านั้น หมอเหยา เป็นผู้ที่มีบทบาทสำคัญในการทำพิธีและเป็นสื่อกลางระหว่างคนกับสิ่งเหนือธรรมชาติ นอกจากรักษาความเจ็บป่วยแล้ว ยังเป็นการสร้างขวัญและกำลังใจให้กับญาติมิตรของผู้ป่วยด้วย

โฮงประวัติศาสตร์ยโสธร

โดยชมรมอนุรักษ์มรดกยโสธร

เมื่อผู้ชายนอนหลับตายโดยไม่รู้สาเหตุ บางคนเชื่อว่า “ผีแม่ม่าย” มาเอาชีวิตไป ดังนั้นชาวบ้านจึงหาวิธีต่างๆ เพื่อป้องกันคนในครอบครัวจากผีแม่ม่าย เช่น ทำหุ่นฟางแทนตัวผู้ชาย หรือเลี้ยงขนมจีน แขว่นปลัดขิกหน้าบ้าน

บ้านเหมืองแร่

“ประเพณีกินผัก” คนกะทู้ จังหวัดภูเก็ตเชื่อว่า การถือศีลกินผักให้ได้สักช่วงเวลาหนึ่งของปี จะช่วยให้ชีวิตของคนในครอบครัวดีขึ้น การงาน การเงินดี ไม่มีโรคภัย

พิพิธภัณฑ์หนังกลางแปลง

(ศูนย์อนุรักษ์ภาพยนตร์ย้อนยุค)

“ชมรมช่วยเหลือผู้ติดเชื่อเอดส์” เกิดขึ้นจากความตั้งใจช่วยเหลือผู้ติดเชื่อ โดยใช้วิชาการพากย์หนังมาเป็นเครื่องมือในการให้ความรู้เกี่ยวกับโรค และวิธีป้องกันตัวให้ปลอดภัยจากการอยู่ร่วมกับคนที่เป็็นโรคเอดส์

พิพิธภัณฑ์บ้านฝู้น

“ฝู้น” ไม่ใช่แค่เป็นยาเสพติดที่ทำให้โทษแก่ร่างกายเท่านั้น แต่สรรพคุณของ “ฝู้น” ยังสามารถนำมาใช้เป็นยาช่วยบรรเทาและรักษาอาการเจ็บปวด

พิพิธภัณฑ์วัดร่องเมิง

นอกจากการใช้ยาแผนปัจจุบันและยาสมุนไพรในการรักษาโรคแล้ว “มิดแตกพิช” ที่ทำจากวัสดุหลากหลาย เป็นอุปกรณ์ของหมอพื้นบ้านในการรักษาความเจ็บป่วยที่เชื่อว่า ถูกคุณไสยหรือถูกพิษ

ภูมิรู้ สู่สงคราม – การเมือง

พิพิธภัณฑ์บ้านกวนอาบ้าน

“เตาหลบภัย” เมื่อสงครามมหาเอเชียบูรพาหรือสงครามโลกครั้งที่ 2 มาถึงเมืองไทย ชาวบ้านเกาะเกร็ด ซึ่งมีอาชีพทำเครื่องปั้นดินเผา ได้ดัดแปลงให้เตาเผาเครื่องปั้นกลายเป็นที่หลบภัยเมื่อเครื่องบินเข้ามาทิ้งระเบิด

พิพิธภัณฑ์วัดศรีดอนคำ

เมื่อระเบิดไม้ไผ่แค่ระเบิด แต่ระเบิดยังเป็นระฆังได้ด้วย เป็นประติษฐกรรมของคนเมืองลอง ที่นำเอาลูกระเบิดที่หลงเหลือจากสงครามโลกครั้งที่ 2 มาดัดแปลงเป็นระฆังถวายวัดเพื่อทดแทนระฆังจากทองเหลือง ซึ่งขณะนั้นทองเหลืองขาดแคลนและมีราคาแพง

พิพิธภัณฑ์ท้องถิ่นบ้านหนองขาว

เพราะเป็นพื้นที่เป้าหมายที่ฝ่ายสัมพันธ์มิตร จะเข้ามาทิ้งระเบิด เพื่อทำลายฐานที่มั่น ของกองทัพญี่ปุ่น หนองขาวจึงเป็นพื้นที่ ที่ได้รับผลกระทบจากสงคราม ชาวบ้าน จึงต้องพยายามหาทางอยู่รอดให้ได้ท่ามกลาง สงครามฯ

พิพิธภัณฑ์เหมืองแร่

เรื่องราวการต่อสู้ชีวิตของชาวเหมืองและชาวเมืองภูเก็ตในภาวะ สงครามโลกครั้งที่ 2 ที่ต้องอพยพหนีไปอยู่ตามป่าเขาเพื่อหลบ ภัยระเบิด “หาว” เครื่องบอกเวลาทำงานของคนงานเหมืองแร่ ถูกนำมาใช้เป็นสัญญาณเตือนภัยจากเครื่องบินทิ้งระเบิด

ศูนย์วัฒนธรรมไทยสายใยชุมชนตำบล หัวสำโรง

ช่วงสงครามข้าวก็หายาก แม้แต่หมากก็ยังไม่ แพง เสื้อผ้าอาหารจะหาสวมใส่ก็ยากเต็มที แต่ ชาวบ้านที่วัดหัวสำโรงแก้ไขด้วยการเอาเส้นใย กล้วยมาสานแล้วประกบกับเสื้อผ้าเก่าๆ กลายเป็นผ้ากาบกล้วย ใช้นุ่งห่มยามยาก และเมื่อ ข้าวไม่พอกินก็ต้อง

หุงข้าวปนกับเผือกมันให้มีปริมาณมากพอกับความ ต้องการของคนในครอบครัว

พิพิธภัณฑ์หนังตะลุง สุชาติ ทรัพย์สืบ

ในช่วงสงครามโลกครั้งที่ 2 มีการปรับขนาดตัวหนัง และโรงหนังให้เล็กลง ใช้แสงมากก็ไม่ได้เพราะจะ

กลายเป็นเป้าที่ระเบิด รวมถึงบร็องก็เป็ความ
สร้างสรรค์ของนายหนึ่ในการถ่ายทอดเรื่องราว
ความทรงจำของเหตุการณ์ที่นายหนึ่พบเจอในช่วง
เวลานั้น

ศูนย์วัฒนธรรม

มหาวิทยาลัยราชภัฏนครศรีธรรมราช

เพลงกล่อมเด็กของภาคใต้ นอกจากเนื้อหาจะบ่งบอก
ถึงวัฒนธรรมและวิถีชีวิตท้องถิ่นของคนใต้แล้ว ยังสะท้อนให้เห็นเหตุการณ์สำคัญ
ต่างๆ ทางสังคม

พิพิธภัณฑ์เครื่องอัฐบริวาร โพธิ์เกราอนุสรณ์

“เสื้อยันต์สิบสองดอก” ของครูบาชุ่ม
วัดวังมุย มีความศักดิ์สิทธิ์ในเรื่องการ
คุ้มครอง แคล้วคลาดปลอดภัย ช่วยสร้าง
ขวัญกำลังใจให้เหล่าตำรวจทหาร “กองพล
เสือดำ” ที่ไปร่วมรบ
ในสงครามเวียดนาม

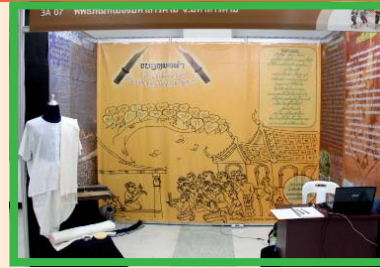
พิพิธภัณฑ์มั่งบ้านห้วยน้ำไซใต้

ในช่วงสงครามเย็นกำลังคุกรุ่น การต่อสู้ระหว่างโลกเสรี
ประชาธิปไตยกับโลกคอมมิวนิสต์กำลังเข้มข้น ชาวม้งที่
บ้านห้วยน้ำไซใต้ต้องปรับตัวเพื่อให้อยู่ได้ทั้งกับคอมมิวนิสต์
ที่อยู่ในป่าและคนของรัฐบาลที่ไม่เป็นธรรม แม้ว่าในปัจจุบัน
คอมมิวนิสต์จะสลายไปแล้ว ชาวม้งก็ยังคงต้องต่อสู้ต่อไปเพื่อให้
ได้สิทธิในพื้นที่ที่อยู่อาศัย

พิพิธภัณฑ์เมืองมหาสารคาม

เมื่อชาวบ้านถูกกดขี่จากความเหลื่อมล้ำทางสังคม หมอลำน้อย ชาดา “หมอลำเกือกขาว” ผู้นำชาวบ้าน ที่ใช้ศรัทธาความเชื่อเรื่องผู้มีบุญที่จะมากอบกู้นครเวียงจันทน์ เป็นเครื่องมือในการเคลื่อนไหวทางการเมืองของคน ในภาคอีสาน การใช้ศิลปะการร้อง การลำ เข้ามาช่วยเรียกคนและเรียกความศรัทธา ชาวบ้านมารวมกัน

พิพิธภัณฑ์พื้นบ้านละงู

“นักโทษตะรุเตา” ชีวิตความเป็นอยู่ของนักโทษ ที่ ต้องถูกคุมขังและใช้ชีวิตอยู่บนเกาะตะรุเตาซึ่งอยู่กลาง ทะเลห่างไกลจากแผ่นดินใหญ่ ขาดยา อาหาร และต้มไป ด้วยไข้มาลาเรีย จึงต้อง ดิ้นรนเพื่อมีชีวิตรอด ทั้ง การทำประมง ตัดไม้ ฯลฯ

พิพิธภัณฑ์ภูเก็ตไทยหัว

โรงเรียนจีนมักถูกเพ่งเล็งอยู่เสมอเมื่อมีเหตุการณ์ ทางการเมืองทั้งภายในและภายนอกประเทศ แต่ การเรียนก็ยังคงดำเนินต่อไปเพื่อสืบทอดความรู้ของ ชาวจีนให้ลูกหลาน ด้วยการปรับรูปแบบการเรียนการสอน เช่น ผลิตตำราเรียน ด้วยวิธีง่ายๆ เพื่อสะดวกในการขนย้ายและทำลาย เมื่อเจ้าหน้าที่ มาตรวจ ฯลฯ

พิพิธภัณฑ์พื้นบ้านอีสานสองฝั่งโขงบ้านเกวียนมุก

เรื่องราวของ“ชาวนวน” ที่หนีสงคราม เข้ามาตั้งถิ่นฐาน ในเมืองมุกดาหาร และใช้ภูมิปัญญาในการทำมาหากิน ทั้ง ภูมิปัญญาด้านอาหาร ฝีมือช่างสถาปัตยกรรม ฯลฯ

ภูมิรู้ สุพรรณบุรี

พิพิธภัณฑ์พระตำหนักดาราภิรมย์

“สวนเจ้าสหาย” การเกษตรทดลองของพระราชชายาเจ้าดารารัศมี การเกษตรแผนใหม่ที่มีการใช้วิธีการที่แตกต่างจากภาคการเกษตรแบบเดิมของชาวสยาม ทั้งพันธุ์พืชใหม่ๆ แปลกตา

พิพิธภัณฑ์วัดไหล่หินหลวง

“แรงงานไปนอก” การใช้ชีวิตของชาวไหล่หิน เมื่อเลิกทำไร่ไถ่ย ออกไปขายแรงงานเมืองนอก เพื่อหาเงินมาสร้างฐานะครอบครัว ปลูกหน่อ ฯลฯ การใช้ชีวิต

ในต่างแดนทำให้ชาวไหล่หินต้องปรับตัวอย่างมากมาย ทั้งอาหารการกิน ชีวิต ความเป็นอยู่ ฯลฯ

พิพิธภัณฑ์ภูมิปัญญาท้องถิ่นโรงเรียนภูกระดึงวิทยาคม

ชีวิตลูกหาบภูกระดึงที่ต้องใช้ทักษะ ความอดทน และความแข็งแรง ในการแบกหามสัมภาระขึ้นลงภูกระดึง แม้ยากลำบากก็ต้องทำเพื่อหารายได้ไปจุนเจือครอบครัว

พิพิธภัณฑ์วัดดอน

“ธนาคารชีวิต” ธนาคารที่ก่อตั้งขึ้นโดยวัดและชุมชน นอกจาก

ช่วยปลดเปลื้องหนี้สิน และเป็นแหล่งทุนช่วยเหลือในยามขาดแคลน ช่วยให้ชีวิตความเป็นอยู่ เศรษฐกิจของชุมชนวัดดอนดีขึ้น

พิพิธภัณฑ์อนันต์ชัยไทยโบก

สภาวะเศรษฐกิจตกต่ำ ทำให้สถาปนิกได้มีโอกาสกลับมาสู่ความรักและความชอบเมื่อครั้งวัยเยาว์ “เรือของเล่น” เป็นแรงบันดาลใจให้คุณอนันต์ชัยสร้างเรือจำลองขึ้น เพื่อใช้เลี้ยงชีพและเกิดความคิดในการสะสม อนุรักษ์ และเปิดพิพิธภัณฑ์ให้คนทั่วไปที่สนใจเรื่องเรือได้ศึกษา

ศูนย์วัฒนธรรมและภูมิปัญญาท้องถิ่น อำเภอสามเงา โรงเรียนสามเงาวิทยาคม

เมื่อบ้านเดิมต้องกลายเป็นพื้นที่สร้างเขื่อน ชาวบ้านนาต้องอพยพโยกย้ายจากบ้านและที่ดินเดิมไปอยู่ที่ใหม่ที่รัฐจัดสรร บ้างก็ไปอยู่เหนือน้ำ บางคนก็ไปอยู่ใต้เขื่อน และบางคนก็อยู่ในเขื่อน ความทุกข์ยากดังกล่าวถูกบันทึกและถ่ายทอดไว้ในคำอำบ้านนา เป็นความทรงจำของคนบ้านนากับการสร้างเขื่อน

หอวัฒนธรรมนิทัศน์วัดศรีโคมคำ

วิกฤตกว๊านพะเยา เมื่อประตูกั้นน้ำทำให้ระบบนิเวศของกว๊านเปลี่ยนแปลง ความหลากหลายของพันธุ์ปลาเริ่มน้อยลง การประมงแบบพื้นบ้านไม่เหมือนเดิม ชาวกว๊านพะเยาจึงร่วมมือกันจัดตั้งกลุ่มประมงเพื่อปกป้องวิถีของคนริมกว๊าน

พิพิธภัณฑ์คตชนวิทยา สถาบันทักษิณคดีศึกษา

ไซนัง เครื่องมือจับกุ้งของทะเลสาบสงขลา ทั้งตอนในและตอนนอก ที่ถูกพัฒนาขึ้นมาเพื่อให้เหมาะกับระบบนิเวศของทะเลสาบสงขลาที่เปลี่ยนแปลงไป

พิพิธภัณฑ์ท้องถิ่นวัดคลองแห

พื้นที่ทำนํ้าปลายคลองก่อนที่จะถึงทะเลสาบสงขลา เป็นแหล่งรวม “ขยะ” ที่ไหลมาจากต้นน้ำทำให้เกิดปัญหานํ้าเน่าเสีย คนคลองแห จึงคิดค้น

“ฝายดักขยะ” เครื่องมือที่ช่วยดักขยะให้รวมกันเพื่อให้รถสามารถตักขึ้นได้ง่าย ช่วยลดปัญหาขยะและนํ้าเสีย

บ้านเก่าเล่าเรื่อง ชุมชนเจริญไชย

เมื่อกระแสความเจริญอย่างเข้าสู่มุมชนดั้งเดิม “บ้านเก่าเล่าเรื่อง” ใช้ประเพณีดั้งเดิมของคนจีน เช่น การไหว้พระจันทร์ รวมทั้งการสร้างพิพิธภัณฑ์ “บ้านเก่าเล่าเรื่อง” มาเป็นเครื่องมือในการฟื้นฟูชุมชน เพื่อแสดงตัวตนของชุมชนที่เป็นพิพิธภัณฑ์ที่มีชีวิต และเพื่อปกป้องชุมชนจากความเจริญที่กำลังรุกไล่เข้ามา

ภูมิรู้ สู่การเปลี่ยนแปลงทางวัฒนธรรม

วัดประตูป่า

ชุมชนของวัดประตูป่าจังหวัดลำพูน ได้อนุรักษ์และฟื้นฟู ประเพณี “สลากย้อม” เพื่อแสดงตัวตนของคนของ

พิพิธภัณฑ์การเรียนรู้ ชุมชนบ้านปงสนุก

การอนุรักษ์วิหารพระเจ้าพันองค์ เป็นการอนุรักษ์ที่ทำควบคู่ไปกับความเชื่อ และประเพณีสำคัญของชุมชน เพื่อให้คนในชุมชนได้รับรู้และมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์โบราณสถาน โบราณวัตถุของชุมชน

พิพิธภัณฑ์ไทยพวน บ้านทราย

“นางกวัก” การละเล่นเพื่อทำนายทายทักของชาวพวน มักเล่นกันช่วงงานสงกรานต์ บุญกำฟ้า

พิพิธภัณฑ์บ้านถนอม

นำเสนอเรื่อง “เหือนลาว” ภูมิปัญญาของคนลาวโซ่งที่แฝงไว้ด้วยประเพณีความเชื่อ และเชื่อมโยงถึงการเสวนาและเครื่องประกอบในพิธี

พิพิธภัณฑ์หนังใหญ่วัดขนอน

พระครูพิทักษ์ศิลปาคม เจ้าอาวาสวัดขนอน เป็นเรี่ยวแรงสำคัญในการอนุรักษ์และสืบทอดหนังใหญ่วัดขนอน ทั้งการอนุรักษ์ตัวหนัง การสร้างหนังชุดใหม่สำหรับเชิด การฝึกเด็กรุ่นใหม่ในการเชิดและดูแลคณะต่อ ฯลฯ นอกจากนี้ ยังนำประสบการณ์ไปช่วยอนุรักษ์หนังใหญ่แห่งอื่น เพื่ออนุรักษ์หนังใหญ่และการแสดงหนังใหญ่ให้คงอยู่สืบไป

สำนักศิลปะและวัฒนธรรม

มหาวิทยาลัยราชภัฏนครราชสีมา

“เพลงโคราช” ศิลปะการแสดงที่อาศัยปฏิภาณไหวพริบและความจำของพ่อเพลงแม่เพลงเป็นเอกลักษณ์สืบทอดมายาวนาน ปัจจุบันมีความพยายามอนุรักษ์เพลงโคราช ด้วยการตั้งสมาคมเพลงโคราช และทำการเผยแพร่ประชาสัมพันธ์เพื่อให้เพลงโคราชคงอยู่

พิพิธภัณฑ์ท้องถิ่นจังหวัดเลย มหาวิทยาลัยราชภัฏเลย

งานบุญหลวงและการละเล่นผีตาโขน งานประเพณีที่ปฏิบัติกันมานาน แต่เมื่อการท่องเที่ยวเข้ามาเป็นตัวนำเศรษฐกิจ ทำให้ประเพณีที่เคยปฏิบัติกันมา ลดความสำคัญลง มีเพียงคนเฒ่าคนแก่ที่ยังระลึกถึงคุณค่าเดิมของประเพณีมาร่วมเท่านั้น

พิพิธภัณฑ์บ้านเชียงเหียน

เมื่อยุคหนึ่งหมอลำเริ่มเสื่อมความนิยม หมอลำบ้านเชียงเหียน จึงปรับตัวเพื่อให้การแสดงอยู่ต่อไปได้ จึงมีการนำ “หนังบักต้อ” มาแสดงเพื่อเพิ่มความบันเทิงและสร้างความแปลกใหม่ให้กับคณะ

พิพิธภัณฑ์ศิลปวัฒนธรรมพื้นบ้าน คลองหอยโข่ง

การแสดงหนังตะลุง โรงหนังเป็นส่วนประกอบสำคัญที่ขาดไม่ได้ แต่เมื่อไม้หยาบและแผง นายหนังนครินทร์ ขาทอง จึงคิดสร้าง “โรงหนังน้อยดาวน” เพื่อแก้ปัญหา นอกจากนี้ยังติดตั้งรถออนสะตอก ประหยัดเวลาและเงินทั้งผู้ว่าจ้างและคณะหนัง

พิพิธภัณฑ์พื้นบ้านเมืองไชยา

“มวยไชยา”
มวยดังของเมืองไชยา
จ.สุราษฎร์ธานี ในอดีต
เป็นมวยที่โด่งดังและเป็นที่ยอมรับของวัยรุ่นชาย เรียนไว้
เพื่อป้องกันตัวและฝึกร่างกาย ปัจจุบันมีความพยายาม
ในการส่งเสริมและฟื้นฟูศิลปะการป้องกันนี้ขึ้นมาอีกครั้ง

พิพิธภัณฑ์เล่นได้

“ของเล่นพื้นบ้าน” ภูมิปัญญาจากท้องถิ่น สร้างโอกาสให้กลุ่มผู้เฒ่าผู้แก่ได้สื่อสารและถ่ายทอดให้ลูกหลาน ได้เรียนรู้ภูมิปัญญา

จากอดีต นอกจากนี้

จะเป็นของเล่นแสนสนุกแล้ว ยังสร้างความผูกพันใกล้ชิดระหว่างคน 2 วัยได้อีกด้วย

พิพิธภัณฑ์เวียงกาหลง

ลวดลายเครื่องปั้นดินเผาเวียงกาหลง จากแหล่งโบราณคดีของเมืองเชียงรายได้รับการพัฒนาและประยุกต์ลวดลายมาประดับบนภาชนะและงานศิลปะอื่นๆ เพื่อสืบสานความรู้จากเก่าก่อนและสร้างรายได้แก่ชุมชน

พิพิธภัณฑ์โกลผ้าโบราณ

คุณโกล คิดค้นวิธีการดึงความสนใจของเด็กให้จดจำรูปแบบของผ้าไทยแบบต่างๆ ได้ ด้วยการทำผ้าพิมพ์ลายโบราณตัดเย็บเป็นชุด “ตุ๊กตาบาร์บี้” ที่จับคู่กับพระเอก คนดัง เพื่อให้เด็กๆ สนใจ และจดจำได้

พิพิธภัณฑ์ท้องถิ่นขุนละหาร

จากลวดลายโบราณภาคใต้ ที่พ่อสะสมไว้ถูกนำมาต่อยอดด้วยการนำลายโบราณไปประดับบนเฟอร์นิเจอร์หลากหลายชนิด นอกจากนี้สร้างรายได้ให้ชุมชนแล้ว ยังช่วยอนุรักษ์ลวดลายเอกลักษณ์ของภาคใต้ไว้อีกด้วย

พิพิธภัณฑ์ท้องถิ่นวัดบูรพาปะอาวเหนือ

เดิมเป็นแหล่งผลิตเครื่องทองเหลืองรายใหญ่ของตลาด แต่เมื่อทองเหลืองหายากขึ้น ผลิตภัณฑ์ขายได้น้อยลง อาชีพนี้จึงมีคนที่ทำน้อยลงไปเรื่อยๆ คนบ้านปะอาวจึงฟื้นฟูและอนุรักษ์ความรู้ดั้งเดิมเรื่องการทำเครื่องทองเหลืองและพัฒนาผลิตภัณฑ์ให้หลากหลาย จนกลายเป็นสินค้า OTOP บ้านปะอาว

ศูนย์การเรียนรู้ฟื้นฟูภาษา-วัฒนธรรมซอง

ปัจจุบันคนของรุ่นใหม่ไม่นิยมใช้ภาษาของในการสื่อสาร จึงมีความพยายามที่จะฟื้นฟูและอนุรักษ์ภาษาและวัฒนธรรมซองขึ้นมาอีกครั้ง โดยความร่วมมือระหว่างชาวบ้านและนักวิชาการ นอกจากนี้คุณลุงเงินได้เกิดแนวคิดในการประดิษฐ์ตัวอักษรภาษาซองขึ้นเพื่อใช้เป็นเครื่องมืออย่างหนึ่งในการสืบทอดภาษาและวัฒนธรรมซอง

พิพิธภัณฑ์

บ้านขุนจันจันรักย์ (ตลาดสามชุก)

เมื่อพื้นที่อาศัยจะถูกยึดคืนกลับไปให้ราชพัสดุ คนตลาดสามชุก จึงร่วมมือกันฟื้นฟูให้ตลาดสามชุกกลับมามีชีวิต ในรูปแบบของพิพิธภัณฑ์มีชีวิต ปัจจุบันตลาดสามชุกเป็นแหล่งท่องเที่ยวดึงดูดคนมากมายให้ไปเที่ยวชมสร้างรายได้และทำให้คนสามชุกยังได้อยู่ในพื้นที่เดิมที่อยู่กันมาหลายชั่วคน

พิพิธภัณฑ์การศึกษา

โรงเรียนสวนกุหลาบวิทยาลัย

“ตึกยาว” สัญลักษณ์ของโรงเรียน มีอายุร่วม 100 ปี ผ่านเหตุการณ์มากมาย เมื่อทรุดโทรมลง บรรดาศิษย์ทั้งเก่าและใหม่ต่างพยายามหาวิธีเพื่อให้ตึกยาวยังคงอยู่เป็นสัญลักษณ์ของโรงเรียนต่อไป ด้วยการระดมเงินทุนมาบูรณะตึกยาว เช่น จัดทำสินค้าที่ระลึกในรูปแบบต่างๆ เพื่อจำหน่าย เช่น โมเดลตึกยาว พัดลมไร้ใบพัด เป็นต้น

พิพิธภัณฑ์พรำมะรังค์

สถาปัตยกรรมและบ้านเรือนในย่านเมืองเก่าสงขลาที่กำลังทรุดโทรมไปตามกาลเวลา กลุ่มภาคีคนรักสงขลาจึงรวมตัวกันเพื่อที่จะทำให้เมืองสงขลากลับมาอยู่และสวยงามอีกครั้ง ทั้งโครงสร้างกิจกรรมและการสร้างจิตสำนึก

พิพิธภัณฑ์ชุมชนคอยเวียงคอยวง

ความพยายามของชุมชนในการรักษาพื้นที่แหล่งโบราณคดีคอยเวียงที่กำลังถูกกลุ่มทุนรุกคืบเข้าครอบครอง ด้วยการทำโบราณคดีชุมชน การศึกษาพื้นที่และการสร้างพิพิธภัณฑ์

หอภาพยนตร์ (องค์การมหาชน)

หนังหลายๆ เรื่องเป็นตัวแทนของยุคสมัย เป็นบันทึกของเหตุการณ์สำคัญ ทั้งเหตุการณ์ธรรมชาติ การเมือง สงคราม เป็นต้น “อุทกภัยในภาพยนตร์” เป็นหนังที่ใช้การตัดต่อเอาหนังบ้าน เกี่ยวกับน้ำท่วมเมื่อปี 2554 มารวบรวมไว้ในเรื่องเดียวเพื่อให้ผู้ชมได้เห็นภาพน้ำท่วมจากหลายมุมของคนถ่ายหนัง

ในงานเทศกาลพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติครั้งที่ 3 “ภูมิรู้ สุวักฤต” มีการนำเสนอเรื่องราวความรู้มากมายหลายรูปแบบ ทั้งนิทรรศการที่พิพิธภัณฑสถานแห่งชาติทั้ง 69 แห่งนำเสนอแล้ว ยังมีเวทีการเสวนา การแสดง เพื่อแลกเปลี่ยนประสบการณ์ทางวัฒนธรรมระหว่างภูมิภาคและระหว่างวัฒนธรรม เสริมสร้างภูมิคุ้มกันวิกฤตให้แก่ผู้ที่สนใจ

เสวนา แลกเปลี่ยนเรียนภูมิรู้

วงเสวนาในงานเทศกาลพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติครั้งที่ 3 “ภูมิรู้ สุวักฤต” เรื่องราวในการเสวนาพยายามจัดการให้เป็นเรื่องที่เกี่ยวข้องสอดคล้องกับประเด็นหลักของงาน ในปีนี้เราจัดให้มีเวทีสำหรับการเสวนาและการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ประสบการณ์กันที่ชั้น 4 เรียกว่า เวทีบ้านทุ่ง และชั้น 5 เรียกว่า เวทีกลางกรุง ซึ่งมีทั้งการเสวนาเพียงอย่างเดียวและการเสวนาประกอบการแสดงสลับกันไป

การเสวนา ณ เวทีบ้านทุ่ง ตั้งแต่วันที่ 24 พฤศจิกายน 2555 นั้น เริ่มด้วยเรื่องโรคภัยไข้เจ็บ ที่อาศัยคาถาและความเชื่อ **“ปิดเป่าโรคภัย ด้วยคาถาและพิธีกรรม”** เป็นการพูดคุยเรื่องการพยายามรักษาอาการเจ็บป่วย ด้วยการใช้ความเชื่อมาช่วย ที่วัดหนังราชวรวิหารในอดีตขนานยาที่ขึ้นชื่อและช่วยเหลือผู้คนได้มากมาย ได้แก่ ยามวนเป่าผีของหลวงปู่ผล เป็นยาที่มีส่วนผสมของผืน

ยาเส้น การบูร พิมเสน ทำเป็นมวนบุหรื แล้วก็ทำพิธีปลุกเสกด้วยคาถาเฉพาะ ยามวนเป่าผีเป็นยารักษาฮิวตกรโรค งูสวัด มะเร็ง แผลพุพองที่เกิดจาก มะเร็ง ไซนัส รวมถึงอาการปวดเมื่อยตามร่างกาย ยามวนเป่าผีของวัดหนังฯ มีใบรับรองทางการแพทย์ว่าสามารถใช้รักษาได้ไม่เป็นอันตราย ไม่ใช่ยาเถื่อน และแม้ว่าเป็นการรักษาโดยพระก็สามารถรักษาได้ทั้งหญิงและชาย ส่วนชาวผู้ไทที่จังหวัดนครพนมนั้น เวลาเจ็บไข้ได้ป่วย โรงพยาบาลค่อนข้างไกล ต้องใช้เวลาในการเดินทางหรือถ้าป่วยแล้วรักษาเท่าไรก็ไม่หาย วิธีการรักษาด้วย

พิธีกรรม “เหยา” จึงเป็นการรักษาโรคอีกรูปแบบหนึ่งซึ่งเป็นพิธีกรรมที่จะอัญเชิญวิญญาณเข้าร่างแม่หมอ ประกอบไปด้วยการร่ายรำการเป่าปี่และแคน รวมถึงเครื่องเช่น จุดประสงค์ของพิธีกรรมนี้คือ เพื่อหาสาเหตุความเจ็บป่วยและเป็นกำลังใจแก่ผู้ป่วยหรือหากผู้ป่วยไปทำผิดสิ่งใดมา คณะหมอเหยาจะร่ายรำร้องเพลง และแม่หมอเหยาก็จะบอกสาเหตุของการเจ็บป่วย เช่น ไปบนบานมาแล้วยังไม่ได้ไปแก้บนทำให้ป่วยไข้หรือไปผิดผีมา เป็นต้น เนื้อหาเพลง คือ กล่าวคารวะพระสงฆ์ในช่วงแรก เล่าไปถึงเครื่องเหยา (เครื่องเช่น) เสร็จแล้วจะมีการผูกข้อไม้ข้อมือเรียกขวัญผู้ป่วย

“คำว้าบ้านนา เสียงร้องจากคนเหนือน้ำ-ใต้เขื่อน” เรื่องเล่าจากคนสามเงา จังหวัดตาก ที่ได้รับผลกระทบจากการสร้างเขื่อน การต้องย้ายที่อยู่อาศัย การแยกย้ายระหว่างญาติพี่น้อง

การถ่ายทอดประสบการณ์ชีวิตของชาวบ้านนา (เดิม) ที่ต้องเก็บข้าวเก็บของย้ายบ้าน มาอยู่ในพื้นที่หมู่บ้านใหม่ที่กรมชลประทานจัดสรรเอาไว้ให้ เรียกว่า “หมู่บ้านจัดสรร” และการต้องปรับตัวให้อยู่ได้ในสภาพแวดล้อมใหม่และเพื่อนร่วมหมู่บ้านใหม่ๆ

ขยะจะล้นโลก ปัญหาเรื่องขยะเป็นสิ่งที่เราได้ยินบ่อยๆ เมื่อดูข่าวหรือสารคดีเกี่ยวกับจำนวนขยะมากมายที่ไม่สามารถจัดการได้ หรือการเพิ่มจำนวนขึ้นทุกวัน **“แปลงขยะให้เป็นทุน”** เป็นการเสวนาเพื่อถ่ายทอดประสบการณ์และวิธีการกำจัดขยะ และการแปลงขยะที่ไร้ค่าให้มีคุณค่าขึ้นมา ด้วยการร่วมมือกันระหว่างองค์กรทางวิชาการ “สถาบันการจัดการบรรจุภัณฑ์และรีไซเคิลเพื่อสิ่งแวดล้อม” ที่คอยช่วยส่งเสริมความรู้ แหล่งทุน และกลวิธีต่างๆ ที่จะนำมาใช้ในการแปลงขยะเหล่านี้ให้มีคุณค่า และการตั้งร้านค้า

ศูนย์บาท ที่ดำเนินการโดย “ชุมชน
อ่อนนุช 14ไร่” เพื่อบริการให้คนในชุมชน
ตระหนักในการเลือกทิ้งขยะแต่ละชิ้น
และเห็นคุณค่าของขยะ

เมื่อเกิดสงคราม ความเดือดร้อน
ย่อมเกิดขึ้นทุกหย่อมหญ้าไม่ว่าศูนย์กลาง
ของสงครามจะอยู่ที่ไหนก็ตาม แต่ภาวะ
ของความทุกข์ร้อนปรากฏให้เห็นทั่วไป
“สงครามโลกครั้งที่ 2” เกิดขึ้นทาง
ฝั่งตะวันตกของโลกแต่เราซึ่งอยู่ฝั่ง
ตะวันออกก็เดือดร้อนพอกัน **“สงคราม
โลกในบ้านเรา”** เป็นการถ่ายทอดประสพ-
การณ์ชีวิตของคนจากหลายพื้นที่ ที่
ประสบกับภาวะสงคราม ชุมชนแก่งคอย
จ.สระบุรี ชุมทางการเมืองเดินทางทางรถไฟที่
สำคัญเพื่อไปยังพื้นที่ภาคอีสานของไทย
ต้องกลายเป็นทะเลเพลิงหลังจากที่พื้นที่
ถูกควบคุมโดยกองทัพทหารญี่ปุ่นและ

กลายเป็นพื้นที่เป้าหมายในการทิ้งระเบิด
ของกองทัพฝ่ายสัมพันธมิตร และถูก
ระเบิดเผาเมืองในช่วงท้ายของสงคราม
เกาะเกร็ด จ.นนทบุรี เป็นอีกพื้นที่ที่ได้
รับผลกระทบจากสงครามโลกเช่นกัน
แม้ว่าเกาะเกร็ดไม่มีค่ายของทหารญี่ปุ่น
แต่ที่ตั้งอยู่ใกล้กับสนามบินดอนเมือง
ซึ่งทหารญี่ปุ่นยึดไว้เป็นฐานทัพใหญ่ ใน
ฐานะที่ว่าสนามบินดอนเมืองเป็นจุด
ยุทธศาสตร์ใหญ่ของกองทัพญี่ปุ่นจึงได้
รับผลกระทบจากการที่ต้องคอยระแวง
ระวังว่าเครื่องบินฝ่ายสัมพันธมิตรจะ
เข้ามาทิ้งระเบิดเมื่อใด เต่าเผาเครื่องปั้น
ดินเผาที่มีอยู่มากมายในเกาะเกร็ดจึง
ถูกปรับให้กลายเป็นเต่าหลบภัยเวลาที่มี
สัญญาณเตือน

ส่วนการเล่นที่ทหารนำมาใช้เพื่อ
ผ่อนคลายความเครียดของชาวบ้าน
ในช่วงสงครามโลกครั้งที่ 2 นั้นมีอยู่
ไม่มากนักแต่ก็ได้รับความนิยมคือ “รำโทน”
เล่นกันง่ายๆ มีโทนเป็นเครื่องให้จังหวะ
ประกอบการร้องรำ เนื้อเพลงส่วนใหญ่
จะเกี่ยวข้องกับสภาพชีวิตในช่วงนั้น เพื่อ
เป็นการเตือนหรือบันทึกความทรงจำ

ในขณะที่เวทีบ้านทุ่งกำลังเข้มข้น
ด้วยการเสวนาและการแสดงที่เกี่ยวกับ
วิถีท้องถิ่น การแก้ปัญหาเฉพาะบุคคล
หรือชุมชน ที่เวทีกลางกรุงก็เช่นกันมี
การเสวนาอย่างออกรสในเรื่องของชุมชน

เมืองและการแก้ปัญหาในระดับที่ใหญ่ขึ้น ปลายปี 2554 ที่ผ่านมา เกิดน้ำท่วมใหญ่ ขึ้นในหลายๆ พื้นที่ทั่วประเทศไทยไม่ใช่แค่พื้นที่กรุงเทพมหานครเพียงแห่งเดียว การเสวนาเรื่อง **“เมื่อต้องอยู่ร่วมกับน้ำ: เครือข่ายจิตอาสา โดยชุมชนเพื่อชุมชน”** ชุมชนอยู่เจริญ เขตดอนเมือง กรุงเทพฯ และชุมชนบางระกำ อ.บางเลน จ.นครปฐม ทั้งสองแห่งมาร่วมสะท้อนภาพ “การรวมตัวของชุมชนสู่ภาวะวิกฤตที่เกิดจากภัยธรรมชาติ” ชุมชนทั้งสองพื้นที่มีสภาพแวดล้อมทางสังคมที่แตกต่างกัน แต่ต่างก็ต้องสู้กับวิกฤตน้ำด้วยสิ่งเดียวกันนั่นคือ “ความสามัคคี” เมื่อคราวน้ำท่วมใหญ่ 2554 ชุมชนมีกำลังต่อสู้กับน้ำท่วมได้ก็เพราะกองทุนจากชุมชนเอง และยังมีการตั้งหน่วยติดตามสถานการณ์น้ำท่วมอย่างใกล้ชิดเพื่อประเมินความเสี่ยงที่อาจเกิดขึ้นกับชุมชน โดยทุกหม่อมโยนจะมีการประชุมหารือแนวทางรับน้ำท่วม ทำให้การป้องกันน้ำในช่วงแรกมีประสิทธิภาพ ไม่ต้อง

รองบจาก กทม. เพราะอาจไม่ทันกาล หลังน้ำท่วม ชุมชนอยู่เจริญได้ประเมินความเสียหายและกระบวนการสู้กับน้ำท่วมแล้ว สรุปว่า ชุมชนอยู่เจริญ “ท่วมช้ากว่า และแห้งเร็วกว่า” ซึ่งก็น่าจะเป็นเพราะระบบการบริหารจัดการที่ดีของชุมชนนั่นเอง ส่วนในพื้นที่ของบางระกำ ที่บางเลนนั้น พื้นที่แถบนี้ทั้งหมดเป็นพื้นที่ที่ต้องรับน้ำท่วมอยู่เสมอเพราะใกล้กับแม่น้ำนครชัยศรี สมัยก่อนคนที่อยู่แถบนี้ก็ปรับตัวและวิถีชีวิตรับน้ำท่วมอยู่แล้ว เมื่อน้ำท่วมก็จะดีใจด้วยซ้ำเพราะเป็นฤดูจับปลา บ้านแต่ละหลังยกพื้นสูง และใช้เรือในการสัญจรไปมา แต่ต่อมาเมื่อมีการพัฒนาสร้างถนนลาดยางหรือเทคอนกรีต ทำให้น้ำตามธรรมชาติถูกปิดกั้น เวลาน้ำท่วมก็ซังแช่อยู่นานเป็นเดือน ระบายออกไม่ได้ ซ้ำยังมีการสร้างบ้านขึ้นเดี่ยวและถมที่สร้างบ้าน ทำให้พื้นที่รับน้ำที่มีมาแต่เดิม ถูกลดขนาดลงไปอีก การสร้างบ้านและทำถนนโดยไม่คำนึงถึงสภาพแวดล้อมน้ำท่วมตามฤดูดังกล่าว ทำให้พื้นที่บางระกำ เป็นพื้นที่ได้รับผลกระทบจากน้ำท่วมซังทุกปี ปัจจุบันเลยกลายเป็นวิกฤตที่ชาวบ้านต้องรับมือ การสู้กับวิกฤตดังกล่าวต้องตัดสินใจเร็วและมีประสิทธิภาพ ดังนั้น จึงมีการระดมความคิดเห็นแล้วหาข้อสรุปให้เร็วที่สุด ข้อสรุปของ

ชุมชนบางระกำ บางเลนนั้น คือ ต่อไปนี้
ชุมชนตำบลบางระกำจะต้องพบปัญหา
น้ำท่วมทุกปี เหมือนเป็นวิถีชีวิตที่คน
แถบนี้ต้องปรับตัวถ้าอยากจะอยู่ที่นี่
การปรับตัวสู่น้ำท่วมเริ่มมีให้เห็นบ้างแล้ว
เช่น บางบ้านสร้าง “บ้านแพ” รวมไปถึง
การทำมาหากินบนแพ เช่น การปลูก
ผักบนแพ และเลี้ยงสัตว์บนแพ เปลี่ยน-
แปลงวิธีการปลูกพืช เลี้ยงสัตว์ เลี้ยง
ปลาให้เหมาะสมกับสภาพแวดล้อมที่
เปลี่ยนแปลงไปในรอบปีและการสร้าง
“ศูนย์ให้ความช่วยเหลือ” เพื่อเป็น
สื่อกลางในการให้ความช่วยเหลือและ
ติดต่อกับภายนอกด้วย

ในยามที่เกิดความเดือดร้อนหรือ
ต้องการที่พึ่งทางใจหรือทางกายนั้น
สิ่งศักดิ์สิทธิ์ อำนาจเหนือธรรมชาติ
ก็สามารถสร้างความหวัง กำลังใจและ
แรงใจในการต่อสู้ต่อไปกับปัญหาเหล่านั้น
**“สิ่งศักดิ์สิทธิ์ พิธีกรรมความหวังและ
กำลังใจ”** การบรรยายจาก รศ.ศรีศักร
วัลลิโภดม ช่วยเพิ่มความเข้าใจต่อ
พิธีกรรมที่เกิดขึ้น สังคมไทยมีลักษณะ
เฉพาะประการหนึ่งที่ไม่พบในสังคม
ตะวันตกนั่นคือ มีการนับถือสิ่งศักดิ์สิทธิ์
แทรกอยู่ในบริบทของสังคมเมือง ถึงแม้
จะมีตึกرامบ้านช่องใหญ่โตเพียงไร แต่ก็
จะต้องมีพื้นที่สงวนไว้สำหรับสิ่งศักดิ์สิทธิ์
เสมอ “ความเชื่อ” เป็นสิ่งช่วยทางจิตใจ

ทั้งนี้ เพราะมนุษย์เป็นสัตว์สังคมและม
ความคิดจินตนาการ ความเชื่อ ถูกนำ
มาใช้ในทุกวงการทั้งเศรษฐกิจ การเมือง
ฯลฯ ต้องพึ่งความเชื่อที่คิดว่าจะให้คุณ
แก่ตน เพราะคนพวกนี้ต้องเผชิญอยู่กับ
ความไม่แน่นอนในชีวิต จึงจำเป็นต้องหา
เครื่องยึดเหนี่ยวจิตใจ ด้วยเชื่อว่าสิ่งที่ตน
เชื่อนั้นจะช่วยลดความเสี่ยง และสร้าง
เสริมความเชื่อมั่นทางจิตใจ การเสวนา
เรื่อง **“พลาณภาพแห่งเครื่องรางของขลัง
ยามวิกฤต”** ยิ่งย้าให้เกิดความเข้าใจ
สังคมไทยมากขึ้น เมื่อเกิดเหตุการณ์ที่
ไม่สามารถอธิบายได้หรือการรอดพ้นจาก
เหตุการณ์บางอย่าง มักถูกอธิบายว่าเป็น
เพราะบาร์มีและอำนาจสิ่งศักดิ์สิทธิ์หรือ
บุคคลสำคัญของท้องถิ่นช่วยให้รอดพ้น
จากเหตุการณ์ร้ายๆ มาได้

ร้องรำทำเพลง เพิ่มภูมิรู้ สู้วิกฤต

การแสดงในงานเทศกาลพิพิธภัณฑ์ท้องถิ่นครั้งนี้ มีทั้งการแสดงที่เป็นการแสดงทางวัฒนธรรม และการแสดงที่เกี่ยวข้องกับประเด็นหลักของงานเทศกาลฯ “ภูมิรู้สู้วิกฤต” เช่น **การแสดงแท่นางแมว** ที่นำเอาความเชื่อเกี่ยวกับสิ่งศักดิ์สิทธิ์มาใช้ในการขอร้องจากธรรมชาติ ให้ฝนตกต้องตามฤดูกาล ขบวนแท่นางแมว จากนั้นๆ นักเรียนจากโรงเรียนบ้านแพรงประชาสรรค์ จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ได้เริ่มเดินขบวนมาตั้งแต่หน้าทางเข้าศูนย์ ขึ้นมาจนถึงเวทีบ้านทุ่งที่ชั้น 4 ประเพณีแท่นางแมวเป็นประเพณีที่มีการแห่เพื่อขอฝนจากเทพยดา เป็นพื้นฐานความคิดที่มาจากศาสนาพราหมณ์ โดยแห่ในเขตพื้นที่ไปในรอบๆ หมู่บ้านหรือชุมชน อันเนื่องจากบางครั้งฝนไม่ตกต้องตามฤดูกาล โดยมีการใช้ภาษาท้องถิ่นหรือภาษาพื้นบ้าน

ของแต่ละพื้นที่ในการขับร้องเป็นบทกลอน เนื้อหาของเพลงเน้นการขอให้ฝนตก บางแห่งมีเนื้อหาสองแง่สามง่าม เรื่องเพศ ฯลฯ ซึ่งแตกต่างกันไปในแต่ละท้องถิ่น ในขบวนแห่จะมีสิ่งของเครื่องใช้ต่างๆ เช่น กรงใส่แมว ปลัดขลิกลี (บางแห่งเรียกว่าดอกบัว) เครื่องดนตรีประกอบการร้องรำเช่นกลองยาว ฯลฯ โดยมีความต้องการเพื่อให้ฝนตกให้ได้ น้ำฝน เพื่อข้าวในนาจะได้น้ำและข้าว จะมีความอุดมสมบูรณ์ยิ่งขึ้น การแห่แท่นางแมวนอกจากขอฝนแล้วยังทำให้กลุ่มชาวบ้านที่ร่วมแห่ขบวนนางแมวครบครัน ชุมชน มีความสุข มีความสามัคคีมากยิ่งขึ้น เป็นการเสริมสร้างขวัญและกำลังใจให้กับในชุมชน

เมื่อฝนไม่ตก ชาวนาไม่สามารถทำนาได้ ไม่มีข้าวจะกิน ศิลปะพื้นบ้านที่เคยร้องเล่นกันในบ้าน หรือในหมู่บ้านก็สามารถนำออกไปใช้เป็นเครื่องมือหาอาหารบรรเทาความอดอยากได้ **การร้องหมอลำขอข้าว** โดยคนที่เป็นหมอลำ

หรือคนที่สามารถร้องเพลงหรือคนที่เล่นดนตรีได้ ก็จะรวมตัวกันเดินทางไปยังหมู่บ้านอื่นที่อุดมสมบูรณ์กว่า เพื่อแสดงหมอลำ แลกข้าวแลกอาหาร แก้ไขความขาดแคลน

การแสดงและการเสวนา “**ลำพื้นลำกษาขาว ลำเรื่อง ลำชิง**” เส้นทางพัฒนาการของ “หมอลำ” นั้น มีมาอย่างยาวนาน และต้องปรับตัวให้เข้ากับยุคสมัยหลายครั้งหลายคราด้วยกัน จากการแสดงหรือความชอบในการร้องหมอลำเล่นกันเองภายในชุมชน พัฒนาขึ้นมาเป็นการร้อง การลำต่อหน้าผู้ชม และพัฒนาเป็นคณะมีการแสดงประกอบขยายขนาดของวงให้มากขึ้น จนบางคนยึดเป็นอาชีพหลักและสร้างรายได้เลี้ยงครอบครัวอยู่ในทุกวันนี้ เพราะการนำเอาความรักความชอบในศิลปะการร้องลำและความกล้าแสดงออก บวกกับปฏิภาณไหวพริบในการคิดคำและการจดจำเนื้อหาของเพลงนั่นเอง

ศิลปะการแสดง ไม่ใช่เครื่องดำรงวัฒนธรรมเพียงรูปแบบเดียวเท่านั้น แต่เป็นเครื่องมือทำมาหากินประเภทหนึ่งเช่นกัน **การแสดงจ๊ว หรืออุปรากรจีน** ในปัจจุบันการแสดงประเภทนี้หางานเล่นก็ยาก จะหาสถานที่เล่นก็ยาก โดยเฉพาะผู้แสดงซึ่งนอกจากจะหายากแล้ว ตัวนักแสดงที่เป็นคนจีนแท้ๆ หรือมีเชื้อสายจีนที่สามารถพูดหรือร้องบทละครภาษาจีนได้มีเหลือน้อยเต็มที ปัจจุบันนักแสดงส่วนใหญ่มาจากภาคอีสาน เนื้อร้องมีการปรับเปลี่ยนเป็นภาษาไทยให้เข้าใจง่าย แต่ยังคงลักษณะการร้องหรือวิธีการร้องที่คงเดิมไว้ เพื่อให้สามารถสื่อสารกับคนดูที่ส่วนใหญ่ไม่เข้าใจภาษาจีน

เด็กๆ เยาวชนจากชุมชนชนบ้านทะเลนอก จังหวัดระนอง มาร่วมงานเทศกาลฯ ครั้งนี้ด้วย**การแสดงละครหุ่นมือ** เพื่อบอกเล่าประสบการณ์และความทรงจำเกี่ยวกับเหตุการณ์พิบัติภัยคลื่นยักษ์สึนามิ เมื่อ 8 ปีก่อน นอกจากนั้น

ยังนำเอาละครหุ่นมือไปใช้ในการให้ความรู้ในเรื่องป้องกัน สัตว์ และระวังภัยต่างๆ ที่อาจจะเกิดขึ้นได้อีกในอนาคต แม้ว่าน้องๆ ที่เล่นละครหุ่นมือรุ่นแรกจะออกไปเรียนต่อยังตัวเมืองหรือจังหวัดอื่นๆ แล้ว ก็ยังมีน้องเยาวชนรุ่นใหม่ๆ ที่ยังเล่นละครหุ่นมืออยู่

การแสดงมะโย่งจากสามจังหวัด

ชายแดนใต้ ทำให้เราได้เปิดโลกกว้างและเข้าใจวิถีความเป็นอยู่ของชาวใต้ได้มากขึ้น ได้เห็นศิลปะพื้นบ้านอีกรูปแบบหนึ่งที่นำมาใช้ในการเยียวยารักษาโรค และเพื่อสร้างขวัญกำลังใจให้กับผู้เจ็บป่วยและญาติมิตร

แปงข้าวแปงทอง

การถ่ายทอดภูมิปัญญานั้นจะคงอยู่ได้หากคนหลายวัยในชุมชนมาร่วมกันเรียนรู้และถ่ายทอดไปด้วยกัน กิจกรรมการประดิษฐ์และเรียนรู้ ณ ห้องแปงทอง ในงานเทศกาลฯ ได้นำเสนอภูมิรู้การประดิษฐ์ข้าวของและของเล่นจากหลายๆ ท้องถิ่นแก่ผู้เข้าชมงานเทศกาลฯ เช่น สอนทำสัตว์กะลาและประดิษฐ์กำหมื่นหรือคอปเตอร์ไม้ไผ่ จากกลุ่มคนเผ่าคนแก่ พิชิตภัณฑ์เล่นได้ จ.เชียงราย สอนสานพัด จากเยาวชนโรงเรียนบ้านแพรก ประชาสรรค์ อุดยาสอนเขียนลวดลาย “ลึงกาสุกะ” จากพิชิตภัณฑ์พื้นบ้านขุนละหาร จ.นราธิวาส สาธิตการต่อเรือบดเพื่อให้คนสามารถต่อเรือใช้เองเวลาที่น้ำท่วม จากพิชิตภัณฑ์ตลาดน้ำคลองลัดมะยม กรุงเทพฯ การทำหนังตะลุงตัวเล็กจากนายหนังผู้มีความชำนาญทำให้เด็กๆ และผู้เข้าชมได้เรียนรู้วิธีการทำหนังตะลุง งานศิลปะ

พื้นบ้านที่นับวันจะหาคนทำได้ยาก ของเล่นโบราณที่เด็กๆ สมัยนี้ไม่ค่อยได้รู้จัก ก็มีโอกาสรู้จักและทดลองทำ เช่น ป้องแป้งและจักจั่น

นอกจากนี้ยังมีกิจกรรมเรียนรู้ภาษาของ เพื่อสอนให้ผู้เข้าชมได้รู้จักว่านอกเหนือจากภาษาไทยที่เราเขียนกันอยู่ทุกวันนี้ ยังมีภาษาถิ่นอีกมากมาย นอกจากนี้ยังมีกิจกรรมการอนุรักษ์คัมภีร์ที่สอนให้ผู้สนใจได้เรียนรู้วิธีการทำ ความสำคัญ และคุณค่าของผ้าห่อคัมภีร์

ในงานเทศกาลฯ ปีนี้ได้เปิดโอกาสให้พิพิธภัณฑ์ท้องถิ่นได้นำเสนอเมนูอาหารที่ท้องถิ่น บางเมนูเป็นอาหารที่ทำกินในช่วงที่อาหารขาดแคลน หลายเมนูเป็นอาหารที่เราไม่เคยได้ยินชื่อ แต่เมื่อได้ลองชิมก็ให้ความรู้สึกแปลกใหม่ เช่น แกงปะแอะกับข้าวแคบ จากสามเงา จ.ตาก ข้าวหุงกับเผือก มันของกินในภาวะข้าวยากหมากแพง สงคราม จากศูนย์วัฒนธรรมไทยสายใยชุมชนตำบลหัวสำโรง จ.ฉะเชิงเทรา บะหมี่กึ่งสำเร็จรูปที่ใครๆ ก็รู้จักและมักคุ้นไว้ ทำได้มากกว่าการต้มกับน้ำร้อน แต่ยังเอามาทำแกงส้ม ไข่ตุ๋นและอื่นๆ อีกมากมาย กลายเป็นอาหารในยามยากที่น่าสนใจ

วันนี้ขอนำเสนอเมนูที่ชื่อแปลกหู แต่หน้าตา

สวยงามและน่าสนใจ คือ “ไข่ครอบ”

สูตรโดย อาจารย์สำราญ ศรีพจนารถ,
ขอติเยาะ ฮัซซา

เรียบเรียงโดย อาจารย์อรทัย สัตยสันต์สกุล

ไข่ครอบเป็นอาหารพื้นบ้านของชาว
สงขลา เกิดจากภูมิปัญญาในการถนอม

อาหารของชาวบ้านที่ประกอบอาชีพประมงในพื้นที่ลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลา ในอดีต
ชาวประมงจะใช้ฉนวน แห หรือตาข่าย ที่ถักขึ้นจากด้ายดิบเป็นอุปกรณ์จับปลาใน
ยุคสมัยที่ยังไม่มีเส้นใยสังเคราะห์ โดยงานถักฉนวน แห เป็นหน้าที่ของผู้หญิง ส่วน
ผู้ชายมีหน้าที่ออกไปจับปลา เมื่อใช้ฉนวน แห ในการจับปลาประมาณหนึ่งสัปดาห์
หรือครึ่งเดือนก็จะหยุดเพื่อนำอุปกรณ์เหล่านั้นมาซ่อม เพราะตาข่ายซึ่งทำด้วย
ด้ายดิบ เมื่อโดนน้ำหลายๆ ครั้ง เส้นด้ายจะพองตัว ทำให้ฉนวนน้ำซ้าและขาดง่าย
ชาวประมงจึงต้องนำอุปกรณ์ในการจับปลามาหมักย้อมด้วยไข่ขาว

กรรมวิธีในการหมักย้อมอุปกรณ์จับปลานั้น ชาวบ้านจะใช้ไข่ขาวของไข่เป็ดเพราะ
ไข่เป็ดให้ปริมาณของไข่ขาวมากกว่าไข่ไก่ ประกอบกับในอดีตชาวสงขลานิยมบริโภค
ไข่เป็ดมากกว่าไข่ไก่ จึงมีการเลี้ยงเป็ดมากทำให้หาซื้อไข่เป็ดได้ง่าย การย้อมฉนวน แห
จะใช้เฉพาะไข่ขาวนำมาผสมกับน้ำคนให้เข้ากัน นำฉนวน แห ลงหมักย้อมให้ทั่ว นำไปนึ่ง
ความร้อนประมาณ 100 องศา ใช้เวลานานประมาณ 30-45 นาที หลังจากนั้น
นำไปตากแดดจนแห้งสนิท ส่วนไข่แดงที่เหลือมากมายรับประทานไม่หมด แม่บ้าน
จึงนำมาถนอมอาหารโดยทำเป็นไข่ครอบไว้บริโภคและขาย

ในอดีตแม้จะนำไข่ครอบที่ยังไม่แข็งมาขายที่ตลาด ผู้บริโภคต้องซื้อมานึ่งเอง
เวลานึ่งจะนึ่งในลักษณะที่เปลือกไข่ครอบอยู่ หรือเอาฝาเปลือกไข่ที่ครอบออกก็ได้
โดยวางไข่ในหม้อหุงข้าวที่ข้าวสุกและน้ำแห้งแล้ว ปิดฝาหม้อรอให้ข้าวระอุไข่ครอบ
จะสุกพอดี ในปัจจุบันผู้ชายจะนึ่งไข่ครอบให้สุกเป็นยางมะตูมมาวางจำหน่ายสามารถ
ซื้อมารับประทานได้ทันที เมื่อไข่ครอบกลายเป็นอาหารยอดนิยมผู้คนนิยมรับประทาน
มากขึ้น โดยรับประทานกับข้าวสวยหรือเป็นเครื่องเคียงรับประทานกับแกงเผ็ด แกง
เหลือง แกงกะทิ เป็นต้น ผู้ชายจึงใช้ไข่แดงทำไข่ครอบจำหน่าย ส่วนไข่ขาวที่เหลือ

ไม่ต้องนำไปหมักย้อมอุปกรณ์ประมง เช่นในอดีต เพราะใช้เส้นใยสังเคราะห์ แทนด้ายดิบ จึงนำไขขาวส่งโรงงาน ทำเต้าหู้ หรือทำขนม เช่น สังขยา รับ ประทานกับข้าวเหนียว ขนมหม้อแกว เป็นต้น

ส่วนผสม ไข่เป็ด เกลือ

วิธีทำ

- นำไข่เป็ดแช่น้ำและล้างเปลือกไข่ให้ สะอาดโดยใช้กบมะพร้าวขัดถูเบาๆ ผึ่ง ไข่ให้แห้ง
- กะเทาะตรงปลายฟองไข่ด้านที่แหลม ให้แตก ปอกเปลือกออกประมาณ ¼ ของ ฟองไข่ โดยให้ปากฟองไข่ที่ปอกเสมอกัน
- เทไข่ใส่ภาชนะเพื่อแยกไข่ขาวออกจากไข่แดง
- นำเฉพาะไข่แดง 2 ฟองใส่ลงใน เปลือกไข่ฟองเดียวกัน (เหมือนไข่แฝด) ใส่เกลือเม็ดเล็กๆประมาณ 8-9 เม็ด หรือเกลือบ่นลงไปเล็กน้อย นำเปลือกไข่ อีกฟองหนึ่งที่ปอกเปลือกและตกแต่ง ขอบให้เสมอกันจนเหลือประมาณ ½ ฟองมาครอบบนเปลือกไข่ที่บรรจุไข่แดง ไว้แล้ว
- หมักไข่ไว้หนึ่งคืนเพื่อให้ความเค็ม ของเกลือซึมเข้าไปในไข่แดงแล้วนำไป นึ่งให้สุก

ปัจจุบันมีการปรับเปลี่ยนวิธีทำไข่ ครอบใหม่ กล่าวคือเมื่อแยกไข่แดงออก

จากไข่ขาวใส่ในภาชนะแล้ว จะนำเกลือบ่นละลายในน้ำให้มีรสเค็มใส่ในไข่แดง ที่จี่ไว้จนไข่แดงแข็งตัวจึงตักไข่แดงใส่ใน เปลือกไข่ที่ตกแต่งเรียบร้อยแล้ว นำ ไปนึ่งให้สุกโดยไม่้นำเปลือกไข่อีกใบมา ครอบเช่นในอดีต

หมายเหตุ

- การนึ่งไข่ครอบรับประทานมี 2 แบบ คือ นึ่งให้ไข่เป็นยางมะตูม และนึ่งจน ไข่สุก ส่วนใหญ่นิยมรับประทานแบบไข่ เป็นยางมะตูมเพราะเนื้อไข่จะนุ่มกว่า ไข่สุกซึ่งเนื้อจะแข็งและกระด้าง)
- การทำไข่ครอบควรใช้ไข่ที่สดใหม่ ไข่แดงจะไม่แตกขณะแยกไข่ขาวออก

ใครได้สูตรไปแล้วอย่าลืมนำไปลองทำ นะ ทำแล้วเอามาเป็นไส้ของซาลาเปา บ๊ะจ่าง ก็ได้ไม่มีปัญหาช่วยกันแจ้งกลับมา ด้วยนะคะว่าสูตรอาหารใช้ได้หรือเปล่า ทำแล้วอร่อยหรือไม่

งานเทศกาลพิพิธภัณฑ์ท้องถิ่นครั้งที่ 3 “ภูมิรู้ สุวิภุต” ได้เสร็จสิ้นแล้วเมื่อ วันที่ 27 พฤศจิกายน 2555 แต่ภูมิความรู้ที่ส่งผ่านจากพิพิธภัณฑ์สู่พิพิธภัณฑ์ จากพิพิธภัณฑ์สู่ผู้เข้าชมและสังคมนั้น จะสามารถเป็นทุนรอนที่เอาไปพัฒนา ต่อ ยอด และส่งทอดสู่ชนรุ่นหลังต่อไปได้ ขอขอบคุณทุกท่านที่ให้ความสนใจและ รักในงานพิพิธภัณฑ์

สงครามโลกในบ้านเรา : ความทรงจำจากเกาะเกร็ด และแก่งคอย

“อย่างเพลงที่แต่งตอนที่ไดยินเสียงเครื่องบิน แต่งกันเล่นๆ ก็เอาเพลงลามะลีลานี้แหละครับ ลามะลีลาขึ้นต้นเป็นมะลิซ้อน พอแตกใบอ่อนเป็นมะลิลา เครื่องบินสี่เครื่องยนต์ มันกราดปืนกล อยู่บนหลังคา”

คุณลุงพิศาล บุญผูก ผู้ก่อตั้งพิพิธภัณฑสถานบ้านกวนอาม่าน เกาะเกร็ด จังหวัดนนทบุรี

“ของแก่งคอยที่ร้องๆ กันอยู่ ก็แก่งคอยของเรานี่เอ๊ย ไม่นึกเลยว่าจะถูกโจมตีสี่เครื่องยนต์เขามาบินร่อน สี่เครื่องยนต์ เขามาบินร่อน มายังลูกกลที่หลังสถานี ยิ่งแล้วก็บินเวียนวน ยิ่งแล้วก็บินเวียนวน มันกราดปืนกลที่ท่าสถานี”

คุณป้าจีรา พุกพอกสิน ชาวชุมชนเมืองแก่งคอย จังหวัดสระบุรี

คุณลุงพิศาล บุญผูก ผู้ก่อตั้งพิพิธภัณฑสถานบ้านกวนอาม่าน (แปลว่า บ้านช่างปั้น) เกาะเกร็ด จังหวัดนนทบุรี และคุณป้าจีรา พุกพอกสิน ชาวชุมชนเมืองแก่งคอย จังหวัดสระบุรี บอกเล่าความทรงจำเกี่ยวกับ สงครามโลกครั้งที่ 2 ผ่านบทเพลงประกอบการรำไท่นหรือรำวง ที่ ร้องเล่นกันในท้องถิ่น ในเวทีเสวนา “สงครามโลกในบ้านเรา” หนึ่งในกิจกรรมจากงานเทศกาลพิพิธภัณฑสถานท้องถิ่นครั้งที่ 3 : ภูมิรู้ สู่วิกฤต ซึ่งจัดขึ้น ณ ศูนย์มานุษยวิทยาสิรินธร (องค์การมหาชน) ระหว่างวันที่ 24-27 พฤศจิกายน ที่ผ่านมา

รองศาสตราจารย์ สุภาภรณ์ จินตามณีโรจน์ อาจารย์ประจำคณะโบราณคดี มหาวิทยาลัยศิลปากร ซึ่งรับหน้าที่ดำเนินรายการ อธิบายถึงความสำคัญของประวัติศาสตร์บอกเล่าเกี่ยวกับสงครามโลกครั้งที่ 2 ในประเทศไทย ผ่านความทรงจำของผู้คนในท้องถิ่นว่า “เรื่องของสงครามโลกในเอกสารบ้านเราไม่ค่อยได้รับการบันทึกสักเท่าไร มันกลายเป็นเรื่องของความทรงจำ แต่ปรากฏว่าถ้าเราใช้วิธีการบอกเล่าความทรงจำ เราก็จะได้ภาพชีวิตในช่วงสงคราม อารมณ์ ความรู้สึกในช่วงนั้นมากที่สุด ซึ่งเป็นเรื่องที่น่าสนใจ”

พร้อมกันนี้ทาง รศ.สุภาภรณ์ยังได้ให้ข้อมูลพื้นฐานเกี่ยวกับสงครามโลกครั้งที่ 2 เพื่อสร้างความเข้าใจในเบื้องต้นว่า “จริงๆ สงครามโลกเริ่มตั้งแต่ปี พ.ศ. 2482 ในยุโรป ตอนที่เยอรมนีบุกโปแลนด์ แล้วอังกฤษกับฝรั่งเศสก็บอกให้เยอรมนีถอย แต่เยอรมนีไม่ยอมถอยออกจากโปแลนด์ อังกฤษกับฝรั่งเศสเลยประกาศสงคราม จึงเริ่มสงครามโลกครั้งที่ 2 ช่วงแรกๆ ฝ่ายอังกฤษ ฝรั่งเศส ซึ่งเป็นฝ่ายสัมพันธมิตรค่อนข้างเสียเปรียบ สำหรับเอเชียประมาณ ปี พ.ศ.2484 ญี่ปุ่นเองก็เริ่มที่จะคิดถึงแผนการเข้ามาขยายอิทธิพลในเอเชีย คือ พยายามขยายอิทธิพลเข้าสู่ดินแดนที่เคยถูกยึดครองโดยอังกฤษและฝรั่งเศส ทำให้ที่สุดสงครามโลกในเอเชียก็เริ่มขึ้นเมื่อญี่ปุ่นบุกโจมตีสหรัฐอเมริกาที่เพิร์ลฮาร์เบอร์ หลังจากนั้นอีกไม่กี่ชั่วโมงก็บุกเข้ามาเลเซีย แล้วก็ทางภาคใต้และแถวรัฐประเทศทางภาคตะวันออกของประเทศไทย จากนั้นก็บุกเข้ากรุงเทพฯ ซึ่งวันนั้นตรงกับวันที่ 8 ธันวาคม พ.ศ. 2484 ญี่ปุ่นนำทหารหลายหมื่นคนเข้ามาทั้งทางบกทางทะเล”

อาจารย์ประจำคณะโบราณคดี มหาวิทยาลัยศิลปากร กล่าวต่อไปว่า “ญี่ปุ่นมองประเทศไทยเป็นฐานที่สำคัญ เนื่องจากเป็นประเทศอิสระซึ่งอยู่ตรงกลาง เพราะฉะนั้นญี่ปุ่นก็จะใช้ประเทศไทยเป็นฐานทรัพยากรเสบียงอาหาร ที่สำคัญ ประเทศไทยมีเส้นทางรถไฟที่สามารถเชื่อมต่อทางภาคเหนือ ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ และภาคใต้ ซึ่งญี่ปุ่นมองว่าฐานของทรัพยากรและเส้นทางรถไฟจะทำให้ญี่ปุ่นสามารถขยายอาณาเขตไปสู่ประเทศต่างๆ ที่อยู่รอบๆ ได้

“ตอนแรกไทยเองก็เหมือนจะวางตัวเป็นกลาง แต่พอญี่ปุ่นเข้ามา และเกิดการปะทะกันหลายจุดตั้งแต่วันที่ 8 ธันวาคม พ.ศ. 2484 ผู้นำตอนนั้นคือ จอมพล ป. พิบูลสงคราม ก็มองว่าเราสู้ไม่ได้ ท้ายที่สุดเราก็เลยต้องประกาศสงครามกับอังกฤษและฝรั่งเศส ทำให้เราต้องเข้าสู่สงครามที่บ้านเราเรียกว่า ‘สงครามมหาเอเชียบูรพา’ ญี่ปุ่นก็เข้าไปยึดพื้นที่หลายพื้นที่ บางพื้นที่ญี่ปุ่นก็เข้าไปตั้งฐานกองกำลัง โดยเฉพาะ แถวกรุงเทพฯ อย่างสถานีรถไฟบางกอกน้อย แต่ละพื้นที่ก็จะมีความทรงจำเกี่ยวกับสงครามมหาเอเชียบูรพาไม่เหมือนกัน จนถึงวันที่ 15 สิงหาคม พ.ศ. 2488 ญี่ปุ่นก็ประกาศยอมแพ้สงคราม” รศ.สุภาภรณ์ให้ข้อมูล

สงครามมหาเอเชียบูรพา ความทรงจำที่เกาะเกร็ด

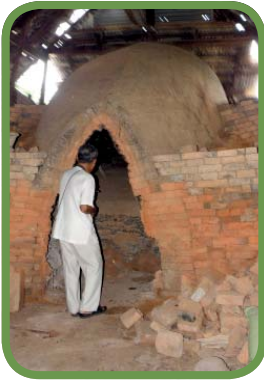
ดังที่กล่าวมาแล้วว่า แม้สงครามโลกครั้งที่ 2 จะมีจุดเริ่มต้นในยุโรปตั้งแต่ปี พ.ศ. 2482 แต่สำหรับประเทศไทย ความทรงจำเกี่ยวกับสงครามโลกที่รับรู้กันในนามของสงครามมหาเอเชียบูรพานั้น ดูจะตั้งต้นเมื่อญี่ปุ่นยกพลขึ้นบกเมื่อวันที่ 8 ธันวาคม พ.ศ. 2484 ขณะเดียวกันช่วงที่ถือว่าเป็นระยะวิกฤตของสงครามโลกในประเทศไทยจากความทรงจำกลับอยู่ในช่วงปลายของสงคราม ดังที่ รศ.สุภาภรณ์ ได้ให้ข้อมูลว่า “ในช่วงปี พ.ศ. 2487-2488 เป็นช่วงที่วิกฤต เนื่องจากทางสัมพันธมิตร อังกฤษ อเมริกา พยายามโจมตีจุดที่ญี่ปุ่นอยู่”

ขณะที่คุณลุงพิศาล บุญผูก ผู้ก่อตั้งพิพิธภัณฑสถานบ้านกวนอาม่าน เกาะเกร็ด จังหวัดนนทบุรี ได้อธิบายภาพของสงครามในพื้นที่เกาะเกร็ดผ่านความทรงจำในวัย 72 ปี ว่า “พื้นที่เกาะเกร็ดไม่มีค่ายของทหารญี่ปุ่น แต่เชลยที่ตั้งมั่นอยู่ใกล้กับสนามบินดอนเมืองซึ่งทหารญี่ปุ่นยึดไว้เป็นฐานทัพใหญ่ ในฐานะที่ว่าสนามบินดอนเมืองเป็นจุดยุทธศาสตร์ใหญ่ของกองทัพญี่ปุ่น ขณะเดียวกันด้านทิศตะวันตก ประเทศพม่าก็เป็นฐานทัพใหญ่ของประเทศอังกฤษ ในช่วงปลายสงคราม อังกฤษกับญี่ปุ่นก็พยายามต่อสู้กันทางอากาศ และช่วงที่มีการต่อสู้กันทางอากาศนี้แหละที่เป็นช่วงวิกฤต

“เข้า เครื่องปั้นญีปุ่นจะบินผ่านเกาะเกร็ดไปทางทิศตะวันตก เพื่อไปบอมบ์ทางเมืองกาญจนบุรี ทางพม่า เพื่อกรุยเส้นทางให้ทหารญี่ปุ่น ทำทางรถไฟเข้าพม่า พอเครื่องปั้นญีปุ่นบินกลับ เครื่องบินฝรั่งก็จะบินตามมา ไล่ยิงต๊ิดๆ กันมา ช่วงผมเป็นเด็กเห็นอยู่ประจำ วันหนึ่ง ตอนเรียนอยู่โรงเรียนเด็กเล็ก พอเสียงหวอดังขึ้น เครื่องบินบินมา ไกลๆ ครูสั่งกระดิ่งปล่อยนักเรียนกลับ พวกเราเด็กๆ ก็ร้องให้พุ่มพ่าย พ่อแม่ต้องมารีบกลับไป เหตุการณ์เหล่านั้นเกิดขึ้นเป็นปกติ ทุกวัน เสียง เครื่องบินจะผ่านบ้านเรา เราก็จะวิ่งกันอุตลุดไป พอตีมีเตาเครื่องปั้นดินเผาอยู่แถวนั้น เราก็มุดเข้าไปหลบในนั้น ก็มีคนถามว่าเตาเผา จะป้องกันอะไรได้ไหม ป้องกันไม่ได้หรอกถ้าโดนตรงๆ แต่เวลานั้นอะไรก็ได้ที่เราคิดว่าเป็นที่พึ่งของเราได้ก็มุดเข้าไปก่อน เรียกว่าแทบจะเป็นกิจวัตรประจำวันเราในช่วงนั้น ช่วงนั้นเป็นช่วงก่อนสะพานพระราม 6 ถูกระเบิด (สะพานพระราม 6 ถูกระเบิดเมื่อวันที่ 2 มกราคม พ.ศ. 2488) พอสะพานพระรามหกถูกระเบิดพวกเราเสียขวัญเลยครับ เพราะสะพานพระรามหก เป็นเส้นทางหลักที่คนปากเกร็ดจะเดินทางเข้ากรุงเทพฯ”

ผู้อาวุโสแห่งเกาะเกร็ดบอกเล่าความทรงจำเกี่ยวกับสงครามเมื่อช่วงอายุประมาณ 6-7 ปี

แต่นอกเหนือจากกลุ่มชาวบ้านในเกาะเกร็ดที่ส่วนใหญ่ยังชีพด้วยการทำเครื่องปั้นดินเผาแล้ว ในช่วงสงครามโลกครั้งที่ 2 เกาะเกร็ดยังเปรียบเสมือนสถานที่ลี้ภัยสงครามสำหรับนายทหาร ข้าราชการและอีกหลายครอบครัวจากกรุงเทพฯ ซึ่งเป็นมูลเหตุให้ระบบเศรษฐกิจของเกาะเกร็ดยังคงดำเนินต่อไปได้แม้ประสบกับภัยของสงคราม

“เราไม่ได้ทำนาทำไร่ อาชีพเราทำเครื่องปั้นดินเผา แต่โชคดีที่ว่าเราทุนข้าวไฉ่เยอะ เพราะเราเอาไฉ่เอาอ่างไปแลกข้าวไว้ ถึงเราไม่ได้ทำนา แต่ทุกบ้านจะมีข้าว

พอประทังชีวิตไปได้ แล้วนอกจากนั้นช่วงนั้นก็จะมีคนกรุงเทพฯ อพยพไปอยู่ที่เกาะเกร็ด แล้วโรงเรียนมัธยมที่กรุงเทพฯ ก็ถูกปิดหมด จึงต้องไปเปิดสอนกันที่เกาะเกร็ด นักเรียนที่มาจากกรุงเทพฯ ก็จะไปเรียนที่นั่น เพราะฉะนั้นในช่วงนั้นเด็กก็มาเรียนอยู่ระยะหนึ่ง เครื่องปั้นดินเผาของเราก็เลยเจาะกลุ่มใหม่ ก็มาทำขายเด็กๆ กับครอบครัวชาวกรุงเทพฯ ที่มาอยู่ ทำเป็นตุ้มเล็กๆ ทำตุ๊กตุน้ ตุ๊กตา เรียกว่า เครื่องทาสี ขายดีมาก จนสงครามโลกเลิกแล้วยังเป็นสินค้าที่มีชื่อของเกาะเกร็ดอยู่” คุณลุงพิศาลอธิบายถึงการปรับประยุกต์ทักษะการทำเครื่องปั้นดินเผา ในภาวะวิกฤต พร้อมบอกเล่าถึงรายได้ทางอ้อมจากกิจกรรมการทำเครื่องปั้นดินเผาในช่วงปลายสงครามว่า

“นอกจากนี้เตาเผาเราเยอะ แต่ละเตาเรามีขี้เถ้าเยอะ เพราะเผาแต่ละทีเราใช้ฟืนห่อใหญ่เลย เพราะฉะนั้น กองขี้เถ้าจะกระจายอยู่ทั่วไป ในหมู่บ้าน ช่วงปลายสงครามก่อนที่สงครามจะเลิก ญี่ปุ่นประกาศยอมแพ้สงครามแล้ว ก็มีกลุ่มญี่ปุ่น 300 กว่าคน ถูกควบคุมไว้ที่บางบัวทอง ไปตั้งค่ายไว้ 3 ค่าย ที่นี้ก็มีปัญหาว่าสบู่ที่ใช้ซักผ้ามันไม่มีมันขาดตลาด เลยมีคนคิดว้าจั้นเอาขี้เถ้าที่เรามีย่อยมากมายกองบนเกาะเกร็ด เอามาทำน้ำด่างสำหรับซักผ้า ที่นี้ก็โยกกันจนเกลี้ยงเลยเพื่อเอาไปขายให้กับพวกญี่ปุ่นที่มาอยู่ที่บางบัวทอง ก็เป็นภูมิปัญญาอย่างหนึ่ง ในภาวะสงคราม” ผู้ก่อตั้งพิพิธภัณฑ์บ้านกวนอามานให้ข้อมูล

หลวงพ่เตาอิฐ? กับขบวนการเสรีไทย

แม้การวิ่งหลบเครื่องบินรบจะเป็นกิจวัตรประจำวันของชาวเกาะเกร็ดในยามสงคราม แต่เกาะเกร็ดกลับเป็นพื้นที่ซึ่งได้รับผลกระทบไม่มากนัก โดยลุงพิศาลบอกเล่าอย่างอารมณ์ดีว่า “ผมว่ามันมีของดีช่วยทราบไหมครับของดีคืออะไร...หลวงพ่เตาอิฐ”

ผู้ก่อตั้งพิพิธภัณฑสถานบ้านกวนอาม่าน อธิบายเพิ่มเติมว่า “เมื่อก่อนแถวเกาะเกร็ดมีเตาเผาอิฐที่เป็นต้นกำเนิดอิฐทนไฟแห่งแรกในประเทศไทย ที่เรียกว่าอิฐ บ บ ท หรือ อิฐบางบัวทอง เป็นโรงงานอิฐทนไฟแห่งแรกเจ้าของคือ คุณประสาธ สุขุม ลูกเจ้าพระยาสมรราชสุขุม ท่านไปเรียนที่อังกฤษแล้วท่านก็กลับมาเลยเอาเทคโนโลยีเผาอิฐมาตั้งโรงงานทำอิฐขึ้นที่ปากคลองบางบัวทอง จึงใช้ชื่อว่า **อิฐ บ บ ท**

“คุณประสาธ สุขุม ท่านมีพี่ชาย 2 คน คือหลวงสุขุมนัยประดิษฐ์ (ประดิษฐ์ สุขุม) กับพระพิศาลสุขุมวิท (ประสบ สุขุม) ที่ทำถนนสุขุมวิททั้งสองท่านเป็นเสรีไทย ที่เตาอิฐก็เลยกลายเป็นแหล่งของเสรีไทย ทางเสรีไทยเขาก็ทราบดี ก็เลยมีข้อตกลงว่า เครื่องบินสัมพันธมิตรจะบิน

กราดไล่ยิงญี่ปุ่นยังงี้แล้วแต่ ถ้าเจอปล่องเตาอิฐให้ตบ อย่าให้ระเบิด
ลงแถวนี้ ปล่องเตาอิฐก็เลยช่วยชีวิตคนเกาะเกร็ดเอาไว้ได้มาก แต่เป็น
ที่น่าเสียดายปล่องเตาอิฐที่เราอยากให้เป็นอนุสรณ์ ตอนหลังเขาทุบ
ทิ้งแล้วเมื่อ 10 กว่าปีนี่เอง” คุณลุงพิศาลให้ข้อมูล ก่อนที่จะย้ำถึงความ
สำคัญของขบวนการเสรีไทยในความทรงจำของคนเกาะเกร็ดว่า “คือ ถ้า
ไม่ได้ขบวนการนี้ ผมว่าเกาะเกร็ดก็แย่เหมือนกัน”

สงครามมหาเอเชียบูรพา ความทรงจำจากแก่งคอย

นอกจากภาพความทรงจำเกี่ยวกับสงครามโลกครั้งที่ 2 จากปากคำ
ของผู้อาวุโสแห่งเกาะเกร็ดแล้ว ในงานเสวนา “สงครามโลกในบ้าน
เรา” ยังได้เชิญ คุณป้าจิรา พุกพอกสิน ชาวชุมชนเมืองแก่งคอย จังหวัด
สระบุรี และอาจารย์ศุภากร เผ่าพงษ์ อดีตผู้อำนวยการโรงเรียนเทศบาล
บ้านม่วง ผู้ก่อตั้งพิพิธภัณฑ์เมืองแก่งคอย จังหวัดสระบุรี มาร่วมบอกเล่า
ประสบการณ์เกี่ยวกับสงครามมหาเอเชียบูรพาจากความทรงจำของคน
แก่งคอย

“แก่งคอยจะดีกว่าทางปากเกร็ดนิดหน่อย คือ ไม่มีหออรายวัน มี
ระเบิดลงวันเดียวเจียบเลย แต่ก่อนหน้านี้ไม่มีเสียงหาว ไม่มีเหตุอะไร
มาบอกเลยว่าจะมีระเบิดมาลงที่แก่งคอย ไม่มีใครตั้งตัวเลย ต่างคน
ต่างกระเจิงกันไปหมด ระเบิดทิ้งอยู่เป็นชั่วโมง หลากหลุมมาก” คุณป้า
จิรา พุกพอกสิน บอกเล่าความทรงจำเจออารมณ์ขัน ก่อนที่จะอธิบาย
รายละเอียดของเหตุการณ์เมื่อวันที่ 2 เมษายน พ.ศ. 2488 ซึ่งเป็นวันที่
เครื่องบินของสัมพันธมิตรเข้ามาทิ้งระเบิดที่เมืองแก่งคอยว่า

“ญี่ปุ่นไปอยู่แก่งคอยก่อนที่ระเบิดจะลงประมาณเดือนกว่าๆ ไม่มีการ
สร้างฐาน แต่ไปกับขบวนรถไฟ คล้ายกับว่าญี่ปุ่นจะรู้ เพราะก่อนที่ระเบิด
จะลงญี่ปุ่นขึ้นอีสานไปแล้ว ตอนนั้นดิฉันพักอยู่ที่บ้านพักรถไฟ ก่อนหน้านี้
ช่วงที่ญี่ปุ่นไปพักก็มองเห็น เนื่องจากสมัยก่อนรถจักรไอน้ำจะต้อง
ใช้ฟืน แก่งคอยจะมีทั้งน้ำทั้งฟืน ญี่ปุ่นจึงใช้สถานที่นั้นเป็นที่พักผ่อน
แล้วชาวบ้านแถวนั้นก็เอาของมาขายให้กับพวกญี่ปุ่น พวกแม่ค้า

ริมทางรถไฟนั่นแหละที่จะขายของให้พวกญี่ปุ่น แต่วันที่ระเบิดลง ญี่ปุ่นขึ้นไปแล้ว บ่ายสองโมงพอเสียงเครื่องบินมาดิฉันก็วิ่งออกไปดู เสรีแล้ว พวกเพื่อนพ้องก็บอกให้วิ่งหนีเร็วมันลงมาแล้ว ระเบิดลงมาเป็นสายลูกน้อยๆ ทั้งระยะห่างประมาณ 10 กิโลเมตร แล้วมันก็เลยไปลงที่โรงรถจักร ตอนนั้นมีโรงรถจักรสร้างใหม่อยู่โรงหนึ่งแต่ยังไม่ได้ใช้ พอเห็นว่ามันลงดิฉันก็วิ่งกลับเข้ามา สองคนกับพ่อวิ่งออกหลังบ้าน ขณะที่มันตูมลูกแรกดิฉันก็ออกมาทางหลังบ้านแล้ว ถึงหน้าวัดแก่งคอย หมอบอยู่กลางถนนนั่นแหละ ต่างคนต่างวิ่งกันกระจาย ทุกคนหมอบกลางถนน แล้วตรงหน้าวัดจะมีตลาดแก่งคอย แม่ออกมาจากประตูตลาดก็มาเจอดิฉันกับพ่อพอดี”

คุณป้าจีราเล่าต่อไปว่า “คนที่วิ่งเข้าวัดก็มี แต่ดิฉันกับพ่อแม่วิ่งเลยไป วิ่งไปซักประมาณกิโลกว่าๆ ก็ไปหลบอยู่ในคลองแต่ตอนนั้นในคลองมันจะแห้ง ริมคลองก็จะมีต้นมะขาม ต้นไม้เยอะเลย บางคนหนีไม่ทันโดนสะเก็ดระเบิด คอขาดก็มี พิกการหูแหวกก็มี แต่กรอดมาได้ เพิ่งจะมาเสียชีวิตไปเมื่อไม่กี่ปี คนที่ตายก็ตายไป ที่บ้านพักรถไฟที่ดิฉันอาศัยอยู่ก็โดนระเบิดทำลาย ในตลาดก็ไฟลุก อยู่สระบุรีห่างกัน 12 กิโลเมตรยังเห็นแสงไฟเลย ต่างคนก็ต่างหลบกันจนกระทั่งถึง 6 โมงเย็นจึงจะได้ยินเสียงหวอเตือนว่าปลอดภัยแล้ว

“หลังจากนั้นเพียง 2 วัน พี่น้อง 8 คนรวมดิฉันแล้วก็พ่อกับแม่ก็กลับมารวมกันครบ รุ่งขึ้นจึงขนของบรรทุกด้วยเกวียนไปอยู่ที่ป่าไผ่ ออกจากแก่งคอยไปอีกหลายกิโลเมตร ไปหลบตามที่ของชาวบ้าน ไปขออาศัยเขาอยู่ที่นี่เกือบ 2 เดือน หลังจากนั้นก็กลับมาที่แก่งคอย บ้านเก่าซึ่งเป็นบ้านพักรถไฟก็ถูกระเบิดราบหมด ดิฉันต้องมาอาศัยฝั่งตลาดเช้าที่เขาปลูกเป็นกระต๊อบอยู่กัน แม่จะทำขนมขายเพราะแม่เป็นคนทำขนมไทยเก่งแล้วพวกพี่สาวดิฉันก็มาช่วย ดิฉันพอโรงเรียนเลิกแล้วถึงจะแค่ 6 ขวบดิฉันก็ไปช่วยขายของ พ่อยังทำงานรถไฟอยู่” คุณป้าจีราให้ข้อมูล

ขณะที่ อาจารย์ศุภากร เผ่าพงษ์ อดีตผู้อำนวยการโรงเรียนเทศบาลบ้านม่วง ผู้ก่อตั้งพิพิธภัณฑ์เมืองแก่งคอย จังหวัดสระบุรี ได้อธิบาย

เพิ่มเติมเกี่ยวกับเหตุการณ์การทิ้งระเบิดที่เมืองแก่งคอย เมื่อปี พ.ศ. 2488 จากคำบอกเล่าของพ่อว่า

“ตอนนั้นจะมีกองทหารม้าจากกรุงเทพฯ ซึ่งพ่อติดันก็เป็นทหารม้า ไปตั้งกองทหารม้าที่แก่งคอยเพื่อที่จะไปดูแลพวกญี่ปุ่นด้วย เพราะตอนนั้นเราก็เป็นพันธมิตรกัน แล้วก็มีการไปขุดหลุมหลบภัยให้พวกในตลาด และพวกครอบครัวทหารที่ติดตามไปด้วย หลังจากวันที่ 2 เมษายน พ.ศ. 2488 ทุกวันทหารจะมาบอกประชาชนบอกชาวบ้านในตลาดว่าให้ทำอาหารให้เสร็จก่อนบ่ายสองโมง เพราะหลังจากบ่ายสองโมงแล้วใครที่ไปหลุมหลบภัยได้ให้ไป ใครที่อยู่ห่างจากหลุมหลบภัยขอให้ออกจากบ้านให้หมด และไปหาที่หลบซ่อน เพราะฉะนั้น ชาวนาชาวไร่ทั้งหมดที่อยู่ห่างไกลหลุมหลบภัยก็จะไปตามพุ่มไม้ ตามหัวคันนา แล้วก็หลบภัยที่นั่น แต่หลังจากวันที่ 2 เมษายน ก็ไม่มีเครื่องบินมาแล้ว เพียงแต่ระว่างภัย

“อาจจะเป็นเพราะว่า แก่งคอยเป็นพื้นที่ที่ญี่ปุ่นขนอาวุธ รวมทั้งน้ำมัน โดยใช้รถไฟผ่านไปที่นี่ เพราะฉะนั้นสัมพันธมิตรจึงคิดว่าที่แก่งคอยเหมือนเป็นจุดยุทธศาสตร์ที่น่าจะมีคลังแสง” อาจารย์ศุภกรสันนิษฐาน

หน่อไม้ต้องแก่งคอย ผลิตรักหลังสงคราม

แม้เพียงหนึ่งวันของการทิ้งระเบิดที่เมืองแก่งคอยจะนำมาซึ่งความสูญเสียต่อชีวิตและทรัพย์สินอย่างใหญ่หลวง แต่ในอีกมุมหนึ่งสภาวะสงครามก็กลับนำไปสู่การสร้างองค์ความรู้ในการกินการอยู่จนขึ้นชื่อลือชา

“หลังสงครามโลกเนื่องจากเราต้องอพยพหนีตลาดเข้าป่า พอเข้าป่าก็มีการถนอมอาหารเกิดขึ้น มีการทำหน่อไม้ต้อง เพราะว่าที่นั่นเขาทั้งลูกจะเป็นเขาไม้ไผ่ เขาไม้ลวก เพราะฉะนั้นก็จะทำหน่อไม้ต้องอัดให้พอสงครามสงบการคมนาคมดีขึ้น ก็มีการขนส่งหน่อไม้ต้องเข้ามาขายในกรุงเทพฯ เพราะฉะนั้นสมัยก่อนถ้าจะทานหน่อไม้ต้องต้องที่เขาพระแก่งคอย หน่อไม้ลวกก็ต้องที่เขาพระแก่งคอย เพราะว่าเยอะมาก

นอกจากนี้ ยังมีกรรมหอยทรายในแม่น้ำป่าสักส่งขายกรุงเทพฯ รวมทั้งชาวกรุงเทพฯ ก็จะมีรถไฟไปทานหอยทรายที่แก่งคอย นี่คือการที่ส่วนหนึ่งที่ทำให้เกิดรายได้ขึ้นหลังสงคราม” อดีตผู้อำนวยการโรงเรียนเทศบาลบ้านม่วงให้ข้อมูล

หลวงพ่อลา วัดแก่งคอย

กับกิจกรรมรำลึกสงครามมหาเอเชียบูรพา

ท่ามกลางความประหวั่นในภัยจากสงคราม หนึ่งในเรื่องเล่าที่ดูจะขาดเสียมิได้สำหรับชาวพุทธแบบไทยๆ ก็คือ พระพุทธศาสนากับเครื่องรางของขลังในฐานะที่พึ่งยามคับขัน ดังที่ อาจารย์ศุภากร เล่าว่า “เนื่องจากที่วัดแก่งคอยมีพระซึ่งชาวบ้านนับถือมากคือ ‘หลวงพ่อลา’ หลวงพ่อลาจะทำเสื้ยยันต์ เป็นเสื้ยยันต์กันกระสุน เมื่อก่อนนายทหารระดับนายพลในกรุงเทพฯ ทั้งนั้นที่ไปขอทำเสื้ยยันต์กับหลวงพ่อลา แล้วก็มีความนับถือของหลวงพ่อลา แล้วก็ชานหมาก เพราะฉะนั้นคนก็จะหนีระเบิดไปอยู่ที่วัดแก่งคอย ที่วัดแก่งคอยระเบิดมาลูกแรกเฉี่ยววัด แต่ไม่ได้พังอะไรมาก ระเบิดลูกต่อไปตกลงมาปักอยู่กับดินแล้วมันไม่ระเบิด ก็เลยทำอนุสาวรีย์ไว้ที่วัดแก่งคอย แล้วก็ศพทหารญี่ปุ่นที่มีไม่มากก็นำไปฝังไว้ที่วัดแก่งคอย ศพที่เก็บได้พวกกระดุกแขนขา ก็ไปรวมกันไว้ที่วัดแก่งคอย สร้างอนุสาวรีย์ที่วัดแก่งคอย เพราะฉะนั้นอันนี้จึงเป็นอนุสรณ์ว่าระเบิดลงที่วัดแก่งคอยแล้วไม่ระเบิด”

ผู้ก่อตั้งพิพิธภัณฑ์เมืองแก่งคอย ให้ข้อมูลต่อไปว่า “พอสร้างอนุสาวรีย์ไว้ที่นั่น วันที่ 2 เมษายนของทุกปี หลังสงครามยุติแล้ว ชาวญี่ปุ่นก็มาเคารพศพที่วัด เราเลยมีการจัดกิจกรรมขึ้นที่วัดแก่งคอย โดยช่วงเช้าของวันที่ 2 เมษายนก็จะมีการทำบุญให้ผู้วายชนม์ทั้งไทยทั้งญี่ปุ่น ทางสถานทูตญี่ปุ่นก็จะส่งตัวแทนสถานทูตญี่ปุ่นมาทำบุญร่วมกัน อันนี้ก็คือ ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2488 ที่วัดแก่งคอยก็จะมีการประจำปีเรื่อยมา จนถึงปัจจุบันเรามีการจัดเป็นกิจกรรมแสง สี เสียง ในแก่งคอย เราเรียกว่างานย้อนยุคสมัยสงครามโลกครั้งที่สอง ก็จะมีงานวันที่ 2, 3, 4 เมษายน

ของทุกปี อันนี้ก็เป็นส่วนหนึ่งที่ทำให้เราได้เรียนรู้ประวัติศาสตร์ตรงนั้น แล้วดิฉันเองก็มาทำพิพิธภัณฑ์เพื่อที่จะเล่าประวัติศาสตร์ให้นักเรียนได้ค้นคว้า ได้เรียนรู้”

ขณะที่ รศ.สุภาภรณ์ ในฐานะผู้ดำเนินรายการ ได้สรุปความสำคัญของความทรงจำเกี่ยวกับ “สงครามโลกในบ้านเรา” จากประวัติศาสตร์บอกเล่าของท้องถิ่นว่า “แต่ละพื้นที่ของความทรงจำเกี่ยวกับสงครามมหาเอเชียบูรพา ก็จะแตกต่างกันออกไป เรื่องราวพวกนี้เป็นประวัติศาสตร์บอกเล่า ซึ่งเป็นอีกมุมมองหนึ่งของท้องถิ่น ซึ่งถ้าเรานำเรื่องราวต่างๆ มาเรียง

ต่อกัน ก็จะทำให้ภาพสงครามมหาเอเชียบูรพาในประเทศไทยที่ค่อนข้างจะครบถ้วน”

แม้บาดแผลของสงครามจะผ่านพ้นมาเนิ่นนานหลายทศวรรษ แต่ความทรงจำอันกระจัดกระจายยังคงฉายภาพความสามารถของมนุษย์ในการดิ้นรนต่อสู้เพื่อผ่านพ้นวิกฤตด้วยภูมิปัญญาได้อย่างน่าอภิมรย์ และนี่เป็นเพียงเสี้ยวหนึ่งของความทรงจำที่ถูกบันทึกไว้ในงาน เทศกาลพิพิธภัณฑ์ท้องถิ่นครั้งที่ 3 : ภูมิรู้ สู่วิกฤต ซึ่งจัดขึ้น ณ ศูนย์มานุษยวิทยาสิรินธรฯ เมื่อปลายเดือนพฤศจิกายนที่ผ่านมา

ร่วมเสวนาโดย คุณจิรา พุกพอกสิน ชุมชนเมืองแก่งคอย จ.สระบุรี
อาจารย์สุภากร เผ่าพงษ์ พิพิธภัณฑ์เมืองแก่งคอย จ.สระบุรี
คุณพิศาล บุญผูก พิพิธภัณฑ์บ้านกวานอำม่าน จ.นนทบุรี

ชวนเสวนาโดย รศ.สุภาภรณ์ จินตามณีโรจน์
คณะโบราณคดี มหาวิทยาลัยศิลปากร

วันจันทร์ที่ 26 พฤศจิกายน 2555

บทความนี้ลงในหนังสือพิมพ์กรุงเทพธุรกิจวันพุธที่ 12 ธันวาคม 2555

สิ่งศักดิ์สิทธิ์ พิธีกรรม ความหวัง และกำลังใจ

สังคมไทยมีลักษณะเฉพาะประการหนึ่งที่พบในสังคมตะวันตกนั่นคือ มีการนับถือสิ่งศักดิ์สิทธิ์แทรกอยู่ในบริบทของสังคมเมือง ถึงแม้จะมีพิธีกรรมบ้านช่องใหญ่โตเพียงไร แต่ก็จะต้องมีพื้นที่สงวนไว้สำหรับสิ่งศักดิ์สิทธิ์เสมอ รศ. ศรัศกร มองว่า “ความเชื่อ” เป็นสิ่งช่วยทางจิตใจ ทั้งนี้ เพราะมนุษย์เป็นสัตว์สังคม และมีความคิดจินตนาการ ความเชื่อถูกนำมาใช้ในทุกวงการ ทั้งนักเศรษฐกิจ นักการเมือง และนักธุรกิจ ต้องพึ่งความเชื่อที่คิดว่าจะทำให้คุณแก่ตน เพราะคนพวกนี้ต้องเผชิญอยู่กับความไม่แน่นอนในชีวิต จึงจำเป็นต้องหาเครื่องยึดเหนี่ยวจิตใจ ด้วยเชื่อว่าสิ่งที่ตนเชื่อนั้นจะช่วยลดความเสี่ยง และสร้างเสริมความเชื่อมั่นทางจิตใจ

มนุษย์เป็นนักเรียนรู้ มนุษย์เรียนรู้แล้วเห็นว่าบางสิ่งนั้น มนุษย์ควบคุมได้ จึงเรียกกระบวนการเรียนรู้นั้นว่า “วิทยาศาสตร์” แต่ในทางกลับกัน สิ่งที่มนุษย์พยายามเรียนรู้แล้ว แต่เหนือวิสัยการรับรู้ของมนุษย์ในเชิงประจักษ์ มนุษย์ก็เรียกสิ่งนั้นความ “ความเชื่อ”

ความเชื่อเองก็ถูกมนุษย์ใช้ในสองลักษณะ ประการแรก ความเชื่อที่มนุษย์ใช้เป็นหลักดำเนินชีวิตและเป็นที่พึ่งทางใจ ความเชื่อแบบนี้เรียกว่า “ศาสนา” ซึ่งมองได้ว่า ศาสนาเป็นสิ่งที่มนุษย์สร้างเพื่อจัดระเบียบสังคม โดยเป็นเครื่องควบคุมพฤติกรรมมนุษย์ จัดเป็นความเชื่อที่สยบคน นำมาซึ่งอำนาจควบคุมสังคม ส่วนความเชื่ออีกประการหนึ่ง เป็นความเชื่อที่มนุษย์นำมาใช้เพื่อให้สมความปรารถนาเฉพาะบุคคล ความเชื่อแบบนี้เรียกว่า “ไสยศาสตร์” จัดเป็นความเชื่อ

ที่คนใช้ความเชื่อนั้นๆ ตอบสนองความต้องการของตนเอง

รศ. ศรีศักรได้นำเสนอตัวอย่างจากการออกภาคสนาม ซึ่งมีปรากฏการณ์หลายแบบที่น่าสนใจ ประการหนึ่งคือ “ปรากฏการณ์มัลลาลาย” ซึ่งถือว่าเป็นแนวคิดใหม่ของการนับถือผีในยุคสังคมปัจจุบัน ที่ศาลปู่เจ้าจันทร์ ซึ่งตั้งอยู่ริมถนนจังหวัดสมุทรปราการ เป็นที่รวมของรูปปั้นมัลลาลายจำนวนมาก ด้วยความเชื่อที่ว่า ถนนตรงนี้มีคนตายมากเพราะไม่ข้ามทางมัลลาลาย มัลลาลายเหล่านี้จึงเปรียบเสมือนเครื่องเตือนสติให้คนที่มากราบไหว้ระลึกว่าต้องข้ามทางมัลลาลาย

คติอีกแบบที่อยู่คู่กับสังคมไทย คือ การบูชา “วีรบุรุษ” (Cultural Heroes) ซึ่งเป็นการบูชาคนที่ประพฤติดีในสังคม หรือการนับถือเกจิอาจารย์ที่มีรณภาพไปแล้ว เช่น หลวงพ่อ หลวงปู่ต่างๆ การนับถือบุรพกษัตริย์ก็เป็นที่ยอมรับ เช่น การบูชาสมเด็จพระนเรศวรมหาราช สมเด็จพระเจ้าตากสินมหาราช เป็นต้น ซึ่งมักปรากฏว่าเป็นการบูชาที่มีนัยยะทางการเมือง

คติบูชาต้นไม้ใหญ่ โดยเฉพาะไม้ตะเคียน ก็เป็นสิ่งที่พบได้ทั่วไปในสังคมไทย ด้วยความเชื่อที่ว่าต้นไม้ใหญ่มีผีสถิตสิ่งอยู่ แต่ความเชื่อกลุ่มนี้ก็มักเกี่ยวข้องกับการบูชาเพื่อขอหวย

คติบูชาผีบรรพบุรุษระดับท้องถิ่นที่มีให้เห็นกันอยู่ในหลายพื้นที่ ซึ่งวิธีการปรากฏตัวของผีนั้นจะผ่านคนทรง เช่น ศาลเจ้าพ่อสินครเตา ที่ทุ่งกุลาร้องไห้ เป็นการนับถือวีรบุรุษแบบหนึ่งเพราะเจ้าพ่อสินครเตา เมื่อยังมีชีวิตอยู่ก็คือ 1 ใน 5 เชียงที่ปกครองพื้นที่ทุ่งกุลาร้องไห้นั่นเอง ปัจจุบันยังมีความเชื่อกันว่า เวลากินข้าวต้องอุทิศข้าว 3 คำให้แก่ผี และหนึ่งใน 3 คำนี้ ก็อุทิศให้เจ้าพ่อสินครเตานี้เอง

ตามป่าเขานั้นก็มีความเชื่อว่ามีผีใหญ่ปกครองอยู่ แต่ละตนจะมีเขตแดนขุนเขาเป็นของตน เมื่อข้ามเขาไป เข้าไปยังเขาอีกลูก ก็เป็นการข้ามแดนของผีที่แบ่งปกครองเขา ดังนั้น เมื่อข้ามเขาต่างๆ จึงต้องมีศาลบูชาผีประจำถิ่น เช่น ที่พบได้ที่ขุนตาล เชียงใหม่ ก็มีศาลเจ้าพ่อขุนตาล อาจกล่าวได้ว่า ที่ตรงนั้นเป็นจุดเปลี่ยนพื้นที่ด้วยเช่นกัน สิ่งที่น่าสังเกตเกี่ยวกับความเชื่อเหล่านี้ คือเรื่องของ “พื้นที่” กับ “เวลา” นั่นคือ ทุกพื้นที่ที่มีผีดูแล และเวลาที่เป็นช่วงที่โลกมนุษย์กับโลกวิญญาณติดต่อกันได้คือเวลาโพล์พลั้

รศ. ศรีศักร วัลลิโภดม

มูลนิธิเล็ก-ประไพ วิริยะพันธุ์

บรรยายในเทศกาลพิพิธภัณฑ์ท้องถิ่นครั้งที่ 3
วันอาทิตย์ที่ 25 พฤศจิกายน พ.ศ. 2555

พะชาซ้อง: ประสพการณ์ การฟื้นฟูภาษาถิ่นจันทบุรี

“ซ้อง” คือกลุ่มชาติพันธุ์ในจังหวัดจันทบุรี ภาษาซ้อง เป็นภาษาในตระกูลมอญ-เขมร นั่นคือ เป็นภาษาที่มีคำศัพท์ต่างๆ และระบบไวยากรณ์เทียบเคียงได้กับภาษามอญ และภาษาเขมร ภาษาซ้องนั้น มีแต่ภาษาพูด ไม่มีตัวอักษรใช้เขียน สถานการณ์ปัจจุบันของภาษาซ้อง จัดว่าอยู่ในขั้นวิกฤต เพราะคนของรุ่นใหม่นิยมพูดภาษาไทย ทำให้คนที่พูดภาษาซ้องได้นั้นมีแต่คนรุ่นเก่า ทำให้จำนวนคนที่พูดภาษาซ้องได้น้อยลงทุกที ถ้าไม่มีการฟื้นฟูการใช้ภาษาซ้อง อีกไม่กี่สิบปีภาษาซ้องอาจสูญได้

สาเหตุหนึ่งของการใช้ภาษาซ้องน้อยลง เป็นเพราะนโยบายของรัฐบาลจอมพล ป. พิบูลสงคราม ที่สั่งห้ามไม่ให้ใช้ภาษาถิ่นในยุคจอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ เกิดนโยบายพัฒนาประเทศสร้างถนน ไฟฟ้า ซึ่งนำมาซึ่งความแพร่หลายของโทรศัพท์ วิทยุ และโทรทัศน์ ทำให้ภาษาไทย ซึ่งเป็นภาษาราชการของประเทศแพร่เข้าสู่ชุมชนคนซ้องได้ง่าย ภาษาซ้องก็เลยไม่เป็นที่นิยมเมื่อต้องพูดกับคนนอกครอบครัว

ราวปี พ.ศ. 2541-2542 ศ. ดร. สุวิไล เห็นถึงสภาพวิกฤตของภาษาซ้องจึงได้ติดต่อกำนันฉะนิ ซึ่งเป็นชาวซ้องโดยกำเนิด เพื่อให้มาเป็นอาจารย์สอนที่มหาวิทยาลัยมหิดล ต่อมาได้มีการผลักดันให้การเรียนการสอนภาษาซ้องเป็นหลักสูตรท้องถิ่น ซึ่งใช้อักษรไทยเขียน ปัจจุบันราชบัณฑิตยสถานได้ผลิตหนังสือภาษาซ้องพร้อมวิธีการเขียนภาษาซ้องด้วยอักษรไทยออกมาแล้ว

อย่างไรก็ตาม กำนันเงิน
เล็งเห็นว่า คนขอมมีภาษาของ
กันน่าที่จะต้องมี “อักษรขอม”
ด้วย เพราะจะทำให้เขียน
และออกเสียงคำของได้ตรง
และถูกต้องกว่าการเขียนด้วย
อักษรไทย อักษรขอมที่กำนัน
เงินประดิษฐ์นั้น มีพยัญชนะ
22 ตัว และสระ 28 ตัว และ
สัญลักษณ์พิเศษอีก 4 ตัว

รูปอักษรนั้น ส่วนใหญ่ดัดแปลงมาจากอักษรไทย เพื่อให้คนของรุ่นใหม่
ซึ่งรู้อักษรไทยอยู่แล้ว จำอักษรขอมได้ง่ายขึ้น

ระบบอักษรวิธี ใช้แบบอักษรโรมัน นั่นคือ สระวางไว้หลังพยัญชนะ
ดังนั้น อักษรขอมจึงเขียนบนบรรทัดเดียวเหมือนภาษาอังกฤษ ภาษา
ของไม่มีเสียงวรรณยุกต์ แต่มีระบบเสียงที่เรียกว่า “น้ำเสียง” ซึ่งมี
4 แบบคือ เสียงปกติ เสียงใหญ่ เสียงปิบ และ เสียงกระตุก ซึ่งสัญลักษณ์
กำกับน้ำเสียงจะวางไว้ท้ายคำศัพท์

ปัจจุบัน การฟื้นฟูภาษาของได้เริ่มขึ้นแล้วในหลักสูตรท้องถิ่น อนาคต
ของภาษาของจึงน่าจะดีขึ้น ถ้าคนของรุ่นใหม่หันมาใช้ภาษาของพูดกัน
ในชีวิตประจำวัน อันจะเป็นการรักษาและสืบทอดมรดกของชาวของ
ที่มีต่อเนื่องกันมากกว่าพันปีเลยทีเดียว

ร่วมเสวนาโดย ศ. ดร. สุวิไล เปรมศรีรัตน์

สถาบันวิจัยภาษาและวัฒนธรรมเอเชีย มหาวิทยาลัยมหิดล

คุณเงิน ผันผาย

ศูนย์การเรียนรู้ภาษาและวัฒนธรรมของ จ.จันทบุรี

ชวนเสวนาโดย คุณดอกกรัก พยัคศรี ศูนย์มานุษยวิทยาสิรินธร

งานเทศกาลพิพิธภัณฑ์ท้องถิ่น จันทบุรีที่ 26 พฤศจิกายน พ.ศ. 2555

เรื่องเล่า “ภูมิรู้ สู้วิกฤต” จากนักศึกษา(อาสา)ฝึกงาน

เทศกาลพิพิธภัณฑสถานท้องถิ่นครั้งที่ 3 “ภูมิรู้สู้วิกฤต” เป็นงานที่จัดขึ้นแบบปีเว้นปีแต่ในครั้งนี้จะจัดใหญ่กว่าทุกครั้งที่ผ่านมา ทุกคนในศูนย์มานุษยวิทยาสิรินธรจึงต้องร่วมมือร่วมใจกันทำงานเพื่อให้ประสบความสำเร็จ จากวันนี้ไปจนกว่าจะถึงวันเทศกาลฯ ทุกคนจะพักงานประจำชั่วคราวและช่วยกันจัดเตรียมสิ่งของที่จะต้องใช้งานเทศกาลฯ การเตรียมงานในแต่ละวันได้ผ่านพ้นไปอย่างรวดเร็ว จนในที่สุด วันที่ทุกคนรอคอยก็มาถึง เทศกาลพิพิธภัณฑสถานท้องถิ่นครั้งที่ 3 “ภูมิรู้สู้วิกฤต” ได้เริ่มขึ้นแล้ว ซึ่งตรงกับวันที่ 23 พฤศจิกายน พ.ศ. 2555 งานที่นักศึกษาฝึกงานทำร่วมกัน คือ การจัดเตรียมอาหารให้กับชาวพิพิธภัณฑสถานในช่วงเย็น เป็นการทำงานอีกอย่างหนึ่งที่ทำให้รู้สึกสนุกสนาน ถึงจะมีปัญหาติดขัดบ้าง แต่ก็มองว่าเป็นเรื่องเล็กน้อย เราเพียงต้องนำมาปรับแก้ให้ดีขึ้นในวันต่อไป อุปสรรคอย่างเดียวที่เรามี คือ ภัยธรรมชาติ มีฝนตกติดต่อกันหลายวัน แต่ก็ไม่ได้สร้างความเสียหายต่องานเทศกาลพิพิธภัณฑสถานท้องถิ่นมากนัก เพราะเราสามารถแก้ไขปัญหาดังกล่าวได้ทันเวลาที่ บรรยายภาพงานเทศกาลฯในแต่ละวันดูก็คึกคัก โดยมีชาวพิพิธภัณฑสถานเป็นผู้ให้ความรู้ ผู้เข้าชมงาน คือ ผู้รับความรู้

จิราวรรณ มีมาก¹ นักศึกษาฝึกงานได้แสดงความคิดเห็นต่องานเทศกาลฯ “งานวันแรกยังไม่คึกคักมากนัก เพราะเป็นพิธีเปิด แต่ในวันถัดมาทำให้เข้าใจ

คำว่า “เทศกาล” ได้อย่างถ่องแท้ เพราะทั้งผู้ให้ความรู้ ซึ่งก็คือ ชาวพิพิธภัณฑสถานและผู้ชมงาน คือ นักเรียน นักศึกษา ประชาชนทั่วไป ต่างเข้ามาชมงานเทศกาลพิพิธภัณฑ

¹ นักศึกษา สาขาภาษาไทย คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาสารคาม

ท้องถิ่นกันอย่างล้นหลาม เป็นภาพความสนุกสนานแบบงานเทศกาลจริงๆ เพราะมีทั้งของกิน ของใช้ ผู้ให้ความรู้ และผู้รับความรู้ ในแต่ละวันของงานเทศกาลฯ จะมีทั้งการ

แสดงบนเวที การเสวนาให้ความรู้ การละเล่น รวมถึงการจำลองพิธีกรรมของภาคต่างๆ ให้ได้ชมกันอย่างใกล้ชิด พนักงานศูนย์ฯ ต่างมีหน้าที่รับผิดชอบที่แตกต่างกันออกไป ฉะนั้นเองได้รับมอบหมายงานให้

เช็กจำนวนชาวพิพิธภัณฑท์ที่ประจำอยู่ในแต่ละบูธ ผลพลอยได้จากการทำงานครั้งนี้ คือ การได้รู้จักกับชาวพิพิธภัณฑท์มากขึ้น ได้ความรู้ และที่สำคัญ ยังได้รับความไว้วางใจจากชาวพิพิธภัณฑท์ สามารถพูดคุยเกี่ยวกับปัญหาที่ชาวพิพิธภัณฑท์พบ และบอกเล่าเรื่องราวทุกข์สุขแก่กันและกันได้ การเห็นรอยยิ้มของชาวพิพิธภัณฑท์ การได้พูดคุยบอกเล่าเรื่องราวต่างๆ ส่งผลให้ได้ทั้งแง่คิดและประสบการณ์ในคราวเดียวกัน”

ธิดิگانต์ พงษ์ธรวานนท์² นักศึกษาฝึกงานโครงการนักมานุษยวิทยาเดินดิน

กล่าวว่า “ทุกคนตั้งใจทำงานโดยไม่แบ่งแยก กันว่าใครเป็นที่ใครเป็นน้องทำงานกันอย่างมีความสุข วันที่ชาวพิพิธภัณฑท์เข้ามาในศูนย์ฯ เราต้องไป

ช่วยกันขนข้าวของขึ้นมาและช่วยชาวพิพิธภัณฑท์จัดเตรียมก่อนถึงวันงาน และช่วยจัดบูธ เช่น ช่วยคุณลุงทำฉาก ซึ่งเป็นงานที่ต้องใช้ความละเอียด พิพิธภัณฑท์ไว้ใจให้เราช่วยจัดของ ท่านพูดว่า “ทำเลยหนู ไม่ต้องกลัวพัง” เรายิ้มหน้าบานและตั้งใจทำงานอย่างเต็มที่ และผลก็ออกมาดี คุณลุงคุณป้าชาวพิพิธภัณฑท์พูดคุยแบบเป็นกันเอง ทำให้เรากล้าที่จะเข้าไปทักทาย การทำงานที่นี้สนุกมาก

² นักศึกษา สาขาการจัดการทางวัฒนธรรม คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทา

ได้วิ่งขึ้นบันได เนื่องจากลิฟต์ล็อก เป็นอะไรที่เหนื่อยและตื่นเต้นมาก เพราะต้องขนของจากชั้นหนึ่งวิ่งขึ้นวิ่งลง หอบกันเลยทีเดียว แต่ก็มีความสุขที่ได้ช่วยและได้เห็นในสิ่งที่เราไม่เคยเห็น ของแปลกของเก่า ที่เราไม่เคยเห็นคุณค่า นำมาประยุกต์และนำมาจัดแสดงในงาน ทำให้คุณคุณค่าอย่างมากขึ้น”

ปภัรดา ชาวชายโขง³ นักศึกษาฝึกงาน กล่าวว่า “ในการทำงานในครั้งนี้เป็นการทำงานร่วมกันโดยอาศัยคนจำนวนมาก เป็นการฝึกความอดทนและฝึกสมาธิในการทำงาน ต้องเข้าใจส่วนรวม งานที่ทำงานที่ต้องใช้ทั้งความรู้และใช้แรงงาน บางครั้งอาจจะทำให้

เหนื่อยบ้าง ท้อบ้าง แต่ก็สู้จนกระทั่งงานเสร็จสิ้น ได้เรียนรู้อะไรหลายอย่าง มีทั้งความรู้ทางวิชาการ และความรู้ที่ได้จากประสบการณ์ตรงที่ได้ทำงานกับชาวพิพิธภัณฑสถาน ความคุ้นเคย ความเป็นกันเอง เป็นสิ่งที่ดีในการสื่อสารกับชาวพิพิธภัณฑสถานสามารถเล่าเรื่องราวต่างๆ ที่เกิดขึ้น รวมทั้งปัญหา เพื่อจะช่วยเหลือกันแก้ไขให้ได้ทันทั่วทั้งที่ บางครั้งอาจมีปัญหาบ้าง เช่น เรื่องของอาหารที่ถูกตำหนิมาจากชาวพิพิธภัณฑสถาน แต่ก็สามารถช่วยเหลือกันแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้นได้ การทำงานเป็นกลุ่มบางครั้งอาจมีอุปสรรคบ้าง แต่สิ่งที่มองเห็นในงานเทศกาลฯ คือ ชาวพิพิธภัณฑสถาน รวมทั้งพนักงานศูนย์มานุษยวิทยาทุกคนมีรอยยิ้มที่เปี่ยมล้นไปด้วยความสุข”

เมื่อมีเวลาว่าง พวกเราได้เดินชมนิทรรศการจากพิพิธภัณฑสถานต่างๆ ที่เล่าเรื่องราวเกี่ยวกับ ภูมิรู้ สู้วิกฤต ตามชื่อธีมงาน และทำให้ได้คิดว่าตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบันประเทศไทยต้องเผชิญกับเหตุการณ์ต่างๆ ที่สร้างความเดือดร้อนสร้างความสูญเสีย

³ นักศึกษา สาขามานุษยวิทยา คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาสารคาม

ทั้งชีวิตและทรัพย์สิน เช่น สงคราม ภาวะเศรษฐกิจ ภัยธรรมชาติ โรคภัยไข้เจ็บ และการเปลี่ยนแปลงทางวัฒนธรรม ปัญหาเหล่านั้นเกิดซ้ำแล้วซ้ำเล่า ทำให้มนุษย์เรียนรู้ที่จะต่อสู้ดิ้นรนเพื่อเอาชีวิตรอด มีการคิดค้นหาวิธีการเพื่อแก้ไขปัญหาโดยใช้ภูมิปัญญามาประยุกต์ และมีการประดิษฐ์เครื่องมือเครื่องใช้ต่างๆ เป็นต้น เทศกาลพิพิธภัณฑท์ท้องถิ่นครั้งที่ 3 “ภูมิรู้ สู่วิกฤต” ที่จัดขึ้นโดยศูนย์มานุษยวิทยาสิรินธร เป็นการจัดแสดงนิทรรศการเกี่ยวกับพิพิธภัณฑท์ท้องถิ่นที่ใช้ภูมิปัญญาชาวบ้านแก้ไขวิกฤตที่เกิดขึ้น มีทั้งหมด 5 ภูมิรู้ คือ ภูมิรู้สู้ภัยสงคราม-การเมือง ภูมิรู้สู้โรคภัย ภูมิรู้สู้ภัยธรรมชาติ ภูมิรู้สู้เศรษฐกิจ และภูมิรู้สู่การเปลี่ยนแปลงทางวัฒนธรรม แต่ละภูมิรู้จะมีความน่าสนใจแตกต่างกันไป แต่มีสิ่งหนึ่งที่เหมือนกัน คือ การใช้ภูมิปัญญามาประยุกต์ใช้เพื่อแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้นทั้งกับตนเอง ครอบครัว และสังคมให้ผ่านพ้นวิกฤตต่างๆ ไปได้

ภูมิรู้สู้ภัยสงคราม-การเมือง เหตุการณ์บ้านเมืองที่ไม่สงบสุข มีการรบราฆ่าฟันกัน ทำให้คนบาดเจ็บล้มตายเป็นมากมาย แต่เหตุการณ์เหล่านั้น กลับผลักดันให้คนบางกลุ่มลุกขึ้นมาต่อสู้ด้วยวิธีการของตนเอง โดยการใช้ภูมิปัญญาในการแก้ปัญหา ตัวอย่างเช่น พิพิธภัณฑท์

ภูเก็ตไทยหัว คนจีนกลุ่มหนึ่งได้อพยพเข้ามาในประเทศไทยและได้ก่อสร้างโรงเรียนจีนแห่งแรกขึ้นที่จังหวัดภูเก็ต ถึงแม้จะเกิดสงคราม แต่การศึกษาภาษาจีนก็ยังคงอยู่และพัฒนามาจนถึงปัจจุบัน

ภูมิรู้สู้โรคภัย โรคภัยเป็นสิ่งที่ทำลายชีวิตมนุษย์ แต่มนุษย์ก็สามารถหาวิธีการต่อสู้กับโรคภัยไข้เจ็บได้ ตัวอย่างเช่น ภูมิรู้จากพิพิธภัณฑท์บ้านฝิ่น เราอาจมองว่า “ฝิ่น” คือ ยาเสพติดร้ายแรง แต่ในทางกลับกัน ชาวเม้งก็อาจมองว่าฝิ่นเป็นพืชที่สามารถนำมาเป็นยารักษาโรคเช่นกัน

ภูมิรู้สู้ภัยธรรมชาติ “เราทำหลายธรรมชาติ ถึงเวลาแล้วที่ธรรมชาติเอาคืนบ้าง” เมื่อปี 2554 ที่ผ่านมา กรุงเทพมหานครเกิดน้ำท่วมครั้งใหญ่ในรอบหลายสิบปี ทำให้ประชาชนได้รับความเดือดร้อนและสูญเสียทรัพย์สินเป็นจำนวนมาก บางคนท้อแท้ต่อโชคชะตา แต่บางคนได้ใช้ความรู้ที่มีอยู่นั้น พลิกวิกฤตให้เป็นโอกาส ประดิษฐ์คิดค้นเครื่องมือเครื่องใช้ต่างๆ เช่น พิพิธภัณฑท์คลองลัดมะยม หลังจากน้ำท่วม คุณลุงสุรชัยได้ต่อเรือบดวันเดียวเพื่อนำมาใช้แก้ไขวิกฤตที่เกิดขึ้น นอกจากนี้ คุณลุงยังเก็บสิ่งของที่ลอยมาตามน้ำ คุณลุงไม่ได้มองว่ามันเป็นเพียงเศษขยะ แต่กลับมองว่าเป็นสิ่งมีค่า เพื่อเตือนตัวเองว่าครั้งหนึ่งน้ำได้ท่วมกรุงเทพมหานคร

ภูมิรัฐภัยเศรษฐกิจ เมื่อประชากรในประเทศเพิ่มมากขึ้น โลกเกิดการเปลี่ยนแปลง ข้าวของเครื่องใช้มีราคาแพง ทุกคนต้องดิ้นรนเพื่อเอาชีวิตรอดต่อความแปรผันของเศรษฐกิจ บางคนถึงกับต้องไปทำงานยังต่างประเทศ เพื่อหาเงินส่งกลับบ้าน เช่น พิพิธภัณฑวัดไหล่หินหลวง ผู้ชายในหมู่บ้านออกไปทำงานที่ตะวันออกกลางเป็นจำนวนมาก ส่วนใหญ่ไปทำงานเป็นพนักงานขับรถ คนงานก่อสร้าง เมื่อไปอยู่ต่างประเทศต้องปรับตัวหลายอย่าง ทั้งสภาพอากาศและความเป็นอยู่ บางคนก็ล้มป่วยจนถึงขั้นเสียชีวิต บางคนก็ประสบความสำเร็จตามความตั้งใจ

ภูมิรัฐสู่การเปลี่ยนแปลงทางวัฒนธรรม ยุคโลกาภิวัตน์ สังคม และค่านิยม มีการเปลี่ยนแปลงไปจากเดิมมาก ทำให้คนรุ่นใหม่ลืมไปว่าคนไทยมีอัตลักษณ์เป็นของตัวเอง การที่รวมเอาพิพิธภัณฑต่างๆ มาจัดในภูมิรัฐสู่การเปลี่ยนแปลงทางวัฒนธรรมนี้ ทำให้เห็นในสิ่งที่ไม่เคยเห็นมาก่อน วัฒนธรรมที่ดั่งาม รวมทั้ง

ภาษาถิ่น ศิลปะการแสดงพื้นบ้าน ตัวอย่างเช่น พิพิธภัณฑบ้านถนนม มีการนำเสนอเรื่องราวของ “ไทยทรงดำ” ซึ่งมีเครื่องแต่งกายเป็นเอกลักษณ์ และมีความสวยงามในแบบของตน อีกทั้งยังให้ความสำคัญกับบ้านเรือนของตนเอง ซึ่งถือว่าเป็นเอกลักษณ์ที่น่าชื่นชม

ในวันนี้งานเทศกาลพิพิธภัณฑท้องถิ่นครั้งที่ 3 “ภูมิรัฐสู่วิถีฤดู” ได้สิ้นสุดลงแล้ว เหลือเพียงเรื่องราว ความทรงจำ ความประทับใจ ที่ยังคงตราตรึงอยู่ในความคิด เมื่อนึกย้อนกลับไปถึงยังรู้สึกได้ถึงความสุขที่ได้สัมผัส ตั้งแต่การเตรียมงาน วันงาน และวันสุดท้ายของงานเทศกาลฯ การทำงานครั้งนี้อาจจะหนักและเหนื่อย แต่ก็ได้ทำให้รู้สึกท้อแต่อย่างใด ในทางตรงกันข้ามกลับรู้สึกภูมิใจที่ได้เข้ามามีส่วนร่วมในการทำงาน รอยยิ้มของทุกคนเป็นแรงผลักดันให้เราผ่านอุปสรรคต่างๆ ไปได้ ถึงงานเทศกาลพิพิธภัณฑท้องถิ่นครั้งที่ 3 จะจบลงไปแล้ว แต่ความประทับใจยังคงอยู่เสมอและจะอยู่ในความทรงจำของเราตลอดไป

จากสมัครมาอาสา สู่การเป็น “อาสาสมัคร” งานเทศกาลฯ

วันเสาร์ที่ 17 พฤศจิกายน พ.ศ. 2555 เป็นครั้งแรกที่ผมในฐานะ “หัวหน้าอาสาสมัคร” ได้พบกับ “อาสาสมัคร” ช่วยงานเทศกาลพิพิธภัณฑ์ท้องถิ่น ครั้งที่ 3 “ภูมิรัฐวิถีกต” ทั้ง 115 คน ที่มาจากทั้งกรุงเทพฯ และต่างจังหวัด ผมรู้สึกแปลกใจเล็กน้อยกับจำนวนผู้สนใจที่มากเกินคาดและช่วงอายุของอาสาสมัครที่มีตั้งแต่เด็ก ม.ต้น จนถึงผู้ใหญ่ วัยเกษียณ แต่นั่นก็ไม่ใช่ปัญหา

ในวันนั้นเราได้ทำความรู้จักกันและจัดแบ่งหน้าที่ตามความสนใจโดยหน้าที่ที่ต้องการอาสาสมัครจำนวนมากคือ “พี่เลี้ยง” และ “ประจำบูธพิพิธภัณฑ์” พี่เลี้ยง เรียกกันให้เข้าใจง่ายๆ “พี่เลี้ยงเด็ก” มีหน้าที่พาน้องๆ นักเรียน

จากโรงเรียนต่างๆ เดินชมงานและทำกิจกรรม โดยเฉพาะสอนน้องทำของเล่นในห้องแบ่งของ (อาสาสมัครกลุ่มนี้ต้องรักเด็กมากๆ แน่นนอน)

“อาสาสมัครประจำบูธพิพิธภัณฑ์” จะคอยดูแลสารทุกข์สุกดิบและอำนวยความสะดวก

ความสะดวกให้กับชาวพิพิธภัณฑทั้ง 69 บุธ ประสานงานระหว่างชาวพิพิธภัณฑกับเจ้าหน้าที่ศูนย์ฯ บางครั้งก็ต้องเป็นวิทยากรนำชมบุธที่ตัวเองดูแลอยู่ด้วย (หน้าที่เยอะเนอะ)

ส่วนหน้าที่อื่นๆ ก็ไม่ได้หนักหน่วงน้อยไปกว่ากันเลย ทั้ง “อาสาสมัครประจำเวที” (เวทีกลางกรุง เวทีบ้านทุ่ง ลานเพลิน ครีวอาสา และหอประชุมใหญ่) มีหน้าที่ประสานงานเวที เรียกแขก (ชักชวนผู้ชม) และบันทึกประเด็นเนื้อหาสาระที่ได้จากกิจกรรมบนเวที “อาสาสมัครอำนวยความสะดวกนักแสดงและวิทยากร” (อันนี้หน้าที่ตามตัวอักษรเลย ครับ) และอาสาสมัคร “ประจำจุดลงทะเบียน” “ประจำจุดแลกของที่ระลึก” “ประจำโรงหนังศรีศาลายา” สามหน้าที่หลังนี้จำเป็นพึ่งหน้าตาอยู่บ้าง ซึ่งน้องๆ อาสาสมัครกลุ่มนี้ เราก็มั่นใจว่าได้ผ่านการคัดเลือกมาแล้ว (!?!)

แม้ว่างานเทศกาลจะเริ่มขึ้นอย่างเป็นทางการในวันที่ 23-27 พฤศจิกายน พ.ศ. 2555 แต่ก่อนหน้านั้น 2 วัน (วันที่21-22 พฤศจิกายน) อาสาสมัครบางส่วนได้สละเวลา มาช่วยพิพิธภัณฑและศูนย์ฯ เตรียมงาน ทั้งช่วยจัดสถานที่ จัดนิทรรศการขนของยกของ(อาสาสมัครกลุ่มนี้ต่างพูดเป็นเสียงเดียวกันว่า “ระฆังถูกระเบิดของพิพิธภัณฑวัดศรีดอนคำหนักจริงๆ”) อำนวยความสะดวกให้ชาวพิพิธภัณฑที่มาเตรียมงาน ซึ่งช่วงเวลา 2 วันนี้ เป็นโอกาสดีที่อาสาสมัครได้ทำความรู้จัก สร้างมิตรจิตและความคุ้นเคยกับชาวพิพิธภัณฑ

ในงานเทศกาลฯ แม้ว่าจะมีความวุ่นวายและมีอุปสรรคเกิดขึ้นบ้าง แต่

อาสาสมัครก็ปฏิบัติหน้าที่ของตัวเอง
อย่างเต็มที่ รวมถึงช่วยกันแก้ปัญหาต่างๆ
ให้ผ่านพ้นมาได้ด้วยดี จนจบงาน

...“เป็นประสบการณ์ที่แปลกมาก
เลยคะ แต่ดินะคะ คงไม่ได้ไปเจอที่ไหน
อีกแล้ว” (หวังว่านี่เป็นคำชมนะครับ)...
“หนูยังไม่อยากให้จบงานเลยคะพี่”
(ถ้าน้องจะมาเป็นอาสาสมัครให้ทุกวัน
พี่ก็ยินดีจ้า)... “ข้าวอร่อยมากเลยคะ”
(เอ่อ ขอบคุณแทนแม่ครัวด้วยครับ)
...“ช่วยยกหม้อยกกระทะจนปวดแขน
เลยคะ” (เป็นอาสาสมัครครัวอาสา
แน่นอน)... “วันนี้ผม/หนูเรียกแขกได้
เยอะเลยนะพี่” (อาสาสมัครที่อาศัย
หน้าตาประจำโรงหนังสือศาลา)...
“ป่าที่อยู่พิพิธภัณฑน์ให้ของหนูมา
ด้วยคะ^^” (แล้วของพี่ละ?... “ผม
คงไม่ได้ไปเจองานแบบนี้ที่ไหนอีก

**ประทับใจครับ” (ผมก็ประทับใจอาสา-
สมัครทุกคนเช่นกันครับ ^^)...**

ยังมีข้อความจากอาสาสมัครอีกเป็น
จำนวนมาก ทั้งความประทับใจ คำ
ขอบคุณ คำติ คำชม และข้อเสนอแนะ
ซึ่งเป็นประโยชน์ต่อทีมงานเป็นอย่างมาก
สุดท้ายนี้ทีมงานและผม ขอขอบคุณ
พี่ๆ เพื่อนๆ น้องๆ อาสาสมัครผู้มีจิต
อาสาและมีใจรักงานพิพิธภัณฑท์ท้องถิ่น
ทุกคน ที่ให้ความสนใจ ให้ความร่วมมือ
และตั้งใจทำหน้าที่ของตนเอง จนทำให้
งานเทศกาลฯ ผ่านพ้นไปได้ด้วยดีไม่เกิด
วิกฤตให้พวกเราต้องสู้

ขอขอบคุณเป็นพิเศษกับอาสาสมัคร
ที่มาช่วยเตรียมงานในวันที่ 21-22 พ.ย.
ด้วยนะครับ 2 วันนั้น (ของ) หนักจริงๆ...
“ขอขอบคุณทุกคนจากใจจริง”...หวังว่า
เราคงได้ร่วมงานกันอีกนะครับ

เสียงสะท้อนจากผู้ชม

ภาคเรียนนี้ ดิฉันรับอาสาสอนหน่วยวิชาภาษาไทยพื้นฐาน ให้กับนักเรียนชั้น 8 (มัธยมศึกษาปีที่ 2) เมื่อทางศูนย์มานุษยวิทยาสิรินธร จัดเทศกาลพิพิธภัณฑ์ท้องถิ่นครั้งที่ 3 ขึ้น ระหว่างวันที่ 23-27 พฤศจิกายน 2555 ดิฉันจึงชวนนักเรียนหาเวลาไปเรียนรู้ในช่วงวันหยุดสุดสัปดาห์ ตามความสะดวกของแต่ละคน โจทย์ที่ฝากไว้คือ “เกิดความเข้าใจอะไรจากการได้ไปเรียนรู้ที่ศูนย์มานุษยวิทยาสิรินธร” เพื่อชวนพวกเขาให้ คิดไกล มองไกล ไปจากเรื่องของตนและโลกใบเล็กๆ ที่ตนคุ้นชิน

ปลาทุ - ค.ญ. อภิษฐา ธานินทร์
เขียนถึงความเข้าใจที่เกิดขึ้นกับตนเองว่า...

“ภูมิรัฐวิฤกต” ประโยคนี้บอกถึงอะไรหลายอย่างที่มนุษย์เราทำได้ ทำมัน เป็นประโยคที่แฝงกับชีวิตประจำวันของพวกเราทุกคน เมื่อพูดถึง ปัญหาที่ย่อมถ้ามถึงทางออก ในนิทรรศการนี้ทำให้เรารู้ถึงทางออกของหลายคน หลายที่ หลายปัญหา ที่เรา “ไม่เคย” นึกถึงมาก่อน

ในงานนิทรรศการนี้แสดงให้เห็นถึงปัญหาหลายประการที่เกิดขึ้น ในท้องถิ่น และการแก้ไขปัญหา สิ่งที่เราได้เรียนรู้จากการไปงานนี้คือ ศักยภาพในการแก้ปัญหาและการต่อยอดของแต่ละชุมชนที่เจอกับ ปัญหาต่างๆ ตั้งแต่ในเรื่องของการ “สู้กับภัยธรรมชาติ” ที่เราไม่สามารถ บังคับมันได้ ทำให้มนุษย์คิดหาหนทางเพื่อให้ชีวิตดำเนินต่อไปได้ และเตรียมพร้อมประดิษฐ์กรรมเพื่อเตรียมพร้อมรับมือกับภัย และรวมถึง การเตรียมใจกับการพึ่งวัฒนธรรม ประเพณี ยึดเหนี่ยวจิตใจอีกด้วย

เมื่อมีภัยธรรมชาติย่อมมี “โรคภัย” ตามมา ความเจ็บป่วยและโรคภัยทั้งหลายติดตามเรามาตลอดชีวิต ทำให้ต้องมีการคิดวิธีการรักษา แต่ที่น่าสนใจคือการรักษาโดยใช้วิธีการรักษาควบคู่กับวัฒนธรรม ซึ่งสอดคล้องกับบริบทสังคมในท้องถิ่นที่นั่น ที่น่าสนใจอีกประการหนึ่งคือ “สู้กับภัยสงคราม”

ในงานนี้ทำให้รู้ว่าเมื่อเทียบกับประเทศอื่นๆ ที่มาทำสงคราม เราจนมุม แต่ในประเทศหาญไม่ว่ากำลังมีสิ่งใหม่ๆ ก่อตัวอยู่ สิ่งที่ไม่เคยจะถูกคิดถึง กลับมาดัดแปลงได้อย่างเหลือเชื่อและสุดยอด และผสมผสานกับประเพณีเพื่อให้ใจเราไม่จนมุมไปด้วย ด้วยภัย

เหล่านี้ทั้งหมดส่งผลให้เราต้อง “สู้ภัยเศรษฐกิจ” ถึงแม้ในเรื่องต่างๆ กำลังย่าแย่ ไร้อำนาจ แต่ผู้คนเหล่านี้กลับค้นหาทางเพื่อดำรงชีพต่อไปได้ แม้จะถูกกระทบจากการพัฒนา ทำให้สะท้อนถึงการหันกลับมาใช้สำนึกความเป็นชุมชนและวัฒนธรรมมาเป็นภูมิคุ้มกันและเครื่องมือผู้เพื่อให้มีที่ยืนและดำเนินชีวิตไปอย่างมีความหวังและกำลังใจ

งานนี้สะท้อนให้เห็นว่า ถึงแม้เป็นคนธรรมดาสามัญ คนเล็กคนน้อยในท้องถิ่น ต่างก็มีศักยภาพในการแก้ไขและจัดการกับปัญหา สร้างสิ่งใหม่ๆ ขึ้นมา ประดิษฐ์คิดค้นนวัตกรรม ใช้ระบบประเพณีและพิธีกรรมมาแก้ไขปัญหา สร้างทางออกที่ดีและน่าสนใจ และบางปัญหาทำให้เกิดทางออกที่เราคิดไม่ถึงและนำไปพัฒนาต่อยอดต่อเป็นวัฒนธรรมของชุมชนนั้นๆ เลย ปัญหาทำให้เราเรียนรู้ที่จะสร้างทางออก พัฒนาตัวเราและชุมชน ถ้าได้อ่านหน้างาน เขากล่าวว่า

“เมื่อเราช่างคิดแก้ปัญหา จึงเกิดเป็นภูมิปัญญาในท้องถิ่น”

หงษ์ - ค.ญ. ชนิดา พลอุดม

สะท้อนผ่านข้อเขียนว่า...

หลังจากที่ลองไปที่ศูนย์มานุษยวิทยาสิรินธรมานั้น ทำให้ฉันได้เรียนรู้และเข้าใจอะไรบางอย่างมากขึ้น คนทุกคนนั้นเวลาที่เจอความทุกข์ยากต่างๆ ทั้งที่รุนแรงสร้างความสูญเสีย และเพราะเหตุนี้เลยทำให้วิถีชีวิตของผู้คนต้องเปลี่ยนเพื่อปรับตัวให้เข้ากับสังคมยุคใหม่ หรือเหตุการณ์ที่ไม่คาดฝัน...แต่พวกเขาก็มีวิธีแก้ปัญหาในรูปแบบที่แตกต่างออกไป

เรานั้นอาจจะคุ้นเคยกับวิธีการแก้ปัญหาด้วยความรู้ จากหนังสือหรือผู้รู้ แต่คนในท้องถิ่นกลับมีวิธีการที่แตกต่างออกไป ซึ่งนี่ก็แสดงให้เห็นแล้วว่า มนุษย์ไม่ยอมแพ้กับปัญหาต่างๆ ที่เกิดขึ้น แต่จะพยายามคิดหาวิธีในการเอาตัวรอดในโลกที่เปลี่ยนแปลงไป ไม่ใช่แค่คนในกรุงเทพฯ หรือคนที่จบการศึกษาแบบ “สูงๆ” เท่านั้น ที่จะคิดได้ แต่เราทุกคนมีสิทธิที่จะคิด...คิดในสิ่งที่สร้างสรรค์...เพื่อประโยชน์กับตนเองและผู้อื่น

การไปงานครั้งนี้ได้พบเห็นปัญหาที่น่าสนใจหลายๆ อย่างภายในท้องถิ่น เมื่อเกิดความทุกข์ยากลำบากต่างๆ ฉันได้เห็นว่าเขาเหล่านั้นมีวิธีการรับมือกับปัญหาอย่างไรเพื่อให้ดำรงชีวิตอยู่ได้ และทำไมวัฒนธรรมที่เก่าแก่และสวยงามต่างๆ จึงยังคงอยู่ได้ในโลกที่มีความเปลี่ยนแปลงนี้

รู้สึกแปลกใจที่คนในท้องถิ่นมีความคิดที่แปลกใหม่ โดยที่สอดคล้องกับธรรมชาติ เช่น การใช้ระหัดวิดน้ำแทนเครื่องสูบน้ำ เพราะไม่เปลือง

น้ำมัน ถึงระหัดวิดน้ำ
จะช้ากว่าเครื่องสูบน้ำ
ก็ไม่ใช่ไร ทางด้านการ
แพทย์ก็ไม่แพ้กัน มีวิธี
การที่จะทำให้หายจาก
โรคในรูปแบบต่างๆ โดย
จะวางอยู่บนรากฐาน
ความรู้ ความเชื่อทาง
ศาสนา สิ่งเหนือธรรมชาติ
ที่สอดคล้องกับบริบท
สังคม ซึ่งมีความแตกต่าง

จากการแพทย์สมัยใหม่ ซึ่งนี่ก็แสดงให้เห็นถึงความดีงามของเพื่อนมนุษย์
ที่คอยช่วยเหลือกันและกันในยามที่ลำบาก...

ฉันคิดว่าธรรมชาติสอนให้มนุษย์รู้จักและเรียนรู้ความเป็นไปเพื่อ
ที่จะได้ดำรงชีวิตได้อย่างฉลาด และมนุษย์ก็ทำได้จริงๆ พวกเขารู้จัก
การสังเกต เตรียมความพร้อม และเตรียมใจที่จะพึ่งพาสิ่งเหนือธรรมชาติ
ต่างๆ ในปัจจุบันเศรษฐกิจมีการเจริญเติบโตอย่างรวดเร็วแต่ไร้ความ
มั่นคง เลยทำให้คนเล็กคนน้อยไร้อำนาจในการต่อรอง เลยทำให้ผู้คน
ต่างก็ดิ้นรนเพื่อให้มีชีวิตต่อไปได้ ฉันคิดว่าในตอนนี้อาจควรหยุดเดิน
แล้วหันกลับมามองผู้คนรอบข้างบ้าง สำนึกในความเป็นชุมชน ลองมอง
สิ่งใกล้ตัวบ้าง เพื่อว่ามันจะลดความเร่งรีบของเราลง ท่ามกลางโลกที่
วุ่นวาย

มีคนเคยกล่าวไว้ว่า “ปัญหาหอย่อมมีทางออก” ในความมืดย่อมมี
แสงสว่างเสมอ ลองหยุดที่จะวิ่งตามความทันสมัย เทคโนโลยี และหัน
กลับมามองวัฒนธรรม ประเพณี หรือวิถีแก้ปัญหามานุษยชาติในท้องถิ่น
เพื่อเป็นการเรียนรู้ บางที...เราอาจนำไปใช้เพื่อป้องกันไม่ให้เกิดวิกฤต
ซ้ำรอยอีกก็เป็นได้

“การที่เราวิ่งไปคนเดียวโดยที่ไม่รอผู้อื่น แน่แน่นอนว่ามันเร็วกว่า
แต่ถ้าเราล้ม เราเจอปัญหา เราก็จะไม่มีคนช่วยคิด เพราะฉะนั้น

รอนรอบข้างบ้าง เพื่อบางที่เราอาจจะได้เรียนรู้อะไรบ้างจากมันก็ได้ อย่างที่คนสำคัญเอาไว้ด้านหลัง แต่ให้ดูแลและก้าวไปด้วยกัน”

“แล้วคุณในตอนนี้อยากไปตัวคนเดียว หรือไปพร้อมกับคนสำคัญไม่ว่าจะเจอปัญหาอะไร ห้ามยอมแพ้ล่ะ เพราะเราเป็นมนุษย์!”

...

จากการที่ได้มาแลกเปลี่ยนเรียนรู้กับเพื่อนๆ ในห้องเรียนฉันก็สัมผัสได้ถึงบางสิ่งบางอย่างจากคนหลายๆ คน... ได้พบว่าสิ่งที่เราเห็น สิ่งที่เรารู้มันอาจเป็นแค่เศษเสี้ยวเท่านั้น แต่เมื่อหลายๆ คนมาร่วมแลกเปลี่ยนเรียนรู้ข้อมูลต่างๆ เราอาจจะได้เรียนรู้อะไรมากกว่าสิ่งที่เราไปพบเห็นหลายคน...ต่างมุมมอง เมื่อนำมารวมกันมันอาจเป็นกลุ่มก้อนความรู้ที่ใหญ่มากๆ ถึงบางทีมันอาจจะไม่ได้ครบทุกอย่างแต่มันก็ดีกว่าความรู้ของเราคนเดียว

เพื่อนๆ หลายคนก็ได้มองในสิ่งที่ฉันมองไม่เห็น เช่น เทคโนโลยีไม่สามารถตอบได้ทุกปัญหา บางครั้งปัญหาใหญ่ๆ อาจไม่ต้องใช้เทคโนโลยีเข้าช่วย แค่ใช้ความคิด (จากภูมิปัญญาในท้องถิ่น) เท่านั้น ก็สามารถแก้ปัญหาได้แล้ว อีกทั้ง คนส่วนใหญ่พึ่งเทคโนโลยีเกินไปจนทำให้มองข้ามสิ่งเล็กๆ ไป ฉันเลยคิดว่า ถ้าเรานำภูมิปัญญามาร่วมกับเทคโนโลยีมันอาจจะดีก็ได้

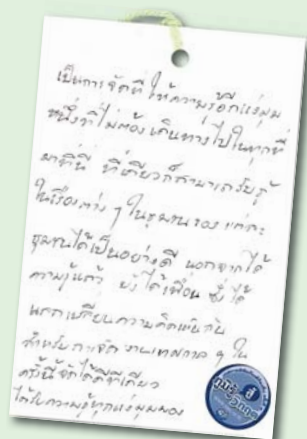
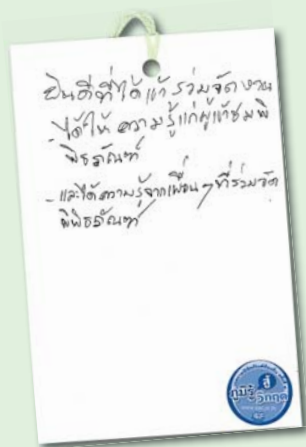
สรุปแล้วนี้ได้เรียนรู้อะไรบ้างหลายอย่าง สิ่งที่เรามองข้ามไป หรือขาดไปนั้น เพื่อนๆ ทุกคนก็มาช่วยกันเติมเต็มให้มันสมบูรณ์ นับว่าเป็นอะไรที่ “คุ้มค่า” ที่เดียว

ข้อเขียนทั้ง 2 ชิ้นนี้ เป็นตัวอย่างการเรียนรู้ที่เกิดขึ้นกับนักเรียนชั้นมัธยมต้น ที่มีโอกาสได้ไปสัมผัส รับรู้ และเรียนรู้ ความงดงามในความแตกต่างหลากหลายของวัฒนธรรมท้องถิ่นที่เต็มไปด้วยพลังชีวิต

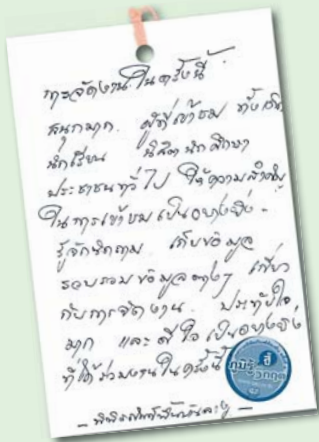
วิบลศรี ศุภีลวรรณ
โรงเรียนเพลินพัฒนา

เสียงสะท้อน จากชาวพิพิธภัณฑ์

“ ยินดีที่ได้ร่วมงาน รู้สึกว่าทำให้พัฒนาขึ้น
เกิดความสามัคคีในหมู่ชนทั่วไปไม่เลือกชั้น แล้วเรา
สามารถถ่ายทอดความรู้จากการบรรยายด้วยสิ่งของ
และคำพูด สื่อสารได้จริง ”

“ การจัดงานภูมิรัฐวิภูถุต มีความรู้สึกพอใจใน
การจัดงาน ได้รู้จักกับเครือข่ายพิพิธภัณฑ์ต่างๆ ทั่วทุก
ภาคและอยู่ร่วมกันอย่างสนุกสนาน อย่างภาคภูมิใจ
ควรประชาสัมพันธ์มากขึ้นเพราะยังทราบไม่ทั่วถึง
การแลกเปลี่ยนเรียนรู้กันดีมาก ๆ เป็นการรวมตัวของ
สังคมพิพิธภัณฑ์ที่ดี ”

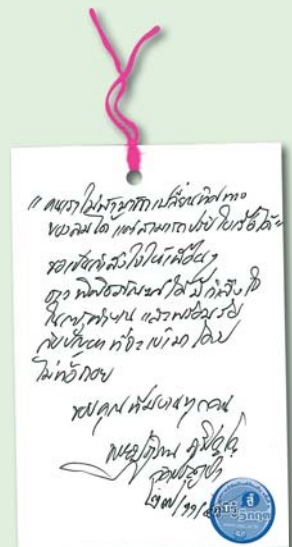

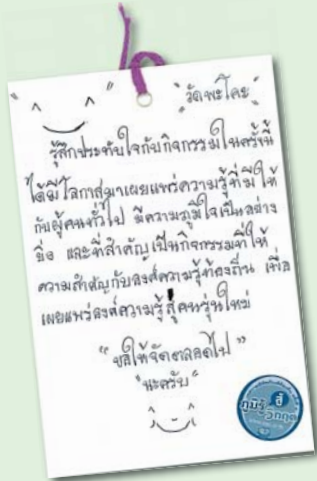
“เป็นการจัดที่ให้ความรู้อีกแง่มุมหนึ่งที่ไม่ต้องเดินทางไปในทุกที่ มาที่นี่ ที่เดียว สามารถรับรู้ในเรื่องต่างๆ ในชุมชนของแต่ละชุมชนได้เป็นอย่างดี นอกจากได้ความรู้แล้ว ยังได้เพื่อนซึ่งได้แลกเปลี่ยนความคิดเห็น การจัดงานเทศกาลฯ ”

“ได้แลกเปลี่ยนเรียนรู้ซึ่งกันและกัน ได้สังคมเพื่อนเพิ่มขึ้น ได้เผยแพร่ความรู้ให้กับประชาชน และ นักเรียน นักศึกษา อาสาสมัคร มีความรับผิดชอบดีมาก เป็นงานที่ดีมากควรจัดสม่ำเสมอ”

“ทุกชุม(บูธ) เป็นมิตร จิตอาสา
นำของมาให้ยล ผลสะสม
มานุษยชาติ ดีใจ ได้ชื่นชม
จัดงานสม เป็นศูนย์ มานุษยวิทยา”

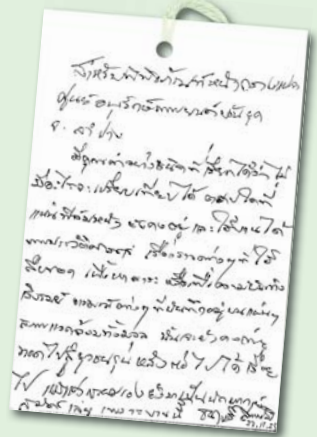
“รู้สึกประทับใจกับกิจกรรมในครั้งนี้ได้มีโอกาสมาเผยแพร่ความรู้ที่มีให้กับผู้คนทั่วไป มีความภาคภูมิใจเป็นอย่างยิ่ง และที่สำคัญเป็นกิจกรรมที่ให้ความสำคัญกับองค์ความรู้ท้องถิ่นเพื่อเผยแพร่องค์ความรู้สู่คนรุ่นใหม่”

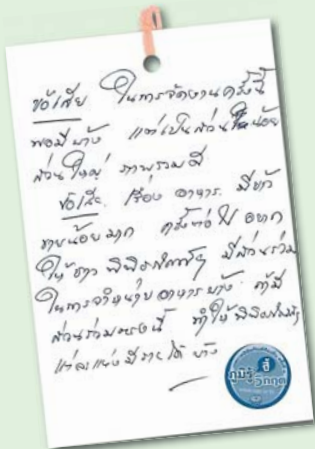
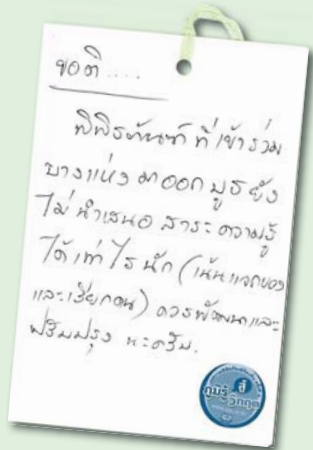
“ที่ผ่านมาข้าพเจ้าถึงแม้จะรักและเก็บรักษาไว้
แต่น้อยใจว่าจะยังมีค่าควรแก่การรักษาดูแลตลอดไป
หรือไม่ แต่ครั้งนี้ได้มาเห็นแล้วยังมีค่ามากควรแก่การ
รักษาไว้ตลอดไป ยิ่งไปกว่านั้นคือน้ำใจของเจ้าหน้าที่
ศมส. ทุกท่าน ที่แสนจะอบอุ่นจะฝังอยู่ในหัวใจตลอดไป
ไม่รู้ลืม”

“การจัดงานในครั้งนี้สนุกมาก ผู้ที่เข้าชม ทั้ง
เด็กนักเรียน นิสิตนักศึกษา ประชาชนทั่วไป ให้ความ
สำคัญในการเข้าชมเป็นอย่างยิ่ง รู้จักซักถาม เก็บข้อมูล
รวบรวมข้อมูลต่างๆ เกี่ยวกับการจัดงาน ประทับใจมาก
และตั้งใจเป็นอย่างยิ่งที่ได้ร่วมงานในครั้งนี้”

“ได้ความรู้มากมายจากนิทรรศการจากที่ต่างๆ ที่ได้มาให้
ความรู้ได้สัมผัสพิพิธภัณฑ์ท้องถิ่นที่ไม่เคยเห็นมาก่อนมากมาย ได้ความรู้
จากวัฒนธรรมในภาคต่างๆ ทั้ง 4 ภาค”

“ข้าวกล้องตอนเย็นข้าวน้อยไปหน่อย ไม่อึด
ตอนเย็นคนแก่จะหิว มีอาหารว่างก็จะดี เดี่ยวเป็นลม
เป็นแล้งจะยุ่งนะ จะบอกให้ อาหารกลางวันแอด
เจ้าของซุ้มแย่งกันนั่งกับเด็กๆ”

“การจัดงานเทศกาลฯ ครั้งนี้ตั้งโจทย์ปัญหาได้ดี
เพราะทำให้ได้เห็นวิธีคิด ภูมิปัญญาของผู้คนอย่างลึกถ้ำ
และหลากหลาย ได้ประโยชน์ทางความรู้และความคิด
แต่ศูนย์ฯ ควรกำกับให้แต่ละคน พิจารณานำเสนอ
เนื้อหาให้สามารถตอบโจทย์ให้ตรง จะทำให้นเนื้อหาสมกับ
จุดมุ่งหมายที่ได้ตั้งไว้ เนื่องจากเนื้อหาของพิจารณา
บางแห่งเป็นเพียงการนำเสนอเรื่องของพิจารณาเท่านั้น
โดยที่ยังไม่ได้เสนอประเด็น “วิกฤต” ตามที่ศูนย์
ตั้งไว้”

ขอขอบคุณทุกคำแนะนำทั้งคำชมและคำติติง ศูนย์ฯ ขอน้อม
รับและนำไปใช้เป็นแนวทาง ปรับปรุงแก้ไข สำหรับงานต่างๆ ที่จะ
จัดขึ้นต่อไปค่ะ

ที่มา: จากต้นสลากรความคิดชาวพิจารณา 27 พ.ย. 2555

พระปฎิภาณ ฐรีปัญโญ
วัดประตูปา
27/11/55

“คนเราไม่สามารถเปลี่ยนทิศทางของลมได้
แต่สามารถปรับใบเรือได้ ขอเป็นกำลังใจให้เพื่อนๆ
ชาวพิพิธภัณฑ์ได้มีกำลังใจในการทำงาน และ
พร้อมรับกับปัญหาที่จะเข้ามาโดยไม่ท้อถอย”

ม่วนขึ้นกันก่อนในงานแถลงข่าว

เตรียมจัดแสดงนิทรรศการ
ตกแต่งบูธรอผู้มาเยี่ยมชมงาน

“สามคำ” อันเปี่ยมล้นด้วยพระมหากรุณาธิคุณ ของสมเด็จพระเทพฯ รัตนราชสุดา สยามบรมราชกุมารี “สุข กาย ใจ” พระอักษร สามคำ ของสมเด็จพระเทพฯ รัตนราชสุดา สยามบรมราชกุมารี ทรงพระราชทานแก่ชาวพิพิธภัณฑท์ท้องถิ่น เพื่อเป็นขวัญและกำลังใจในการใช้ภูมิรัฐวิภูถ

พี่ไท มาสคอต
ของงานเทศกาลครั้งนี้

เด็กๆ กำลังเรียนรู้ถึงที่มาของระฆังระเบิด?
หรือระเบิดระฆัง?

นิทรรศการเกี่ยวกับ “วิกฤต” ต่างๆ
ที่มีผลกระทบต่อคนไทย

สอนขวัญ รับขวัญ
จากหมอเหยาชาวผู้ไทย จ.นครพนม

เบื้องหลังของการแสดง
“หนังใหญ่” คือ “คนตัวเล็กๆ”

เป่ายา รักษาโรค

การรักษาโรคด้วย
ศิลปะการรำยรำ “มะโย่ง”
ของชาวไทยเชื้อสายมลายู

ผู้คนจากทั่วสารทิศ
ที่เข้ามาชมงานเทศกาลฯ
ต้องมาลงทะเบียน
ณ จุดนี้

ยกโรงหนังมาไว้ในบูธ
แล้วพากย์กันสดๆ

ทำนายทายทัก
กับนางกวัก
ของชาวไทยพวน

บรรยากาศ
ภายในบูธนิทรรศการ

เรียนรู้ ด้วยการลงมือทำ
กับการตำ “ข้าวปุก”

สนุก ที่ได้ทำกับกิจกรรม
แต้มสีให้ผีตาโขน

ครัวอาสาพาหนูน้อยชิมอาหาร
เวียดนาม “ไข่กระทะ”

เจ้บั้งไฟ
ขอฟ้า ขอฝน

บรรยากาศ
ภายในบูธนิทรรศการ

5A 04 พิพิธภัณฑ์ท้องถิ่นวัดคลองแห จ.สงขลา

3A 04 ศูนย์วัฒนธรรมไทยสายโขมขนด้าบลหัวสำโจ่ง จ.ฉะเชิงเทรา

แล้วพบกันใหม่ ขอบคุณค่ะ

บรรยากาศภายในบูธนิทรรศการ

สวัสดีครับ

เพื่อนๆ ชาวศูนย์มนุษย์ฯ ทุกๆ คน

งานเทศกาลพิพิธภัณฑฯ ครั้งที่ 3 จบลงแล้ว 5 วันระหว่างงาน อาจไม่ได้พูดคุยกันเท่าไร ด้วยต่างคน ต่างก็มีหน้าที่ที่ต้องรับผิดชอบ พวกเราเป็นพวกความรู้สึกช้าจบงานแล้วไม่สามารถเขียนบอกความรู้สึก ได้ทันที ด้วยไม่อยากให้ความเหนื่อยล้า เมื่อจบ รวมถึงเจ็บคอมาแทรก แทนความรู้สึกอื่นๆ

ณ วันนี้ กลับถึงเชียงรายได้พัก ได้ทบทวน มีหลายเรื่องที่ไม่อยาก ให้ผ่านเลยไป คงเริ่มต้นที่

อยากบอกว่า พวกเราเห็นว่าการเตรียมพร้อม วางแผน เตรียมใจ หัด รวมถึงลงมือทำด้วยกัน เหนื่อยด้วยกัน หิวเหมือนกัน ปัญหาหลายๆ อย่างที่เจอถึงวันนี้กลายเป็นเรื่องเล็ก เพราะสิ่งที่เรา คาดหวังก่อนมา เรารู้ว่าเหนื่อย จะเจออุปสรรคต่างๆ ซึ่งก็ผ่านมา ได้ เราตั้งใจมาบอกเล่า เชิญชวน แนะนำ และอยากให้สังคมได้รู้จัก พิพิธภัณฑฯ ท้องถิ่น นี่คือการเริ่มต้นที่เราอยากแบ่งปัน เราเอง ก็พยายามทำหน้าที่อย่างสุดกำลังเท่าที่พึงกระทำได้

เรื่องอาหารดี อร่อย พอเพียงไม่มีปัญหา

เรื่องที่พัก สบาย สะดวก ใกล้เคียง โดยสรุป ทำให้บรรเทาความเหนื่อย ได้อีกโข

เรื่องสถานที่จัดงาน อันนี้บอกสั้นๆ ไม่ถูก คือ ตัวอาคารที่ศูนย์ มนุษย์ฯ คนส่วนใหญ่ไม่รู้จักรู กว้างแล้วกว้างอีกกว่าอยู่ไหน แต่ถ้าเจตนาว่า จัดที่นั่นแล้วคนจะได้รู้จักศูนย์ฯ เพิ่ม ก็คงตรงตามวัตถุประสงค์ สรุปว่า สำหรับเราจัดที่ไหนก็ได้ แต่ก็อดถามตัวเองไม่ได้ว่าถ้าจัดที่อื่นแล้ว เด็กมาเยอะกว่านี้จะไหวไหมนะเรา

เรื่องน้องๆ อาสา และเพื่อนๆ ชาวศูนย์มนุษย์ฯ ต้องชื่นชมอย่างจริงจัง เห็นความตั้งใจ ความเอาใจใส่ ความสุภาพ และการทำงานร่วมกันแบบกัลยาณมิตรแล้ว ยิ่งทำให้หายเหนื่อย ตีจริงๆ รักษาไว้ล่ะครับ

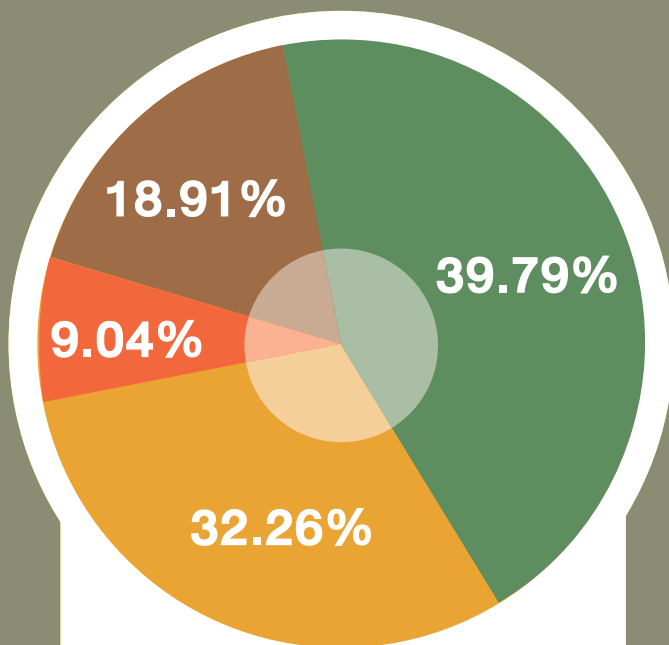
สรุปโดยรวม พวกเราเห็นคุณค่าของงาน และอยากให้กิจกรรมดีๆ เหล่านี้อยู่และมีในสังคมไทย จากตั้งใจไปแบ่งปัน เราเองกลับได้รับชะมากมาย ได้เรียนรู้ ได้มิตรภาพ ได้เพื่อนใหม่ ได้แนวคิด รวมถึงได้กำลังใจอีกมากมาย เกินบรรยาย

อีกเรื่องที่ไม่อยากปล่อยให้ผ่านไปยังมีคำถามหลายอย่างค้างอยู่ในใจ บรรยากาศในห้องประชุมใหญ่ตอนท้ายแม้มีการวิพากษ์จากผู้อาวุโส การเสนอความรู้สึกละเอียดตรงไปตรงมาเป็นเรื่องที่ดี แต่การพูดเชิงตำหนิแบบตัดสินว่าแย่อย่างเหมารวม รวมถึงการพูดเชิงตำหนิแล้วไม่มีการเสนอแนะสิ่งที่เหมาะสมหรือสมควรทำ คือเจอแต่พวกชอบวิจารณ์ บั่นทอน แล้วไม่สร้างสรรค์

“แบบอย่างที่ดี มีค่ากว่าการพร่ำสอน” จบงานนี้ผมเห็นเพื่อนๆ ชาวพิพิธภัณฑสถานแล้วมีพลังและกำลังใจที่จะเดินหน้าต่อไป “ทำงานด้วยความเบิกบาน”

ด้วยรักและศรัทธา
คณะทำงานพิพิธภัณฑสถานได้
3 ธันวาคม 2555

งบประมาณที่ใช้ในการจัดงานเทศกาลฯ

ค่าใช้จ่ายเกี่ยวกับโครงสร้าง + ออกแบบนิทรรศการ + หนังสือ **3,921,800** บาท

ค่าใช้จ่ายเกี่ยวกับการจัดการ **3,180,000** บาท

ค่าใช้จ่ายกับพิพิธภัณฑ์ท้องถิ่น **1,864,200** บาท

ค่าใช้จ่ายจัดกิจกรรม/เวที (เสวนา + ครั้วอาสา + การแสดง + กิจกรรมเด็ก) **890,000** บาท

จำนวนอาหารที่ใช้ในงานเทศกาลฯ

ข้าวกล้อง 4,856 กสอบ
คิดเป็นข้าวสาร 12.14 กระสอบ
(กระสอบ 100 กิโลกรัม)

จำนวนอาหารที่ใช้ในงานเทศกาลฯ ระหว่างวันที่ 21-28 พ.ย. 2555
ของ เจ้าหน้าที่ศูนย์ฯ อาสาสมัคร นักแสดง วิทยากร และชาวพิพิธภัณฑ์

จัดประชุม สรุปประเด็น และลงพื้นที่เพื่อร่วมกันพัฒนาเนื้อหา **77** วัน

เตรียมงาน + ประชุมกับทีมต่างๆ + ออกแบบ (อย่างเข้มข้น) **91** วัน

เตรียมสถานที่จริง **30** วัน

วันเกิดงาน **5** วัน

เคาะระฆังเบาๆ นะ
เพื่อนๆ เอาใจช่วย

อิงแอบแนบชิด
กับคนรักผี(ตาโขน)

เพื่ออธิบายต่อซิกะ
หนูกำลังตั้งใจ

เบื้องหลังคนพากย์หนัง
เจียวจ้าวเป็นที่สุด

อนาคต
ต้องได้อยู่บนสังเวียน
กับบัวขาวแน่ๆ

เท่บาดใจ จึงเป็นที่ “ถูกใจ”
ชนะเต็มหน้าเต็มตา

โอ้ยายย ป่วยอยากไปหาหมอ

แอบเนียนเล่น
ก่อนเด็กเลยน้ำๆๆๆ

มุงๆๆ
เช็กอินศูนย์มานุษยฯ

ดาบพร้อม
ควายพร้อม
เราจะไปสู่ศึก
ที่บางระจัน

อายุจะต่าง
แต่ความสนุกไม่เคยเปลี่ยน

สองไม้สองมือ
ช่วยกันแข่งขัน
สานไม้ไผ่ให้เป็นพัด

คอมพิวเตอร์ไม้ไผ่พร้อมแล้ว
โดเรมอนอยู่ไหน
ผมกำลังจะไปหา พี่ว้าววว

หนึ่ง สอง สาม แซะ

ขอถ่ายรูปหน่อย
หล่อรียัง

สาวๆ ฮอลันดา
ยิ้มหวานบาดใจ

เอื้อมมม...
ห้ามป็นนะจ๊ะแม่หนูน้อย
ป่ายเขาเขียนว่าจัน

ม่วนใจหลายเด้อ

หนูงหนิง น่ารักอ๊ะ

ดื่มน้ำสั๊กอีก
ชื่นใจแท้

จับมือกันไว้จะได้ไม่หลงนะเด็กๆ

การเที่ยวชมงานแสดงหรือนิทรรศการต่างๆ เช่น งาน “ภูมิรัฐวิถุ” เทศกาลพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติ 3 นี้ ผู้เข้าชมงานได้ของที่ระลึกติดไม้ติดมือกลับบ้านก็คงดีไม่น้อย คราวนี้ทางทีมผู้จัดงานเทศกาลฯ จึงได้เตรียมของที่ระลึกไว้หลายอย่าง มีทั้งจำหน่าย ทั้งแจกฟรี หวังว่าคงถูกใจผู้เข้าชมงานกันนะคะ

แต่ของที่ระลึกบางชิ้นผู้เข้าชมงานต้องร่วมกิจกรรมเล็กๆ น้อยๆ กับทางเราหน่อยคะ ถึงจะได้ของกลับไปบ้าน

ขอบอกว่า ในแต่ละวันเราจะแจกของไม่เหมือนกัน ใครมาทุกวัน(อาจจะ)ได้ครบทุกชิ้น ส่วนของที่ระลึกที่ต้องร่วมกิจกรรม ถ้าร่วมกิจกรรมเยอะก็ได้กลับบ้านเยอะค่ะ งานนี้เราไม่อั้นคะ มีใครได้ของที่ระลึกอะไรกันไปบ้างคะ

เริ่มด้วยของที่ระลึก 4 - 5 ชิ้นนี้ ที่เราแจกฟรีกับผู้เข้าชมงานก่อนกลับบ้านคะ 😊

➡ ยาดมสมุนไพร

OTOP จากพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติ จ.ลำปาง ใช้สูตรดม แก้วเวียง หน้ามิด

➡ จั๊มป์สมุนไพร

สินค้า OTOPI จากพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติ จ.ลำปาง (อีกเช่นเดียวกัน) ใช้ทาภายนอก นวดแก้เคล็ดขัดยอก ปวดเมื่อย

➡ สมูทอม

ผลิตภัณฑ์จากบ้านทะเลนอก

จ.ระนอง ทำจากธรรมชาติ มีให้เลือกหลายสีหลายกลิ่น เช่น ขมิ้น มะขาม อบเชย

➡ พัดสาน

ผลิตภัณฑ์พื้นบ้าน จากพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติ จ.พระนครศรีอยุธยา

➡ กุงผ้าขาวม้า

ผลิตภัณฑ์จากชุมชน
จ.กาฬสินธุ์

ส่วน **ของที่ระลึกที่ต้องร่วมกิจกรรม** เราเอาใจ
คนมีสมาร์ทโฟนที่เล่น Facebook ค่ะ
โดยร่วมกิจกรรม ดังนี้

- 1 กดไลค์แฟนเพจ
“เทศกาลพิพิธภัณฑท์ท้องถิ่น”
- 2 เช็คอินมาร่วมงานที่ “ศูนย์มานุษยวิทยาสิรินธร”
- 3 ถ่ายรูปในงานเทศกาล
มาโพสต์ใน แฟนเพจ Facebook

➡ สมุดโน้ตพีไหว

ผู้เข้าชมงานทำ 1 ข้อ ได้กลับบ้าน 1 ชิ้น
ทำครบ 3 ข้อ ก็ได้กลับบ้าน 3 ชิ้นเลย

กิจกรรมนี้แจก **สมุดโน้ตพีไหว** กับ
แมกเนตพีไหว 6 ลายค่ะ 1 ลาย เป็น
ลายพีไหว และอีก 5 ลาย เป็นลายภูมิรู้
ต่างๆ ของงานเทศกาลฯ ซึ่งจะได้เลือก
ตามจำนวนข้อที่ร่วมกิจกรรมนะคะ แต่
ถ้าท่านใดอยากสะสมให้ครบทั้ง 6 ลาย
ก็มีจำหน่ายชิ้นละ 10 บาทภายในงาน
ด้วยค่ะ

➡ แมกเนตพีไหว

ส่วนสุดท้ายนี้คือ “เสื้อ” กับ “หนังสือ” ท่านใดที่อยากได้อาจจะต้องควักเงินซื้อกันหน่อย

เสื้อที่ระลึก งานเทศกาลฯครั้งนี้มี 3 แบบ คือ **เสื้อโปโล สีส้ม** ปักคำว่า “ภูมิรัฐวิวกฤต” ไว้ที่ด้านหน้า ด้านหลัง ปักคำว่า “ศมส. ศูนย์มานุษยวิทยาสิรินธร (องค์การมหาชน) เทศกาลพิพิธภัณฑท์ท้องถิ่นครั้งที่ 3/2555” จำหน่ายตัวละ 200 บาท

➡ **เสื้อโปโล สีส้ม**

➡ **เสื้อยืดสีน้ำเงิน “ภูมิรัฐวิวกฤต”**

เสื้อยืดใส่สบายมี 2 สีค่ะ **เสื้อยืดสีน้ำเงิน** พิมพ์คำว่า “ภูมิรัฐวิวกฤต” ตัวหนังสือสีขาว และ **เสื้อยืดสีขาว** พิมพ์ลายพีไชว จำหน่ายตัวละ 150 บาท

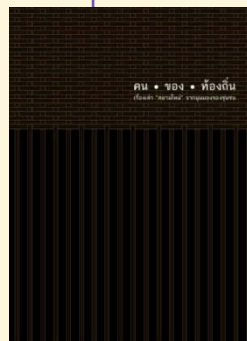
➡ **เสื้อยืดสีขาว พิมพ์ลายพีไชว**

หนังสือที่ระลึก มีจำหน่าย 2 เล่ม ท่านใดซื้อในช่วงงานเทศกาลฯ จะได้รับส่วนลด 20% ด้วยนะคะ เล่มแรก “คน-ของ-ท้องถิ่น เรื่องเล่า “สยามใหม่” จากมุมมองของชุมชน” ผลผลิตจากงานเทศกาลพิพิธภัณฑท์ท้องถิ่นครั้งที่ผ่านมา และเล่มที่ 2 “ภูมิรัฐ วิวกฤต เทศกาลพิพิธภัณฑท์ท้องถิ่นครั้งที่ 3” รวบรวมเรื่องราวของพิพิธภัณฑท์ที่เข้าร่วมจัดนิทรรศการครั้งนี้ ตามภูมิรัฐต่างๆ

คน-ของ-ท้องถิ่น เรื่องเล่า “สยามใหม่” จากมุมมองของชุมชน

ชีวลีทธิ์ บุญเกียรติ (บรรณาธิการ) / ศูนย์มานุษยวิทยา
สิรินธร (องค์การมหาชน) / 2555 / 350 บาท
ISBN 978-616-7154-14-5

“ผลผลิตจากงานเทศกาลพิพิธภัณฑสถานท้องถิ่น ครั้งที่ 2 ‘สยามใหม่’ จากมุมมองท้องถิ่น รวบรวมเนื้อหาเรื่องราวที่จัดแสดง เล่าถึงท้องถิ่นในฐานะแหล่งทรัพยากรที่สร้างความมั่นคงให้กับสยามประเทศ และแหล่งบันทึกประสบการณ์ ตามความเป็นไปของประวัติศาสตร์สยามใหม่ สมัยรัชกาลที่ 5”

ภูมิรู้ ภูมิปัญญา เทศกาลพิพิธภัณฑสถานท้องถิ่นครั้งที่ 3

นุชจรี ใจเก่ง (บรรณาธิการ) / ศูนย์มานุษยวิทยาสิรินธร
(องค์การมหาชน) / 2555 / 500 บาท
ISBN 978-616-7154-16-9

“เราอาจคุ้นเคยกับวิธีแก้ปัญหา ด้วยการพึ่งความรู้จากตำรา นักวิชาการ หรือเทคโนโลยีสมัยใหม่ แต่รู้หรือไม่คนธรรมดาสามัญ คนเล็กคนน้อยในท้องถิ่น ต่างมีศักยภาพทางปัญญา ในการจัดการกับปัญหาในแบบของตนที่น่าสนใจ ทั้งการหันกลับมาหาความรู้ และวิถีปฏิบัติดั้งเดิมมาปรับใช้ การประดิษฐ์คิดค้นนวัตกรรม การใช้ระบบประเพณีและพิธีกรรมมาแก้ไขปัญหา รวมไปถึงการสร้างสรรค์ผลงานบางอย่าง เพื่อบันทึกเหตุการณ์วิกฤตที่เกิดขึ้น”

ถ้าท่านใดยังสนใจเป็นเจ้าของเสื้อและหนังสือที่ระลึก เรายังมีจำหน่ายอยู่นะคะ แต่สินค้าบางชิ้นน้อยเต็มที รีบๆ กันหน่อยนะ สนใจสินค้า ติดต่อได้ที่ศูนย์มานุษยวิทยาสิรินธร (องค์การมหาชน) เลขที่ 20 ถนนบรมราชชนนี ตำบลจันทน์ กรุงเทพมหานคร 10170 หรือ 0-2880-9429 หรือ www.sac.or.th

โอกาสของ “เสียงสุดท้าย”

จากงานวิจัยชุมชนบ้านชีเหล็กใหญ่ ชัยภูมิ ได้สร้างประเด็นความสนใจใคร่รู้ที่ไปที่มาของคนในอดีตของเมืองชัยภูมิอย่างมากมาย จากวงสนทนาเตรียมงานลอยกระทงที่วัดบิรูรณ์ (วัดประจำหมู่บ้านชีเหล็กใหญ่) เมื่อวันที่ 25 พฤศจิกายน 2555 กับแม่ๆ ทั้งหลาย ทำให้ฉันได้ประเด็นการเรียนรู้มากมายและได้ข้อสรุปที่น่าสนใจและเป็นประเด็นใหญ่ของการวิจัยครั้งนี้ว่า “งานวิจัยที่เราได้รับทุนจากโครงการนักมานุษยวิทยาเดินดินของศูนย์มานุษยวิทยาสิรินธร ไม่ได้เป็นการเรียนรู้ที่เราจะต้องจำกัดขอบเขตพื้นที่การศึกษาตามข้อเสนอโครงการตอนที่เราของบประมาณหรือที่เขาให้เงินเราดำเนินโครงการเท่านั้น การเรียนรู้ทุกอย่างจะต้องมีใจที่เปิดกว้าง และคิดว่าพื้นที่ทางวัฒนธรรมไม่ได้ถูกจำกัดด้วยพื้นที่

¹ นักวิจัยโครงการ ศึกษาและประยุกต์ใช้เครื่องมือทางมานุษยวิทยาเพื่อพัฒนาพิพิธภัณฑ์มีชีวิตของชุมชนบ้านชีเหล็กใหญ่ ตำบลโนนเมือง อำเภอเมือง จังหวัดชัยภูมิ

ในหน้ากระดาษหรือตามตัวอักษร หากแต่พื้นที่ทางวัฒนธรรม คือ ความพยายามที่จะเข้าใจคนที่อยู่ร่วมกัน เข้าใจการเปลี่ยนแปลง ของวัฒนธรรมในชุมชนต่างๆ และค้นหาความสัมพันธ์ร่วมระหว่างกัน เป็นสิ่งสำคัญยิ่งที่เราควรจะดำเนินการเมื่อมีโอกาส” เรื่องเล่าของ แม่ๆ ในบ้านชี้เหล็กใหญ่ถึงสภาพสังคมของตลาดชัยภูมิในอดีต ทำให้ฉัน อดไม่ได้ที่จะต้องรีบกลับไปถามอาเจ็ก²กับแม่ว่า “อาเจ็กกับแม่มาอยู่ชัยภูมิ ได้อย่างไร ตอนมาอยู่ใหม่ๆ นั้น ตัวเมืองชัยภูมิในอดีตเป็นอย่างไร”

บ่ายวันที่ 26 พฤศจิกายน 2555 เป็นวันที่ฉันกลับไปหาแม่กับอาเจ็กที่บ้าน ในตลาด เพื่อสอบถามข้อมูลของตลาด ชัยภูมิในอดีต อันจะเป็นการ Recheck ข้อมูลจากชุมชนชี้เหล็กใหญ่ไปในตัว ฉัน เริ่มบันทึกเสียงสนทนาของอาเจ็ก แม่ ยังจำประโยคที่อาเจ็กถามฉันและพี่ต่อม (คู่ทุกข์ คู่ยากของฉัน) ว่า “ไอ้เครื่องดำๆ นี่ มันเป็นเครื่องอัดเสียงใช้ไหม จะเก็บเสียง พูดของเราได้ทุกเสียงใช้ไหม”

“ใช่ มันเป็นเครื่องอัดเสียง เพิ่งถอย มาใหม่ มา Test เครื่องด้วยกันก่อน เริ่ม จากเล่าประวัติอาเจ็ก อาแม่ และอาเก่ง ให้ฟังหน่อย มาอยู่ชัยภูมิได้อย่างไร”

“สมัยก่อน ตอนช่วงสงครามโลก ครั้งที่ 2 ตอนนั้นอยู่สี่คิ้ว อาแม่ (คุณย่า ของผู้เขียน) รับจ้างต้มข้าวให้ทหารญี่ปุ่น หม้อละ 200 บาท ช่วงสงครามโลก ครั้งที่ 2 รัฐบาลญี่ปุ่นจะพิมพ์เงินตัวเอง แต่พอเลิกสงคราม ทหารจะทยอย กลับ ไม่ได้กลับพร้อมกัน พวกที่เหลืออยู่จะอยู่ลำบากมาก อยู่แบบคนแพ้ ที่ใครๆ ก็ไม่ค่อยช่วยเหลือ ข้าวปลาอาหารก็หาากินลำบาก เขาก็เลยมาจ้าง

¹ ผู้เขียนจะเรียก “พ่อ” ว่า “อาเจ็ก” ตามความเชื่อของจีนตั้งแต่จี่งี่ผู้ชายจะต้องเป็นหลักในการกำหนดทิศทางของครอบครัว ดังนั้น การเรียกพ่อว่า อาเจ็ก เพื่อไม่ต้องการให้ลูกอ่อนหรือติดพ่อจะได้มีเวลาทำมาค้าขาย

อาม่าต้มข้าวต้ม อาม่าทั้งสงสารและ
อยากได้เงินด้วย สมัยก่อนคนจีน
ที่อพยพมาจะต้องทำทุกอย่างที่จะ
ได้เงินมา อากังมาอยู่เมืองไทยก่อน
พอฐานะดีขึ้นก็กลับไปรับอาม่ามาอยู่
ด้วย จากนั้นก็ย้ายจากบางกอกมาอยู่

ที่สีคิ้ว มาหนึ่งปลาทุไ้แลกข้าวเปลือกกับชาวบ้านแล้วส่งโรงสีที่กรุงเทพฯ
หลังจากนั้นก็ย้ายมาอยู่บ้านหัวทะเล อำเภอบำเหน็จณรงค์ ก่อนจะย้าย
มาอยู่ชัยภูมิ มาซื้อที่ดินที่บ้านเมืองน้อยเพื่อทำโรงสี (บ้านเมืองน้อย
ปัจจุบันห่างจากตลาดชัยภูมิประมาณ 2 กิโลเมตร) ราคาไร่ละ 9,000
บาท ตอนแรกซื้อไว้ 3 ไร่ เป็นเงินอยู่ 27,000 บาท ตอนนั้นอาเจ็กอายุ
ยังไม่เต็ม 18 ปี ทำเอกสารซื้อ-ขายที่ดินล่าบาก วันแรกของการเปิด
โรงสี คือ วันที่ 1 มกราคม 2500 เริ่มเปิดประตูบ้านเมืองน้อยรับซื้อ
ข้าวเปลือก ส่วนอาม่ากับอาอีโกว (น้องสาวของอาเจ็ก) มาเข้าบ้านขาย
ข้าวห่วยใกล้สี่แยกโรงเลื่อย ขายทุกอย่าง”

“แล้วสภาพตลาดชัยภูมิสมัยนั้นเป็นอย่างไรบ้าง” ผู้เขียนเริ่มบทบาท
ของนักมานุษยวิทยาเดินดิน แล้วทำการ Recheck ข้อมูลระหว่างชุมชน
เพื่อตรวจสอบความน่าเชื่อถือของข้อมูลหรือประเด็นที่ค้นพบ

“ตลาดชัยภูมิตราบ้านที่เราอยู่ทุกวันนี้ เป็นโนนที่ปลูกต้นมะม่วงมาก
พื้นที่ส่วนใหญ่เป็นสวนมะม่วง ก็เลยเรียกถนนเส้นนี้ว่า โนนม่วง สภาพถนน
เป็นเหมือนทางลูกรังเก่าๆ ถนนเส้นนี้จะเป็นทางเที่ยวของคนในตลาด
เวลาเข้าดง สมัยก่อนชาวบ้านจะนอนหลับบนเกวียนไปเก็บไม้มาทำฟืน
ทำถ่านที่บ้านหัวด่อน วัวควายจะจำ
ทางได้ คนไปเอาฟืนนอนหลับไปได้เลย
พวกวัวควายพาไปถูกทาง ไม่มีหลง
ทางที่เลยอยู่บ้านเมืองน้อยไปนี้ สมัยก่อน
มีสภาพเป็นดง ยิ่งตั้งแต่ตาโตนไป
สภาพป่ายังเป็นป่าดิบชื้น มีครั้งหนึ่ง
หมี่ควายกับเสือสู้กัน แถวบ้านตาโตน

(ระยะทางระหว่างบ้านเมืองน้อยและบ้านตาโดน ประมาณ 19 กิโลเมตร) อาเจ็กนอนอยู่บ้านเมืองน้อยยังได้ยินเสียงร้องคำรามเลย

คนจีนที่มาอยู่ตลาดชัยภูมิมาจากหลายที่หลายทางต้องอยู่รวมกัน เกาะกลุ่มกันเพื่อหลอมรวมกัน ก็เริ่มตั้งมูลนิธิสว่างคุณธรรม เพื่อเป็นสถานที่ประกอบพิธีกรรมตามความเชื่อแบบพุทธศาสนานิกายมหายาน เริ่มแรกมาเช่าโรงน้ำแข็งตรงสี่แยกหนองบ่อ จ่ายค่าเช่าเป็นรายเดือน จากนั้นอาเจ็กก็ตกลงซื้อที่ดินบริเวณที่เป็นมูลนิธิสว่างคุณธรรมปัจจุบัน ด้วยเงินตนเอง แล้วให้มูลนิธิผ่อนจ่ายโดยปลอดดอกเบี้ย

อาเจ็กทำโรงส้อยู่หลายปี มีรถจี๊ปมอริสไว้บรรทุกรับซื้อข้าวเปลือกจากชาวบ้าน ด้วยความที่มีความรู้ทางช่างก็เกิดความสนใจซื้อรถแทรกเตอร์ มาไว้รับจ้างชาวบ้านไถนา ช่วงที่รับจ้างงานชั่วโมงของชาวบ้านได้เงินเยอะมาก หอบเงินกลับบ้านเต็มถุงทะเล อากังเห็นเงินที่อาเจ็กเอากลับมาบ้าน ยังพูดกับลูกชายว่า “ถ้าทำงานรับเหมาชั่วโมงชาวบ้านแล้วเงินมากขนาดนี้ จะทำอาชีพอื่นๆ ไม่ได้แล้ว เห็นทีจะติดใจอาชีพรับเหมาไปจนตาย” แล้วคำพูดของอากังก็เป็นสัจธรรมชีวิตสำหรับลูกหลานมาจนทุกวันนี้ **“อาชีพอะไรก็ตามที่ได้เงินมาก ออกแรงน้อย คนมักจะติดใจ พอให้ไปทำอาชีพที่ต้องเหนื่อย ออกแรงมาก ได้เงินน้อยกว่า เราก็ยังติดใจรสชาติของการเหนื่อยน้อย ได้เงินมากอยู่ดี เปลี่ยนไปก็อาชีพก็ยังคงกลับมาทำอาชีพที่ตัวเองเคยได้เงินมากๆ อยู่ดี แม้ว่าอาชีพนั้นจะไม่ทันต่อยุคสมัยและการเปลี่ยนแปลงของโลกก็ตาม”** นี่เป็นคำพูดที่อาเจ็กพยายามใช้สอนลูกๆ เพื่อให้เราสอนลูกของเราต่อไปในอนาคต

เรื่องเล่าที่บันทึกไว้ข้างต้นนี้ เป็นเสียงและความทรงจำที่อาเจ็กได้ถ่ายทอดแก่ผู้เขียนเป็นครั้งสุดท้าย ก่อนที่จะจากไปอย่างไม่มีวันกลับ ด้วยอุบัติเหตุเมื่อวันที่ 3 ธันวาคม 2555 พวกเราลูกๆหลานๆ ต้องขอขอบคุณโครงการนักมานุษยวิทยาเดินดินของศูนย์มานุษยวิทยาสิรินธรอย่างสุดซึ้ง ที่ให้โอกาสของ “เสียงสุดท้าย” เป็นหนึ่งความทรงจำของเรา

พี่โหว!!!...

ฮีโร่ประจำงานเทศกาลฯ

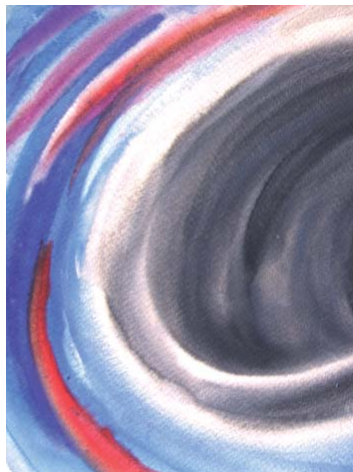
งานเทศกาลพิพิธภัณฑ
ท้องถิ่นครั้งที่ 3 “ภูมิรู้ สู้
วิกฤต” นั้น เป็นเรื่องราว
ความเดือดร้อน ปัญหาและ
การแก้ปัญหาต่างๆ ของ
ชาวพิพิธภัณฑทั่วประเทศ
ทีมงานได้ชักชวนให้ พี่วุฒิชัย
สุวรรณสูงโรจน์ กราฟฟิค
ดีไซน์ มาช่วยออกแบบภาพ
ต่างๆ ของงาน พี่เขาก็ถาม
ว่างานนี้จะมีสัญลักษณ์ของ
งานไหม ทีมก็ลงความเห็น
ว่าต้องมี แต่จะออกมาแนว
ไหนดีนะ นิ่งถกเถียงกันไปมา
หลายอาทิตย์

วันหนึ่งพี่ภูก็เอารูปผู้ชายห่มผ้าขาวม้า ชูมือสามนิ้ว (คล้ายท่าโอเค) ออกมาให้ดู แล้วบอกว่า “นี่ไง สัญลักษณ์ของงาน” ปึงขึ้นมาทันที นี่ล่ะใช่เลย งานนี้เราต้องการความเข้มแข็ง ความแข็งแรง เพื่อที่จะมีกำลังต่อสู้กับอุปสรรคทั้งหลายที่ประเดประดังเข้ามา เราถามพี่ภูกลับไปว่า ทำไมต้องทำท่าโอเค พี่ภูบอกว่ามี 2 ความหมาย ความหมายแรกที่เกิดขึ้นคือ งานเทศกาลครั้งที่ 3 แล้วอีกความหมายหนึ่ง ก็คือ โอเค

แล้วจะใช้ชื่ออะไร ตอนแรกเรียกกันว่ามิสเตอร์โอเค แต่ยังไม่ค่อยตรงใจเท่าไร เลยนั่งตีความหมายของคำว่าโอเค แล้วก็ลองคิดถึงเวลาที่เราเจอใครที่เดือดร้อน ต้องเผชิญกับปัญหา ความวุ่นวาย หรืออุปสรรคหนักใจ เรามักจะถามกันว่า คุณโอเคไหม เหมือนกับจะถามว่า “ไหวไหมพี่?” “ยังไหวหรือเปล่า?” “ไหวนะ?” สรุปสุดท้ายสัญลักษณ์ของงานเทศกาลพิพิธภัณฑ์ท้องถิ่นในปีนี้มีชื่อว่า พี่ไหว ดังนั้น เราจึงมีพี่ไหวเป็นสัญลักษณ์ของงานที่คอยปรากฏกายอยู่เกือบทุกหนทุกแห่งของงานเทศกาล เพื่อชี้ชวนให้ผู้ชมได้ชมงานอย่างมีสีสันและเป็นกันเอง

1001 จิตรกรรมสีน้ำ : วิบูลย์ สีสวรรณ

8 กุมภาพันธ์ ถึง มีนาคม 2556
ณ หอศิลป์ปริมณาน จังหวัดน่าน

วิบูลย์ สีสวรรณ ศิลปินนักวิชาการ ราชบัณฑิต (วิจิตรศิลป์) ใช้เวลากับความสุข ระบายสีน้ำ สีเทียน สีอคริลิก วาดเส้น สะสมผลงานศิลปะ ตามวิถีศิลปินที่ไม่หยุดการสร้าง ทำให้ได้ผลงานที่เลื่อนไหล หลุดจากงานที่เคยกำหนดตามหลักการและกรอบที่คุ้นเคยจากการเป็นผู้สอน ศิลปะค่อนข้างชีวิต จึงน่าสนใจและติดตามชม

สีน้ำมีคุณสมบัติต่างจากสีอื่นๆ ที่ใช้ได้หลายกลวิธี เช่น การปล่อยให้สีไหลไปบนกระดาษชุ่มน้ำ การปาดสีหมาดๆ ลงบนกระดาษแห้ง การแต้มซ้อนทับกันเป็นชั้นๆ แม้กลวิธีการสร้างงานสีน้ำจะมีหลายวิธีแต่การสร้างงานนับพันรูปโดยไม่ซ้ำกันเป็นเรื่องยาก ต้องใช้จินตนาการและความคิดสร้างสรรค์สูง จึงทำงานศิลปะได้อย่างไม่จบสิ้น ผลงานจิตรกรรมชุดนี้ ให้ความสำคัญเรื่องสีและองค์ประกอบศิลป์ ถัดมาเป็นเรื่องรูปทรง แต่ไม่ใช้รูปทรงที่เหมือนจริง เป็นรูปทรงในจินตนาการทั้งสิ้น อย่างที่เรียกว่า รูปทรงแอบสแตรกต์ (Abstract Form)

พิพิธภัณฑสถานกับงานเทศกาลพิพิธภัณฑสถานท้องถิ่น 3/2556

พิพิธภัณฑสถาน
ไทยพวนหลุมข้าว

พิพิธภัณฑสถานบ้านไทยพวนหลุมข้าว

วัดหลุมข้าว ต.หลุมข้าว อ.โคกสำโรง จ.ลพบุรี 15120

0-3648-9015, 08-9082-3492 คุณไพบูลย์ เชื้อสวาย

พิพิธภัณฑสถาน
แพรง

พิพิธภัณฑสถานแพรง

ศูนย์ศึกษาประวัติศาสตร์และวัฒนธรรมลุ่มแม่น้ำลพบุรี

โรงเรียนแพรงประชาสรรค์ เลขที่ 49 หมู่ 4

ต.ลำพะเนียง อ.บ้านแพรก จ.พระนครศรีอยุธยา 13240

0-3538-6120, 08-9216-8757 อ.ประสาน เสถียรพันธุ์

<http://school.obec.go.th/prbr/wisdom/pipit.htm>

พิพิธภัณฑสถาน
บ้านโนน

พิพิธภัณฑสถานบ้านโนน

วัดบ้านโนน หมู่ 4 ต.ขามป้อม อ.วาปีปทุม

จ.มหาสารคาม 44120

08-1055-2910 คุณสมพร จันทเขต,

08-1824-5710 คุณบุญจันทร์ ลุนดาพร

พิพิธภัณฑ
สถาน
มหาวิทยาลัยมหาสารคาม

โครงการจัดตั้งพิพิธภัณฑสถานมหาวิทยาลัยมหาสารคาม

มหาวิทยาลัยมหาสารคาม ต.ขามเรียง อ.กันทรวิชัย

จ.มหาสารคาม 44150

0-4375-4380, 08-7956-7433 คุณนราวิทย์ ดาวเรือง

<http://www.museum.msu.ac.th>

พิพิธภัณฑ
สถาน
มรดกภูมิปัญญา
บ้านกู่กาสิงห์

พิพิธภัณฑมรดกภูมิปัญญา บ้านกู่กาสิงห์

วัดสว่างอารมณ์ เลขที่ 79 หมู่ 2 บ้านกู่กาสิงห์ อ.เกษตรวิสัย

จ.ร้อยเอ็ด 45150

08-4789-7006

พิพิธภัณฑ์ตลาดน้ำคลองลัดมะยม

พิพิธภัณฑ์ตลาดน้ำคลองลัดมะยม

เลขที่ 30/15 หมู่ 11 ตลาดน้ำคลองลัดมะยม ถ.บางระมาด
แขวงบางระมาด เขตตลิ่งชัน กรุงเทพฯ 10170

08-6974-1492 คุณสุรัชย์ รุณบุญรอด

พิพิธภัณฑ์เรือไทย

พิพิธภัณฑ์เรือไทย

เลขที่ 12 หมู่ 1 ซ.บางเอียน 8 (ขาวมาลา) ถ.บางเอียน
ต.ประตู่ชัย อ.พระนครศรีอยุธยา จ.พระนครศรีอยุธยา 13000

0-3534-1195 คุณกนก ขาวมาลา

<http://thaiboatmuseum.com>

บ้านฮอลันดา

บ้านฮอลันดา

ต.กระมัง อ.พระนครศรีอยุธยา จ.พระนครศรีอยุธยา 13000
[อยู่ระหว่างดำเนินการ]

ห้องไทยศึกษาวิทัศน์
มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีสุรนารี

ห้องไทยศึกษาวิทัศน์ มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีสุรนารี

สาขาวิชาศึกษาทั่วไป สำนักวิชาเทคโนโลยีสังคม
มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีสุรนารี อ.เมือง จ.นครราชสีมา 30000

0-4422-4856, 0-4422-4207

<http://soctech.sut.ac.th/tsac>

หอวัฒนธรรมบ้านละไม

หอวัฒนธรรมบ้านละไม

วัดละไม เลขที่ 180 หมู่ 6 ต. มะเร็ด อ.เกาะสมุย
จ.สุราษฎร์ธานี 84140

0-7742-4001

พิพิธภัณฑ์หลวงพ่อวัดพะโคะ

พิพิธภัณฑ์สมเด็จพระเจ้าพะโคะ

วัดพะโคะ เลขที่ 60 หมู่ 6 ต.ชุมพล อ.สทิงพระ
จ.สงขลา 90190

08-7434-4175

<http://www.watphako-songkhla.com>

พิพิธภัณฑ์บ้านขุนสมุทรจีน

พิพิธภัณฑ์บ้านขุนสมุทรจีน

บ้านขุนสมุทรจีน เลขที่ 67 หมู่ 9 ต.แหลมฟ้าผ่า
อ.พระสมุทรเจดีย์ จ.สมุทรปราการ 10290

0-2819-5296, 08-1567-5296 ผู้ใหญ่สมร แข่งสมุทร

<http://www.khunsamutchin.com>

พระราชวังรัตนรังสรรค์

พระราชวังรัตนรังสรรค์ (จำลอง)

พระราชวังรัตนรังสรรค์ ถ.ลู่วัง ต.เขานิวเขิน อ.เมือง
จ.ระนอง 85000

0-7781-1422

พิพิธภัณฑ์เฉลิมพระเกียรติ
สุมน้ำปากพนัง

พิพิธภัณฑ์เฉลิมพระเกียรติ (ศูนย์อำนวยความสะดวกและประสาน การพัฒนาพื้นที่ลุ่มน้ำ ปากพนัง อันเนื่องมาจากพระราชดำริ)

อาคารพิพิธภัณฑ์เฉลิมพระเกียรติ หมู่ 5 ต.หูล่อง
อ.ปากพนัง จ.นครศรีธรรมราช 80140

0-7541-6127

<http://www.pncenter.com>

พิพิธภัณฑ์บ้านเขายี่สาร

พิพิธภัณฑ์บ้านเขายี่สาร

วัดเขายี่สาร ต.ยี่สาร อ.อัมพวา จ.สมุทรสงคราม 75110

0-3476-3108

พิพิธภัณฑ์พื้นบ้านวัดสำโรง

พิพิธภัณฑ์พื้นบ้านวัดสำโรง

วัดสำโรง เลขที่ 21 หมู่ 3 ต.วัดสำโรง อ.นครชัยศรี

จ.นครปฐม 73120

0-3423-9489

<http://www.watsamrong.com>

พิพิธภัณฑ์กองทัพอากาศ

พิพิธภัณฑ์กองทัพอากาศ

กองประวัติศาสตร์และพิพิธภัณฑ์ทหาร เขตดอนเมือง

กรุงเทพฯ 10210

0-2534-1853

<http://www.rtaf.mi.th/museum>

พิพิธภัณฑ์วัดหนัง

พิพิธภัณฑ์เพื่อการศึกษ วัดหนังราชวรวิหาร

เลขที่ 200 ซ.วุฒากาศ 42 ถ.วุฒากาศ แขวงบางค้อ

เขตจอมทอง กรุงเทพฯ 10150

08-8792-1131 พระครูสังฆรักษ์ ไพฑูรย์ สุภาโร

<http://www.wanhnang.com/museum/museum.html>

พิพิธภัณฑ์พื้นบ้านก๊อเบ็ง

ศูนย์วัฒนธรรมเฉลิมราช พิพิธภัณฑ์พื้นบ้านก๊อเบ็ง

เลขที่ 56 หมู่ 1 ต.อาซ่อง อ.รามัน จ.ยะลา 95140

08-7822-4354 คุณสมาน โคซอมี

ศูนย์วัฒนธรรมผู้ไทยเรณูนคร

ศูนย์วัฒนธรรมผู้ไทยเรณูนคร

โรงเรียนเรณูนครวิทยานุกูล เลขที่ 181 หมู่ 13

ถ.เมืองใหม่วิทยานุกูล ต.เรณู อ.เรณูนคร จ.นครพนม 48170

0-4257-9520

<http://www.rnks.net>

โฮงประวัติศาสตร์โฮง

โฮงประวัติศาสตร์โฮง โดยชมรมอนุรักษ์มรดกยโสธร

เลขที่ 17-19 ถนนครปฐม ต.ในเมือง อ.เมือง จ.ยโสธร 35000

08-2482-6084

บ้านเหมืองแร่

บ้านเหมืองแร่

เลขที่ 35 หมู่ 2 ซ.บ้านเหมืองแร่ ถ.วิชิตสงคราม ต.กะตุ้
อ.กะตุ้ จ.อุบลราชธานี 33120

0-7632-1246

พิพิธภัณฑ์กลางแปลง

พิพิธภัณฑ์กลางแปลง (ศูนย์อนุรักษ์ภาพยนตร์ย้อนยุค)

เลขที่ 24/2 หมู่ 9 ซ.บ้านท่าเจริญ ต.บ้านร้อง อ.งาว
จ.ลำปาง 52110

0-5436-5561

<http://onlampang.blogspot.com/2009/92-5.html>

พิพิธภัณฑ์บ้านฝิ่น

พิพิธภัณฑ์บ้านฝิ่น

เลขที่ 212 หมู่ 1 ต.เวียง อ.เชียงแสน จ.เชียงราย 57150

0-5378-4060

<http://www.houseofopium.com>

พิพิธภัณฑ์วัดร่องเมิง

พิพิธภัณฑ์วัดร่องเมิง

วัดร่องเมิง หมู่ 2 ถ.เชียงใหม่-ดอยสะเก็ด ต.หนองแห้ว
อ.สันทราย จ.เชียงใหม่ 50210

0-5325-5182

<http://watrongmeng.5u.com>

บ้านกวนอาม่าน

พิพิธภัณฑ์บ้านกวนอาม่าน

เลขที่ 19 หมู่ 7 ต.เกาะเกร็ด อ.ปากเกร็ด จ.นนทบุรี 11120

0-2584-5086 คุณพิศาล บุญผูก

พิพิธภัณฑ์ชุมชนคลองสวนยาย

พิพิธภัณฑ์ชุมชนคลองสวนยาย

ศูนย์การเรียนรู้ตำบลป่าแดด บ้านเหล่าพัฒนา หมู่ 22

ต.ป่าแดด อ.แม่สรวย จ.เชียงราย 57180

08-5722-4006 คุณสนธิชัย วิลัย,
08-1181-8879 คุณไพบูลย์ สมใจ

พิพิธภัณฑ์วัดศรีดอนคำ

พิพิธภัณฑ์วัดศรีดอนคำ

วัดศรีดอนคำ ถ.จรัญล่องรัฐ ต.ห้วยอ้อ อ.ลอง จ.แพร่ 54150

0-5458-1278

<http://seedoncom.com>

พิพิธภัณฑ์ท้องถิ่น
บ้านหนองขาว

พิพิธภัณฑ์ท้องถิ่นหนองขาว

วัดอินทาราม เลขที่ 1 หมู่ 1 ต.หนองขาว อ.ท่าม่วง

จ.กาญจนบุรี 71110

0-3458-6003

<http://www.nongkhao.com>

พิพิธภัณฑ์เมืองแร่

พิพิธภัณฑ์เมืองแร่

เลขที่ 45 หมู่ 5 ถ.สายกะทู้-เกาะแก้ว ต.กะทู้ อ.กะทู้

จ.ภูเก็ต 83120

08-8766-0962

<http://www.kathucity.go.th>

ศูนย์วัฒนธรรมตำบลหัวสำโรง

ศูนย์วัฒนธรรมไทยสายใยชุมชนตำบลหัวสำโรง

🏠 โรงเรียนวัดหัวสำโรง เลขที่ 28 หมู่ 2 ต.หัวสำโรง อ.แปลงยาว
จ.ฉะเชิงเทรา 24190
☎ 0-3885-3606, 08-5084-3816

พิพิธภัณฑสถาน
บ้านหนองตะลุงสุชาติ

พิพิธภัณฑสถานหึงตะลุง สุชาติ กรพยสิน

🏠 เลขที่ 6 ถ.ศรีธรรมโศก ซ.3 ต.ในเมือง อ.เมือง
จ.นครศรีธรรมราช 80000
☎ 0-7534-6394

พิพิธภัณฑสถาน
บ้านหนองตะลุงสุชาติ

ศูนย์ศิลปวัฒนธรรม มหาวิทยาลัยราชภัฏนครศรีธรรมราช

🏠 มหาวิทยาลัยราชภัฏนครศรีธรรมราช หมู่ 4 ต.ท่าจั่ว อ.เมือง
จ.นครศรีธรรมราช 80280
☎ 0-7539-6089

พิพิธภัณฑสถาน
วัดชัยมงคล

พิพิธภัณฑสถานเครื่องอัฐบริวารโพธิ์กรณานุสรณ์

🏠 วัดชัยมงคล (วัดวังมุย) เลขที่ 85 หมู่ 1 ต.ประตูป่า อ.เมือง
จ.ลำพูน 51000
☎ 08-5041-4456 พระวินวัฒน์ วาพัฒนาสิริ
🌐 <http://www.watchaimongkol.com>

พิพิธภัณฑสถาน
บ้านห้วยน้ำไชใต้

พิพิธภัณฑสถาน บ้านห้วยน้ำไชใต้

🏠 บ้านห้วยน้ำไชใต้ เลขที่ 68 หมู่ 16 ต.เนินเพิ่ม อ.นครไทย
จ.พิษณุโลก 65120
☎ 08-3330-4237 คุณประชา การญบรีรักษ์

พิพิธภัณฑ์เมืองมหาสารคาม

พิพิธภัณฑ์เมืองมหาสารคาม

เลขที่ 121 ถ.นิรันดร์ ต.ตลาด อ.เมือง จ.มหาสารคาม 44000

0-4372-3467

<http://mahasarakhamcity.org>

พิพิธภัณฑ์บ้านลู่

พิพิธภัณฑ์บ้านลู่

สำนักงานเทศบาลตำบลกำแพง เลขที่ 1244 หมู่ 3 ถ.ลู่-ฉลุง
ต.กำแพง อ.ลู่ จ.สตูล 91110

และ เลขที่ 28 หมู่ 1 ต.ลู่ อ.ลู่ จ.สตูล 91110

0-7478-1338, 08-9974-9091

พิพิธภัณฑ์ไทยหัว

พิพิธภัณฑ์ไทยหัว

เลขที่ 28 ถ.กระบี่ ต.ตลาดเหนือ อ.เมือง จ.ภูเก็ต 83000

0-7621-1224

<http://www.thaihuamuseum.com>

บ้านเกรียนมุก

พิพิธภัณฑ์บ้านอีสานสองฝั่งโขง บ้านเกรียนมุก

77-77/1 ถ.สมุทรศักราช ต.ศรีบุญเรือง อ.เมือง
จ.มุกดาหาร 44000

0-4261-3647

พระตำหนักดาราภิรมย์

พิพิธภัณฑ์พระตำหนักดาราภิรมย์

ถ.เชียงใหม่-แมริม ต.ริมใต้ อ.แมริม จ.เชียงใหม่ 50180

0-5329-9175

<http://www.chula.ac.th/history/darabhirom-th.html>

พิพิธภัณฑ์วัดไผ่หินหลวง

พิพิธภัณฑ์วัดไผ่หินหลวง

วัดไผ่หินหลวง หมู่ 2 บ้านไผ่หิน ต.ไผ่หิน อ.เกาะคา
จ.ลำปาง 52130

0-5427-4006

<http://www.laihin.org>

พิพิธภัณฑ์โรงเรียนภูกระดึง

พิพิธภัณฑ์ภูมิปัญญาท้องถิ่น โรงเรียนภูกระดึงวิทยาคม

โรงเรียนภูกระดึงวิทยาคม เลขที่ 55 หมู่ 12 บ้านพลทอง
ต.ผานกเค้า อ.ภูกระดึง จ.เลย 42180

0-4287-1704, 0-42871126

<http://school.obec.go.th/pwk>

พิพิธภัณฑ์วัดดอน

พิพิธภัณฑ์วัดดอน

วัดดอน ต.คูเต่า อ.หาดใหญ่ จ.สงขลา 90110

0-7447-0405

พิพิธภัณฑ์อันดามันสยามไทย

พิพิธภัณฑ์อันดามันสยามไทย

อุทยานพระบรมราชานุสรณ์
พระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัย (อุทยาน ร.2)
อ.อัมพวา จ.สมุทรสงคราม 75120

08-1252-8471 คุณอนันต์ชัย ชุนนิตินันท์

พิพิธภัณฑ์โรงเรียนสามเงา

ศูนย์วัฒนธรรมและภูมิปัญญาท้องถิ่น อำเภอสามเงา โรงเรียนสามเงาวิทยาคม

โรงเรียนสามเงาวิทยาคม เลขที่ 1163 หมู่ 5 ถ.สุขาภิบาล 2
ต.สามเงา อ.สามเงา จ.ตาก 63130

0-5559-9026

หอวัฒนธรรมนิทัศน์ วัดศรีโคมคำ

หอวัฒนธรรมนิทัศน์ วัดศรีโคมคำ

วัดศรีโคมคำ เลขที่ 692 ถ.พหลโยธิน ต.เวียง อ.เมือง
จ.พะเยา 56000

0-5441-0058 , 08-9850-4236

<http://www.phayaonitathall.th.gs/>

พิพิธภัณฑสถานวิทยา
สถาบันทักษิณคดีศึกษา

พิพิธภัณฑสถานวิทยา สถาบันทักษิณคดีศึกษา

สถาบันทักษิณคดีศึกษา มหาวิทยาลัยทักษิณ หมู่ 1
บ้านอ่าวทราย ต.เกาะยอ อ.เมือง จ.สงขลา 90100

0-7495-1611-8

<http://www.tsu.ac.th/ists/museum/>

พิพิธภัณฑสถานวัดคลองแห

พิพิธภัณฑสถานวัดคลองแห

วัดคลองแห เลขที่ 123 หมู่ 4 ต.คลองแห อ.หาดใหญ่
จ.สงขลา 90110

08-1990-5604

บ้านเก่าเล่าเรื่อง
ชุมชนเมืองเจริญไชย

บ้านเก่าเล่าเรื่อง ชุมชนเจริญไชย

เลขที่ 32 ซ.เจริญกรุง 23 (ตรอกเจริญไชย)
ถ.เจริญกรุง-พลับพลาไชย เขตป้อมปราบฯ กรุงเทพฯ 10100

08-1567-1142 , 08-1308-0784

<http://sites.google.com/site/arc214thaiart1/page1>

วัดประตูป่า

วัดประตูป่า

วัดประตูป่า ต.ประตูป่า อ.เมือง จ.ลำพูน 51000

08-7177-8931 พระปฏิภาณ ภริณีบุญโญ

<http://www.watpratupa.org>

พิพิธภัณฑ์วัดปงสนุก

พิพิธภัณฑ์การเรียนรู้ชุมชนบ้านปงสนุก

วัดปงสนุก เลขที่ 60 ต.เวียงเหนือ อ.เมือง จ.ลำปาง 52000

0-5421-8602

<http://www.watpongsanuk.net/>

พิพิธภัณฑ์ไทยพวน
วัดบ้านทราย

พิพิธภัณฑ์ไทยพวน บ้านทราย

วัดบ้านทราย หมู่ 2 ต.บ้านทราย อ.บ้านหมี่ จ.ลพบุรี 15110

0-3647-1403

พิพิธภัณฑ์บ้านถนอม

พิพิธภัณฑ์บ้านถนอม

บ้านหนองจิก เลขที่ 8/1 หมู่ 1 ต.หนองปรัง อ.เขาย้อย
จ.เพชรบุรี 76140

08-4044-0995 อาจารย์ถนอม คงยิ้มละมัย

<http://thaisongdum.org>

พิพิธภัณฑ์หนังใหญ่วัดขนอน

พิพิธภัณฑ์หนังใหญ่วัดขนอน

วัดขนอน ต.สร้อยฟ้า อ.โพธาราม จ.ราชบุรี 70120

0-3223-4834 , 08-9555-4195

ศูนย์วัฒนธรรม
มหาวิทยาลัยราชภัฏนครราชสีมา

สำนักศิลปะและวัฒนธรรม มหาวิทยาลัยราชภัฏนครราชสีมา

สำนักศิลปะและวัฒนธรรม มหาวิทยาลัยราชภัฏนครราชสีมา
เลขที่ 340 ถ.สุรนารายณ์ ต.ในเมือง อ.เมือง
จ.นครราชสีมา 30000

0-4425-3097 , 0-4424-2158

<http://www.koratcultural.com/thai/index-frame.html>

ศูนย์วัฒนธรรมและวิจัย
มหาวิทยาลัยราชภัฏเลย

พิพิธภัณฑ์ท้องถิ่นจังหวัดเลย มหาวิทยาลัยราชภัฏเลย

สำนักศิลปะและวัฒนธรรม มหาวิทยาลัยราชภัฏเลย อ.เมือง
จ.เลย 42000

0-4283-5224-8 ต่อ 5128

<http://www.culture.lru.ac.th> , <http://maloei.com>

พิพิธภัณฑ์บ้านเชียงเหียน

พิพิธภัณฑ์บ้านเชียงเหียน

เลขที่ 1/18 ต.เขาวา อ.เมือง จ.มหาสารคาม 44000

0-4374-6303

<http://www.chianghian.com>

พิพิธภัณฑสถานวัฒนธรรมที่บ้าน
คลองหอยโข่ง

พิพิธภัณฑ์ศิลปวัฒนธรรมพื้นบ้านคลองหอยโข่ง

เลขที่ 3/3 หมู่ 1 บ้านจอมหระ ต.คลองหอยโข่ง
จ.สงขลา 90230

08-9468-7849 คุณจักรพันธ์ ไชยวัฒน์

พิพิธภัณฑสถานเมืองไชยา

พิพิธภัณฑ์พื้นบ้านเมืองไชยา

เลขที่ 16 หมู่ 4 วัดเวียง ต.ตลาดไชยา อ.ไชยา
จ.สุราษฎร์ธานี 84110

0-7743-1071 , 08-1719-3182

พิพิธภัณฑสถานได้

พิพิธภัณฑ์เล่นได้

กลุ่มคนเฒ่าคนแก่ หมู่ 3 ต.ป่าแดด อ.แม่สรวย
จ.เชียงราย 57180

0-5370-8070 , 08-9999-8537

พิพิธภัณฑสถานจังหวัดเชียงใหม่

พิพิธภัณฑสถานจังหวัดเชียงใหม่

เมืองธรรมเวียงกาหลง ต.เวียงกาหลง อ.เวียงป่าเป้า
จ.เชียงใหม่ 57170

0-5378-9349

พิพิธภัณฑสถานจังหวัดเชียงใหม่

พิพิธภัณฑสถานโกมลผ้าโบราณ

เลขที่ 187/2 หมู่ 6 ต.ห้วยอ้อ อ.ลอง จ.แพร่ 54150

0-5458-1532 คุณโกมล พานิชพันธ์

พิพิธภัณฑสถานจังหวัดเชียงใหม่

พิพิธภัณฑสถานท้องถิ่นขุนเสนา

เลขที่ 60/4 หมู่ 7 ต.เสนา อ.เชียง จ.นราธิวาส 96180

0-7359-1222, 08-9656-9957

พิพิธภัณฑสถานจังหวัดเชียงใหม่

พิพิธภัณฑสถานท้องถิ่นวัดบูรพาปะอ่าวเหนือ

วัดบูรพาปะอ่าว เลขที่ 190 หมู่ 5 บ้านปะอ่าว ต.หนองขอน
อ.เมือง จ.อุบลราชธานี 34000

0-4584-0550

ศูนย์การเรียนรู้พื้นที่
ภาษา-วัฒนธรรมของ

ศูนย์การเรียนรู้พื้นที่ภาษา-วัฒนธรรมของ

หมู่ 4 ต.คลองพลู กิ่งอ.เขาคิชฌกูฏ จ.จันทบุรี 22210

0-3932-7683, 08-6111-4752 คุณเงิน ฝันผาย

ตลาดสามชุก

พิพิธภัณฑสถานบ้านขุนจำนงจินารักษ์ (ตลาดสามชุก)

ตลาดสามชุก ต.สามชุก อ.สามชุก จ.สุพรรณบุรี 72130

0-3558-7728

<http://www.samchuk.in.th>

พิพิธภัณฑ์การศึกษาโรงเรียนสวนกุหลาบวิทยาลัย

 โรงเรียนสวนกุหลาบวิทยาลัย เลขที่ 88 ถนนตรีเพชร
เขตพระนคร กรุงเทพฯ 10200
 0-2623-9488, 0-222-4196
 <http://skmuseum.com>

พิพิธภัณฑ์พรำม-รงค์

 เลขที่ 1 ถนนจะนะ ต.บ่อทราย อ.เมือง จ.สงขลา 90000
 0-7431-4444
 <http://www.songkhcity.go.th>

หอภาพยนตร์ (องค์การมหาชน)

 เลขที่ 94 หมู่ 3 ถนนพุทธมณฑลสาย 5 อ.พุทธมณฑล
จ.นครปฐม 73170
 0-2482-2015
 <http://www.fapot.orgv>

จุลสารก้าวไปด้วยกัน (ฉบับพิเศษ)

ปีที่ 9 ฉบับที่ 1 มิถุนายน 2555 - มกราคม 2556

ที่ปรึกษา	คณะกรรมการบริหารกองทุนวิจัยและพัฒนาพิพิธภัณฑ์ท้องถิ่น	
บรรณาธิการ	นवलพรรณ บุญธรรม	
กองบรรณาธิการ	จุฑามาศ ลิ้มรัตนพันธ์	เมธิณี ชุ่มผล
	สรินยา คำเมือง	ปณิตา สระวาสี
	ดอกรัก พยัคศรี	วริศรา แสงอัมพรไชย
	ทนงศักดิ์ เลิศพิพัฒน์วรกุล	นิสา เชยกลิ่น
	เบญจพล วรรณถนอม	
ประสานงาน	ปวีณา ทักซิม	
ศิลปกรรม	3,000 เล่ม	
จำนวนพิมพ์	พีไอเวรีโนอา โดย ภูเก็ต สุวรรณสุขโรจน์	
ปก	ภัทร ลาหุล	(ลายเส้นหน้า 13, 14, 15, 16, 17)
ภาพประกอบ	สาธิตา ลิ้มประเสริฐ	(ลายเส้นหน้า 51,53)